

SAMFUNDET
FOR DANSK
GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE
STIFTET 1879

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

71. AARGANG
(12. RÆKKE 5. BIND 1.—2. HEFTE)
1950

UDGIVET AF
SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE

INDHOLD

Breve fra Martinus Rørbye 1835—48. Arbejder af Martinus Rørbye omtalte i rejsedagbøgerne 1834—41. Af mag. art. <i>Jørgen B. Hartmann</i>	1
Udviste W. R. Raasløff unational holdning i 1848? Af museumsinspektør <i>Arne Hoff</i>	67
Optegnelser om Familierne Suan og Gram. Ved amtsforvalter <i>Jørgen Swane</i>	75
Digteren Nicolai Søtoft's Slægt. Af sparekassefuldmægtig <i>E. Juel Hansen</i>	85
Det Kong Christiern II som Ridder af den gyldne Vliess tilskrevne Vaaben. Af arkivar <i>Poul Bredo Grandjean</i>	90
Adelige und Standesperonen der nordischen Reiche, insbesondere des dänischen Gesamtstaates in Hamburger Kirchenbüchern. Af <i>Frau Hildegard von Marchtaler</i>	98

KØBENHAVN — 1950

Spørgsmål af genealogisk og personalhistorisk natur kan Samfundets medlemmer få optaget i tidsskriftet. Henvendelse sker til Samfundets sekretær, bibliotekar, dr. phil. *Albert Fabritius*, Cort Adalersgade 3, København K.

Samfundet for dansk Genealogi og Personalhistorie.

Medlemsbidraget er 15 kr. + forsendelsesomkostninger.

Samfundet har siden dets stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. række, bind I—III (1880—82) ved *F. Krarup*.
1. — , — IV—VI (1883—85) ved *G. L. Wad*.
2. — , — I—IV (1886—89) ved *G. L. Wad*.
2. — , — V—VI (1890—91) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — I—III (1892—94) ved *H. W. Harbou*.
3. — , — IV—VI (1895—97) ved *G. L. Grove*.
4. — , — I—II (1898—99) ved *C. E. A. Schøller*.
4. — , — III—VI (1900—03) ved *G. L. Grove*.
5. — , — I—VI (1904—09) ved *G. L. Grove*.
6. — , — I (1910) ved *G. L. Grove* og *Paul Hennings*.
6. — , — II—VI (1911—15) ved *Paul Hennings*.
7. — , — I—VI (1916—21) ved *Paul Hennings*.
8. — , — I—VI (1922—27) ved *Paul Hennings*.
9. — , — I—VI (1928—33) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
10. — , — I—VI (1934—39) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
11. — , — I—VI (1940—45) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
12. — , — I—III (1946—48) ved *H. Hjorth-Nielsen*.
12. — , — IV—V (1949—50) ved *Albert Fabritius*.

I årgangen 1930 findes indholdsfortegnelse til tidsskriftets første 50 årgange og i årgangen 1946 til årgangene 51—66.

Fortegnelse over restbeholdninger af

»PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT«

1.—9. Række. Bind III. (1880—1930).

<p>Række 1. Bind I—IV (1880—83). udsolgt.</p> <p>Bind V (1884) Hefte 2 5 - - 3 8 - - 4 5 -</p> <p>Bind VI (1885) Hefte 1 33 Ekspl.</p>	<p>Række 1. Bind VI (1885). Hefte 2 36 Ekspl. - 3 42 - - 4 34 -</p> <p>Række 2. Bind I (1886). Hefte 1 19 Ekspl. - 2 17 - - 3 17 - - 4 23 -</p>
---	---

BREVE FRA MARTINUS RØRBYE 1835—48*.

Brev til broderen, lægen John Rørbye.

(Dbg. 3-5-35: „Begyndt at skrive paa mit Brev til John, men blev snart afbrudt, da først Fiedler og siden Wulff kom og sade længe hos mig ...“ 4/5. ... endte mit Brev til John ...“ 7/5 „Afleveret et Brev til John.“)

Rom den 3. Mai 1835.

Førend jeg forlader Rom, maae jeg med et Par Ord takke Dig for Dit kjærkomne Brev, som Du formodentlig af Rose har hørt, jeg allerede i nogen Tiid har været i Besiddelse af, men som jeg har udsat at besvare indtil nu, for da ogsaa med det samme at lade Eder viide naar jeg reiser herifra, som formodentlig vil blive den 14te eller 15te (R. rejste til Neapel d. 14. maj. (1949 s. 81)**). Jeg kan ikke nægte, jeg seer denne Forandring af Opholdsstæd imøde med en Slags Glæde, og gjiver Dig fuldkommen ret i, at jeg ikke, som Du troer, har været fuldkommen tilfreds hær i Vinter; og det er egentlig ikke saa besynderligt, da Livet hær var altfor forskjælligt fra det, hvortil vi have været vandte, saavel i Henseende til den Omgang man kunne have, som hvad Levemaaden og Alt Øvrigt angaar. Hvad Omgangen betræffer, da vil Du vel kunne forestille Dig, at det raae Mandfolkesælskab ikke alleetiider var efter min Smag; Du ville bestemt selv ikke kunnet have funden Dig i, saaledes heele Aftenen at sidde sammen med Mennesker, der saagodt som aldrig bringer en ordentlig Materie paa Bane, da derimod Conversationen ofte var af den Slags, at man maatte skamme sig ved at være Deeltager deri; og foruden dette bliver der da gjerne drukken, om just ikke meget, saa dog altiid meere, end jeg er vandt, eller kan vænne mig til, og de synes underlig om man holder sig tilbage. Disse Sammenkomster finder gjerne Sted i de mest smudsige Osterier; Du kan spørge Friis (formentlig arkitekten Frederik Ferdinand F., 1793-1865, der havde opholdt sig i Rom 1828-30), og om han kunne finde Behag i dette Væsen, der ovenikjøbet er forbunden med stadige Udgifter, som man uden at tabe noget derved kan unddrage (sig) ved at blive borte. Men fordi jeg ikke søger disse Aften-Sælskaber, derfor unddrager jeg mig paa ingen Maade deres Sælskab til andre Tiider, tværtimod jeg søger

* Familieje.

** Bemærkninger i parentes skyldes forfatteren.

det, naar Personerne forræsten have noget Værd for mig og jeg kan da bedre vælge, hvem jeg vil have med at bestille, end dær (i osterierne), hvor man ikke uden at støde, mange gange bliver paanødt Bekjæntere man ikke skjøtter om. I Begyndelsen af mit Ophold hær fandt jeg rigtignok, at Tiiden mange gange blev mig lidt lang; men i den senere Tiid er dette ganske bleven omvendt, og den gaar mig nu alt for hurtigt, og jeg har snarere for meget, end for lidet Sælskab; den Mængde danske, der har opholdt dem hær i Vinter, have rigtignok for en stor Deel Skyld deri; thi hvordan man vænder sig, har man hær altid Landsmænds Sælskab, det var maaske bedre om det var anderledes, men dette hører til de utænkelige Ting i Rom, hvor man næsten alletider finder et lille Danmark, med alle dets Feil og Fortrin. Dette har iøvrigt ogsaa sine behagelige Siider, da man jo alletider paa de offentlige Stæder har Leilighed nok til at omgaas med Fremmede; thi den huuslige Omgang hvorpaa vi satte saa stor Priis, maae man ganske hær slaae en Streg over, jeg troer ikke godt det lod sig gjøre at faae saaledes Adgang i italienske Huuse, som hjemme hvor enhver Fremmed er velkommen; man har hær ikke engang saameget tilovers for sine nærmeste Paarørende, at man gjerne see dem hos sig, ja, man maae falde i den største Forundring, naar man hører dem tale, selv om deres Sødskende, som om det var vildtfremmede Mennesker; enhver er sig hær selv nærmest, og derom dreier sig Alt. Naar man derfor af og til kommer sammen med Landsmændene, da føler man den store Forskjæl, og jeg for min Deel glæder mig, at jeg ikke er Italiener, og at jeg ogsaa er istand til at have Interesse for andet, end hvad der drejer sig om mig selv. Du veed, at jeg saaledes ofte har besøgt Jensens (blomstermaleren) og Wulffs (se note 23), og det blev til Slutningen en saa fastsat Reegel, at naar en Dag gik over, og jeg ikke havde været der, maatte jeg dog give en Grund derfor; det var formegen Høflighed, og det generede ofte; Jensens er nu reist og vil være hjemme og komme op til Moder i Slutningen af Juni; Wulffs bliver omtrænt endnu saalænge som jeg hær, da de gaae for et Par Maaneder til Neapel, og reise derfra til Livorno forat vende hjem med Fregatten. Af begge disse, om jeg maae kalde dem, Familier, har jeg nydt megen Artighed, hos Jensens var den ligefrem, og jeg satte derfor saameget meere Priis derpaa, som den hos Wulff's fra Frøkenens Siide var lidt mere svulstig; hun sværmer for Alt hær, det blev ofte latterligt, og jeg kunde ikke lade være at bemærke det; ogsaa med ham har jeg tit været oppe at disputere, men hæertil var det af en modsat Grund, idet han næsten lod Haan(t) om hvad der ikke umiddelbar kom i Berørelse med Søvæsnet eller hans Pation (læs: Passion) for Jagt. Dette fraregnet var de begge meget agtværdige Mennesker, og jeg for min Part, har ikke Grund til at være dem andet end Tak skyldig. Endvidere hvad Omgangen angaar, da veed Du at jeg har besøgt *Prindsessens* (Charlotte Frederikke, se note 22) Conversationer, der ere lige saa kjedsommelige, som de andre af denne Slags skal være, jeg har derfor ikke funden min Regning ved at blive indført paa flere saadanne Stæder, da det altid er tids nok iængere hen. Prindsessen er nu reist herfra til hendes egentlige opholdsstæd i Vizenza

(læs: Vicenza, hvor hun var gaaet over til katolicismen), men kommer længere hen i Sommeren til Neapel; jeg troer næsten, man kan betragte hende som halv gal, saaledes handler hun og taler om alt; hun er en ivrig Katolik, bivaaner Messerne, gjør Proselytter hvor hun kan, og i Paaske-dagene, da Paven havde vasket de 13 Pillegrimmes Fødder, vaskede ogsaa hun, og det heele Sælskab, der sørger for de øvrige Pillegrimmes Forpleining etc., deres Fødder. Til denne ædle Forening hørte ogsaa Don Miguel, og de fleste Folk af Stand hær, saa det ret blev omtalt som en rigtig Ting. Hun ytrer sig iøvrigt meget frit om alt, fortæller enhver, der vil høre derpaa, Indholdet af hendes Breve til Prinds Christian (VIII) og hendes Søn (den senere Frederik VII), betitler Kongen (Frederik VI) og hans heele Familie med Navne som jeg før blot har hørt bruges af den simpleste Classe, og hendes Raserie steg til det Høieste, da hun blev nægtet Tilladelse til at reise til Paris, og ikke fik det forlangte Tilskud af Pænge for at betale sin Gjæld for. – Dog nok om alt dette Væsen, det er et saadant Virvar, at mit Brev let kunde fyldes, og Du vilde maaske endda være lige klog; altsaa hvad de øvrige danske hær angaar, da ere de, naar jeg undtager den faste Stok af Kunstnere, og hvortil ogsaa man næsten kan regne Bøttger (digteren Ludvig BØTTGER), alle nu reiste herifra; Fidler (auditor F.) og Palludan (formentl. kaptajn, sen. generalmajor Julius Ferdinand P., 1794–1879) ere her rigtignok ogsaa, men reise ogsaa med det første, P. hjemefter med Fregatten, F. følger de andre til Paris. Du har formodentlig af mine andre Breve erfaret hvem alle disse Mennesker ere, jeg vil derfor ikke igjen opregne dem, Knuth (lensgreve F. M. K., se note 21) og Broberg (C. A. B., se tegninger, nr. 23) høre dertil, de ere de eneste af vore bekjendte hjemme, hvorfra Du kunne have nogen Interesse, jeg har godt kunnet liide dem Alle, men især de tvende endnu herværende med hvem jeg alletiid er meget sammen... (Den fig. halve brevside omhandler praktiske rejseraad).

Alt hvad Du i Dit Brev fortalte mig om Kunstforeningen var mig jo tildeels bekjendt, men ikke saa detailleret, altsaa heller ikke saaledes, at jeg havde det tydelige Begreb om det heele Væsen, som jeg nu har; naar mon Kunstforeningen vil lade deres latterlige Higen efter at agere Accademie (fare)? Jeg skulde meget tvivle om, at dets Opgaver til Concours vil leede til Noget; i det minste ere Alle hær enige i aldrig at deeltage i dette; de Ældre hjemme kan ikke godt gjive Slip paa deres formentlige Overlegenhed og Skolemester Væsen, men lader til bestandig at hige efter at bringe Alle under een Hat, og dette er vist aldrig skadeligere end i Kunsten, hvorom enhver har sin Anskuelse, og særegen Maade at opfatte paa, der ikke saaledes lader sig bøie efter Andres Meening. – Hvad Du yttrede om mine Skitser, da takker jeg Dig, at Du ikke har ladet dem komme i Kunstforeningen, det vilde have været mig meget imod. – Som jeg hører, har man jo nu ved Accademiet faaet Overflodighed paa nye Professorer, Du maae endelig gratulere dem Alle fra mig, naar Du taler med dem; Fritch (menes hermed C. D. Fritsch, (1765–1841)? Denne blev dog aldrig professor, men „vgl. Blomstermaler“,

med fribolig paa Charlottenborg) har jeg allerede i mange Aar betitlet saaledes, idet mindste havde han sin Professor saa fast, at det egentlig blodt er at ansee som en Formalitet, at han er anerkjændt som virkelig; jeg tænker han hos Mini* nu skriger dobbelt saa høit; men hvad siige da de ældre Professorer til alle disse nye Collegaer? Du seer dem formodentlig nu ofte i Kunstforeningen; kommer Du dær ogsaa til at tale med Justitsraad Holm (se note 51), da hils ham fra mig, og siig ham, at Meier (ERNST MEYER) nu har et Malerie til ham i Arbeide; han maae derfor ikke bryde sig om hvad jeg har skreven til ECKERSBERG i et Brev som Jensen bringer (gengivet i Ill. Tid. 1877, s. 442 f.), det var tidligere skreven da M. endnu ikke havde tænkt paa noget Malerie, eller det havde været mig umulig at drive ham dertil. Hvad han nu faaer, er rigtignok en (gentagelse?) af et af hans ældre Malerier; men man bruger saa hærefter at male det samme og da det ikke før har været sændt hjem, tænker jeg nok, det vil blive Holm velkommen, det vil komme til at koste 50 Spec., som omtrent var, hvad han havde bestemt og som kan andsees som godt Kjøb for dette Malerie. Da det formodentlig ikke bliver færdigt førend jeg er reist herifra, skal jeg beede Meier om selv at underrette ham derom, da der ellers vilde gaae for lang Tiid, og Holm vil formodentlig gjerne have det saa snart som muligt (motivet er forf. ubekendt).

Hvad mit Arbeide angaar, da vil Du vel kunne forestille Dig at jeg i dette Aar ikke har kunnet arbeide som naar jeg har været i Rølighed; Reisen har medtaget lang Tiid og at see Alt medtager jo liige saa lang; jeg har imidlertid ikke været ganske uvirksom, jeg har gjort endeel Studier og Skizer efter Naturen og malet et lille Malerie (formentlig „en lille Kopi af mit Malerie med Drengene“, dbg. 27/4. Se malerifortegn. nr. 8a), som kommer hjem med Fregatten, og som jeg vil andbefale Professor Møller, som har lovet at sørge for at gjive mine Malerier Fernis, og at sælge dem, hvilket jeg ønsker, hvad dette angaaer. Et lille Malerie, som tilhører Jensen (fortegn., nr. 10), og et som ADAM MØLLER skal have kommer med det samme (fortegn., nr. 15), men Du maae ikke gjøre Dig for store Forvæntninger, til næste Aar vil det blive bedre, naar jeg i Sommer har haft Leilighed til at samle flere Studier hær i Syden, og da vel bleven bedre hjemme, og bekjændt med Naturen hær. – Hær er i denne Tiid Udstilling paa det franske Accademie, og en anden for de fræmmede og romerske Kunstnere; paa den første er der meget smukke Ting, saavel hvad Malerie, som hvad de architectoniske Projecter angaar, og dette gjælder vel ogsaa tildeels om den anden; men hær findes ogsaa meget middelmaadigt, som i ingen Henseende staaer over, hvad man undertiiden kan see hjemme; som jeg hører, skal Udstillingen i Aar ikke have været god, jeg længes efter at faae Catalogen at see, da kan man dog danne sig et lille Begreb derom, naar man seer, hvo der har udstillet; formodentlig faar man herom lidt Underretning med Fregatten, da det jo des-

---

* Mini's Konditori paa hj. af Ll. Kongensgade og Kgs. Nytorv, hvor nu à Porta ligger.

værrer er for dyrt at sænde saadanne Ting med Posten . . . (de fig. linjer drejer sig om vejret).

Du siiger i Dit Brev, kjære John, at i alle glæder Eder naar de (læs: I) af mine Breve see, at jeg har moret mig, jeg maae takke Dig og Alle derfor, og da det jo omvændt ogsaa glæder mig at viide Eder tilfredse, vil jeg strax fortælle en lille Episode af Livet hær —. De forskjellige Nationers Kunstnere hær have i flere Aar haft for Skik, om Foraaret samlede at gjøre en Tuur ud i Campagnen til Huulerne ved *Cervarra*, der ere meget maleriske; ifjor løb Tuuren temmelig uheldig af, og dette var tildeels deres egen Skyld, da de om Morgenen i de latterligste og mest bisare Costumer, havde forsamlet dem i Byen paa forskjellige Stæder, for at drage samlede gruppeviis ud, tilfods, tilvogns, til Hest, eller paa Esler, og disse siste skal have været de talrigeste. Rygtet løb da omkring i Rom og fortalte til alle Autoriteter, i Osterierne og paa Gader og Stræder, at Fienden nærmede sig og at alle de fræmmede Kunstnere, som stode i Forbindelse med ham, vare dragne ud, for samlede udefra igjen at erobre Byen. Hæren maae i romerske Øine have havt et frygteligt Udseende; thi de havde seet de forskjellige Nationers Gesanterer og blandt disse var den chinesiske, tyrkiske, den skythiske, jeg troer saagar den jødiske; Grund nok altsaa til at være paa deres Post. Om Aftenen, da heele Selskabet, rigtignok omtrænt 200 Mand stærk, kom tilbage med Fakler, efter at have tilbragt en munter Dag, fandt de Portene lukkede, og heele det pavelige Cavallerie opstillet, som Forposter uden for Muren, i Porten var der ogsaa stærk Vagt, og der blev ikke indladt meere end 2 ad Gangen, og disse da visiterede, om de ikke havde skjulte Vaaben; ja der blev ovenikjøbet een aresteret for dette Comers' Skyld, som man havde Umage med igjæn at faae frie, ved at overbeviise Autoriteterne om, at det Heele blot havde været en Spøg. . . . Paa Grund af alle disse Fataliteter troede man næsten at man i Aar ikke turde fortsætte dette. Turen blev imidlertid aftalt, dog med den Indskrænkning, at Ingen saalænge man endnu var i Byen maatte forklæde sig; siden kunne enhver gjøre sig saa lystig han vilde, og Anføreren, den saakaldte General i Kampen, gav Exempel paa dette, idet han viiste sig i Skottedragt paa en viid Hest; Generalen for Eselrytteriet saa omtrent ud som en Skakkerjøde, han har af Naturen rødt Haar og Skjæg, og havde dertil en rød lang Fløiels Talar og liigeledes rød Hue; Generalen for Fodfolket, det var BLUNK (se note 20), var ogsaa til Esels, hvilke Dyr overhovedet taget lade til at være Armeens Yndlinger; Proviantforvalteren og Kjøgemesteren var Færnley (TH. FEARNLEY) i en viid Dragt med Epauletter af Petersilie og med et Bælte om det velnærede Legeme sammenflettet af Ræddiker, Finokier (fennikel) og alle Slags spiiiselige Grøntsager; han geleidede selv den vel belæssede Proviantvogn til Esels, og paa den anden Siide reed Mundskjænken for at have et vaagent Øie med Viinankerne, som var heele Armeens Sol, og man maae ikke tvivle om at Alles Øine vare henvendte derpaa. Ved Torre de' Schiavi uden for Porta Maggiore var Samlingspladsen, da man dette Aar, for at undgaa Opmærksomhed, vare dragne ud af forskjæl-

lige Porte, og derfra gik det, efter at Armeen havde sat Smag paa Vinen, lige til Cervara; først kom Fodfolket, hvortil SONNE, KÜCKLER, FIDLER, PHILIPSEN og jeg hørte, derefter hvo der var tilhest eller Esels, og tilsist Vognene med Undtagelse af Proviantvognen, der altid, maatte være i Spidsen, for at lætte Armeen Marschen. Da man var ankommen til Stædet, bleve de forskjellige Embeder uddeelte; jeg blev strax beordret til Fernley og havde tilige med ham og de andre ved Kjøkkenvæsenet ansatte, hvortil hørte Kückler og Sonne, den største Umage med at forsvare den omtalte vigtige Vogn; da imidlertid Alle fik noget at tage Vare paa, gave vi os ifærd med at sønder-skjære alle de deilige Sager, hvori jeg tilsist fik en stor Færdighed. – Der blev imidlertid gjort meget Comers, som f. Ex. da den chinesiske Gesant ankom med sit Følge, det var Maleren FLOR fra Hamborg (se note 72), og hans Koner vare Billedhuggeren МАТИÆ (note 64) og Violinspilleren (Ole) BULL fra Norge (berejste 1832–35 Italien, hvor han fejrede sin største triumf i Bologna); de vare med deres Vogn ypperligt decorerede, og forarsagede alle liigesaa megen Fornøielse, som da Oraklet blev given. Det var foranstaltet i en af Huulerne, en stor Ild brændte deri, man slog en Kreds derom, Generalen spurgte, og Svaret lød fra Dybet; det var en tysk Digter FIRMENICH (germanisten Joh. Math. F., 1808–89, 1834–36 i Rom), der havde paataget sig dette, som han skilte sig meget godt fra; det Heele havde virkelig noget mystisk ved sig. Da dette var forbi og Bordet ved den foreenede Armees Anstrængelser var bleven færdigt af store Steene, belagte med Græstørv og pryddet med alltslags Grønt og smaae Træer, toge man Plads liigeledes paa Steene, og Taffeldækkerne og de til Opvartere indsatte, besørgede nu de Andre, og det gik ret lystigt til; de fik ikke andet end kolde Sager, som vi næppe vare istand til at forsyne dem gesvint nok med, saa hurtigt bragte man os de tomme Fade. Nu gik det løs med en Mængde Skaaler af alle Slags, man drak særskilt de forskjellige Embedsmænds Skaal ved Armeen – og see, der kommer ogsaa Turen til mig, jeg maae takke ydmygt for deres „Hoch Lebe! etc.“ – jeg blev høitidelig udnævnt til hær at trine istæden for Caffè-Greco og koge Caffè til den heele Armee; dette gik i det Store, troer jeg, til almindelig Tilfredshed, (jeg) lavede næsten 2 Spande Caffè, og dette var endda ikke saa vanskeligt som at skjænke det ud. Jeg maatte tage Blunck tilhjælp og vi maatte sætte os op paa nogle store Steene for ikke at blive rent ødelagte; neden under stod Fernley med Sukkeret for at tildeele enhver sin Deel. Under dette Væsen blev Chervarra Ordenen uddeelt, den almindelige $\frac{1}{2}$ Bajocc(o) i et rødt Baand (se note 33); men hvo der har gjort sig fortjent faar den store Orden, der er i Baiocc Stk. liigeledes i rødt Baand, og den blev da ogsaa mig tildeelt; kort, det Heele var et Galimatias, som man maae have seet for at kunne gjøre sig en Idee om, man maatte næsten troe, at de alle vare gale. Der kom ud paa Eftermiddagen flere Vogne med Damer ud for at see dette Væsen og bleve da meget høfligt modtagne; Wulff kom ogsaa med hans Søster, og jeg var glad ved at kunne kjøre hjem med dem, saa fortunlet var jeg bleven, deels af de mange Skaaler, man maatte drikke med, deels af den stærke Ild

hvormed jeg havde været beskæftiget. Tuuren fant Stød den 23de April og det var unægtelig en morsom Dag; vi havde, til ud paa Eftermiddagen, da det begyndte at regne lidet, det ypperligste Veier, og der var i Aar aldeles ingen Ubehageligheder fra Regjeringens Siide, som imidlertid bedre var bleven underrettet om det Heeles Uskadelighed for Roms Sikkerhed. Dog mit Papir er fuldt og jeg maa slutte. . . . (Det sidste afsnit er af familiær art).

Efterskrift: Den 6te Mai – Mit Brev blev igaar ikke afleveret, som først havde været min Bestemmelse, jeg har derfor nu Leilighed til at tilføie, at jeg for lidt siden talte med MEIER, og Du kan derfor være saa god at siige Justitsraad Holm: at han kan vente hans Malerie med Fregatten, men da jeg længere hen i Sommeren ikke er hær, vil han maaske selv tilskrive M. og sænde ham en Vexel, eller paa hvad Maade han ellers ville afgjøre det med hans Betaling; Brevet kan adresseres til Erenst Mejer, caffè greco etc., da i dette Tilfælde, at han ogsaa skulde være fraværende, det altid dog der er sikkrest. De fleste hævrende Kunstnere tale nu meget om at forlade Byen til Sommeren, de drage til forskjellige Stæder; deels til Sabiner eller Volsker Bjærgene deels til Neapel og Omegn. Didhen gaar da ogsaa jeg, og det er nu bestemt til paa Torsdag den 15de i Sælskab med Wulffs, vi opholde os et Par Dage i Terracina, og tage saa viidere til Mola di Gaeta, hvor vi ogsaa blive et Par Dage, førend vi komme til Neapel (R. rejste *alene* fra Rom d. 14. maj, jf. 1949 s. 81). Jeg bliver da formodentlig min Geburtsdag (17. maj) i Terracina, og vil vist ikke undlade at tænke ret meget paa Eder Alle hjemme – Lev vel, og behold mig i kjærlig Erindring.

Al Signore

Signore J. Rørbye

Amalie Gade No. 136

Copenaghen

Danimarca

Poststpl. Hamburg 22. Mai 35.

Et hidtil ikke offentliggjort brev til C. W. Eckersberg
(Kgl. Bibl., Böllings brevsml., 4°, 940).

Rom den 25. Marts 1837.

Endelig kjære Eckersberg er jeg nu kommen saa vit, at jeg igjen kan tilskrive Dig; alt længe har jeg været betænkt derpaa; men Omstændigheder, og flere Aarsager har ladet mig udsætte det, indtil jeg nu indseer, at det vilde være urigtigt længere at dvæle, da jeg dog bestandig smigrer mig med, at Du har vedligeholdt Din tidligere Godhed for mig, og altsaa vel kunne gjøre Fordring paa at viide, hvorledes jeg havde det og hvormed jeg beskæftigede mig. Nødig ville jeg tabe Din gode Mening om mig, den jeg virkelig veed at sætte den rette Priis paa, og dette Brevs saa lange Udeblivelse, kunne dog maaske have gjort Dig lidt vaklende, idet Du ikke vil have kunnet indsee nogen Grund til min Taushed. Dog som en meget vigtig vil jeg anføre, at

det her i Rom i Vinter ikke er gaaet mig bedre, end saa mange andre, der har været plaget af den velbekjente Feber; mig holt den i saare lang Tiid, fra alt Arbeide, idet jeg næsten intet Øieblik viste mig frie, og befant jeg mig i en kun maadelig Forfatning. Paa Landet, hvor jeg havde tildraget mig den (1949, s. 88), blev jeg den efter kort Tiid igjen løs; men den vænte desto slemmere tilbage, da jeg kom til Rom, og blev den tilsist til en haardnakket fjerde-Dags Feber, efter at jeg først længe havde været plaget af den hver Dag. Tilsist syntes jeg dog, at jeg havde havt nok af dens ubehagelige Selskab; om dette blev fremkaldt af den Mængde Kina og Chinin, jeg havde taget, eller om det laae i Luften, veed jeg ikke, men min Tilstand føler jeg nu at være helt forskjellig, da jeg igjen har Lyst til at foretage mig, hvad det end skulle være. Hvad de øvrige Landsmænd her angaar, da ere de Alle raske, de ere Alle meer eller mindre beskjæftiget med Malerier, dog noget betydeligt har ingen nu for. BLUNK har gjort en Gjentagelse af et Malerie, han omtrent for et Aar siden malede til Torvaldsen, og som forestiller Noak og hans Familie i Arken, hvor netop Duen er vendt tilbage med Oliegrenen (nu i Thorvaldsens Museum); unægtelig er dette et af B.'s smukkeste Arbeider, og det, han nu anden Gang har malet for en Mand, jeg troer i Mailand, synes mig at være endnu bedre end det første. KÜCKLER maler paa et Familie Malerie for Oberst Pauelsen her; Ideen dertil tror jeg tildeels er af Torvaldsen, men K. har maattet arrangere det Hele ganske anderledes, for at det kunne gjøre et Malerie, og jeg synes han bliver heldig dermed (billedet hænger i Thorvaldsens Mus., dateret 1838. Det forestiller obersten, oberstinden og deres to børn i hjemmet paa Corsoen, nr. 151). MEYER har efter at have ent det Malerie han sente Cammerjunker Scavenius (P. B. Scavenius, 1795-1868, til Gjorslev og Klintholm) endnu ikke begynt noget betydeligere Malerie, men malet forskjellige smaae Billeder, for det meste Gjentagelser af tidligere, dig bekjente Arbeider; det Malerie til Scavenius (Søfolk som sætter Rejsende iland ved Capri, udst. 1837) tænker jeg mig har behaget Dig, mig forekom det særdeles smukt. BINDESBØLL er ennu her i Rom og altid beskjæftiget med sine arkitectoniske Proiecter til Torvaldsens Museum, hvoriblant der ere mange meget smukke. Var man i Danmark Mahumedanere, ville B. bestemt blive en ganske udmærket Bygmester, thi han sværmer ligesaa godt som jeg over Alt, hvad der er tyrkisk, dog afholder dette ham ikke fra, ogsaa at frembringe noget smukt efter andre Fordringer. SONNE maler paa et Billede, der ogsaa er en Gjentagelse af et tidligere; som jeg tror blev det første sænt hjem, og kjøbt af Kunstforeningen, saa at Du maae kjende det; det forestiller Bønder, der drage til Marked (udst. 1837). Et smukt Malerie var det unægtelig; men til at gjentage det oftere, kunne jeg just ikke have Lyst til. Dog her i Rom byder det økonomiske ofte saadanne Gjentagelser, da det første Malerie som oftest, ved Modellernes Dyrhed, bliver saa bekosteligt for Kunstneren, at det kun saare slet betaler sig, naar ikke en Gjentagelse nogenlunde bøder derpaa. Sonne og Kückler have rigtig sænt nogle Malerier til Udstillingen i Hannover, om de ere solgte veed jeg endnu ikke, dog kan jeg

ei tvivle derom. – HANSEN (Constantin) har nu ent sit Malerie, der forestiller Pladsen ved Vesta Templet (udst. 1838, Kunstmuseet), det er efter min Mening meget godt lykkedes ham; saavel det arkitectoniske, som Figurerne ere meget smukt malet, og jeg kan aldrig tvivle om, at det jo vil finde Bifald hjemme, og blive godt solgt; thi var det ikke hans Bestemmelse at sende det hjem, er der vist ingen Tvivl om, han jo hær paa Udstillingen (den aarlige romerske kunstudstilling) med Lethed ville blive af dermed, og da ogsaa blive betalt bedre, end hvad han kan vente hjemme fra. Men jeg er ganske af Hansens Mening, hvad det angaar at sende Maleriet hjem, da det dog paaligger ham at viise hvorledes han benytter sin Tiid med at gjøre sig bekjænt med Alt, hvad hær er et see. At han derfor endnu ikke er kommen til roligt Overlæg, begriber jeg meget vel, naar jeg tænker tilbage paa det første halve Aar, jeg opholdt mig i Rom; jeg var som halvt forstyrret af den Mængde Kunst Sager, hvoraf jeg alle Dage saae nye og hvoraf de fleste i høi Grad tiltalte mig, det er unægtelig en sand Prøvelse at komme hid; thi hvad man ikke kommer i Vildrede med ved Maleriernes og de øvrige Kunstværkers store Forskjællighed, det kommer man ved at høre de absurdeste Domme, ofte udtalte af Mænd, hvem man kunne have tiltroet mere sund Dom, og som man dog, for deres egne Frembringelsers Skyld, maa agte som Kunstnere. Ogsaa for MARSTRAND er dette en haard Nød, han kjænder endnu for lidet til Tonen her; men jeg tiltror ham, at han ikke opgiver de Grundprincipper om Kunsten, han fra Dig har medbragt, og som hær sandelig er et godt Værn. – KROHN har, som Du veed, for Øieblikket ingen Medaille i Arbeide, han er beskjæftiget med et andet Stempel, med en Figur, der forestiller Danmark, dog dens Bestemmelse veed jeg ikke. Inden K. kommer hjem tænker jeg han har samlet et heelt Myntcabinet, da han er umaadelig ivrig i Alt, hvad der angaar Oldsager; tidlig og silde er han paa Færde, for at see, hvad Bønderne bringe ind fra Landet, eller hvad Antiquarene have faaet af Mynter, Vaser etc. og om noget deraf lader sig kjøbe til taalelige Priiser. Men desværre forderve Englænderne, saavel for ham som for saa mange andre Samlere, all Handel, idet de ikke behøve saa nøie at see efter Priiserne. – Dog nu tilsist maae jeg, i denne min korte Beretning om de unge danske Kunstnere her, heller ikke undlade, at siige Dig, kjære Eckersberg, at heller ikke jeg har været efterladende med mit Malerie; men flere Tegninger, jeg i Løbet af Vinteren har gjort for Fremmede hær, have meget opholdt mig, og dog synes jeg ikke jeg kunne lade en tilbuden Leilighed ubenyttet. Endnu maae jeg male et lille græsk Malerie for en Englænder hær (Sir Hatfield), da vil jeg ende mit tyrkiske (se malerier, nr. 58) og da formodentlig siige Rom Farvel. . Min Reise vil formodentlig strax gaae mod Norden, da min Plan først at besøge Sicilien vist ikke vil lade sig udføre, da jeg, for at vænde tilbage, maatte underkaste mig en lang Quarantaine, hvilket jeg synes at være Tids-spilde, og urimeligt Pengetab, for begge Deele maae jeg vel vogte mig, da der endnu er meget der skal sees, inden jeg kommer hjem. Vil Du beede Justitsraad Holm (assessor, sen. departementschef Chr. Fred. H., 1796-1879,

arkivar i fonden ad usus publicos 1831-42) at han vil tænke paa mig, saasnart der er falden nogen Resolution, hvad Fondet angaar (jf. note 7), med det første skal jeg dog selv tilskrive ham. Saavel ham, som Etatsraad Kock (hofbygmester, sen. bygningsdirektør, professor Jørgen Hansen Koch, 1787-1860), har jeg alt længe skylt det. Men Du kjænder vel den Sorg, der kom over vores Familie, idet min kjære Søster Athalia døde, (jf. note 137) det satte mig hær saa ganske ud af Houmeur, at jeg ganske følte mig uskikket til alt, og mest til at skrive til Hjemmet, hvorfra saadanne Ulykkesbud bragtes mig. Tiiden har imidlertid ladet mig indsee, at jeg ikke var ulykkeligere end saa mange andre, og at det var en Skjæbne, alle var underkastede. Jeg maatte ved Fornuftens Hjælp søge at bære min Sorg, det er jo dog blot Begyndelsen af det meget, der endnu forestaar mig i Livet; naar man seer sig omgjiven af en elsket Familie og kjære Venner, der dog alle engang maae blive Dødens Bytte. Held den, der tidligt kaldtes, hans Skjæbne synes mig misundelsesværdig, han kjænder ikke de tilbageblevnes Sorger. Opholdet hær i Rom har just ikke heller i Vinter været meget skikket for hvoe der vare i slet Houmeur; næppe troer jeg at det kan have været værre hjemme, hvad Veirliget angaaer: gamle Rommere forsikkre, at de idet mindste i de 30 siste Aar, ikke kan mindes en saadan Vinter; altiid Regn, fleere Gange ganske betydeligt Sneeveir og Haggelbyger, i denne Maaned kan man tælle de enkelte gode Dage, der have afløst det afskyelige Mørke; men paa en saadan smuk Dag hær i Italien glemmer man ogsaa snart det ovenstaaende Onde, og naar man da spadserer ganske let klæet, erindrer man med Møie, at det er Vinter, og kan man da ikke vel begribe, hvorledes man Dagen forud, maaske har følt meere Kulde end i det nordiske Clima. - I denne Tiid er Udstillingen aaben hær, men faa ere Arbeiderne, der udmærke dem. Farver have saare mange, man synes næsten for Tiiden overalt blot at hiige derefter, selv med Opofrelse af det corecte i Tegning og Fremstillings Maade, der ganske synes at underordnes. Om Kunsten saaledes drives paa den rigtige Maade maae jeg meget betvivle, i det mindste viise hær et Par Arbeider, til hvilken latterlig Yderlighed saadant fører. Landskabsfaget er baade det dominerende paa denne Udstilling, og der findes deriblandt fleere gode Malerier end i de andre Genrer; fortriinsvis maae jeg nævne Ungareren MARIO (?), som forbinder med meget Studie i hans Malerier en meget behagelig Colorit, og en omhyggelig Pendsel. - Et Par Landskaber af en Russer Lebedeff (Michail Lebedjeff, 1811-37, død i Neapel) har ogsaa tiltalt mig meget, men derom har jeg været stærkt oppe at diskutere. Det forekom mig, at jeg har Ret, der er en Sandhed i Billederne der er skuffende, et Solskin saaat Øiet virkelig betages, og dette kan de gode Folk ikke alle see, de meene Alt skal stiliseres, mig er dette noget utaaaleligt, naar det saaledes misbruges, at man ikke kan finde selv den skønneste Natur smuk, naar man ikke seer at Kunstneren har taget af eller sat til efter Gotbefindende for at opnaa hvad man kalder S(t)il. Begge disse Malerier ere fra Egnen ved Albano og Nemi, Du kjænder begge Stæder, og veed da, om et Menneske kan componere bedre, end det Naturen

dær viiser. (Til sammenligning med R.'s ytringer citeres R. Muther: *Geschichte d. Malerei im 19. Jahrh.*, 1893: „Und in Italien war er (L.) – neben Blechen (berlinerer Karl B., 1798–1840) – der erste, der auch den Süden ohne stilisierende Brille sah“). Af Genremalerne er vel Lindau (jf. note 32; Dietrich Wilh. L., 1799–1862, var bosat i Rom fra 1821) den beste af dem der hær have udstillet; noget Overordentligt er imidlertid ikke hans Billede, der forestiller en neapolitansk Improvisator. Af Englænderne ere der blot Landskaber, udmærkede hvad Formen angaar; men dette er ogsaa Alt. Rommeren Cavallieri (historiemaleren Ferdinando Cavalieri, 1794–1865) har et stort Familie Malerie, der er af en uhyre Farvepragt; men hvad Anordningen angaar, det mest affecterte Tøi, man vel kan tænke sig. Og han er dog een af de beste Italienerne, nogle ere under al Kritik. Af hvad jeg endnu kjænder af Kunst Frembringelser hær i den senere Tiid, gaar Tyskerne af med Seiren; det franske Academies Udstilling er endnu ikke aabnet, saa at man ei veed, hvad man der faar at see. Udmærket var en Copie af Michel Angelos Dommedag, der for kort Tiid siden var hær at see; den var næsten i samme Størrelse som Original Maleriet og malet af en Franskmand for Kirken Petit(s) Augustin(s) i Paris. Han skal have brugt lidt over to Aar dertil; men Tiiden var vel anvænt, jeg kan næsten siige at der i denne Copie intet var tilbage at ønske; og hvad den Nydelse at betragte det angaar, da var den for mig større, end naar jeg betragter Originalen selv tilrøget og i det slette Lys. Dog jeg tør ikke opholde Dig længer med at tale om alt dette, der er saa meget jeg kunne ville siige, men Plads for Alt har jeg ikke. Om TORVALDSEN kommer, eller ikke, kan jeg vel tænke man nu gjerne ønsker at viide hjemme, og efter hvad han nu selv med Bestemthed siiger, skulle jeg dog troe han denne Gang gjorde Alvor deraf. Manden er i den senere Tiid i ypperligt Lune, han er fra Würtemberg bleven sænt deres store Comandeur Kors, jeg erindrer ikke hvorledes Ordenen heeder; men den siiges at have gjort Virkning paa den gamle Herre (se Thiele: Thorvaldsen III, s. 568 f.). Hans Statue af Conradin (kirken Madonna del Carmine, Neapel) har han for nylig ænt, den er i lidet over naturlig Størrelse, og efter hvad jeg tør yttre, særdeles smuk ved sin Simplicitet. Torvaldsens Bestemmelse er at følges med Wagener (Joh. Martin W.) til Mynchen og derfra reise hjem. Wagner besøger Mynchen for at opstille sin store Frise, der forestiller de Tyskes Indtog i Tyskland, og som han nylig er bleven færdig med. Det er bestemt for det saakaldte Walhalla, og et værdigt Arbeide derfor er det unægteligt, fult af den største Originalitet (jf. 1949, s. 88; i et brev fra Bindsbøll til Jon. Collin, dat. 16-3-1837, Den Coll. brevsm. XXI, Kgl. Bibl., omtales Valhalla-frisen og afskedsfesten for Wagner i Rom). – Hær i Vaticanet har den nuværende Pave (Gregor XVI) ladet indrætte og aabne et Musseum for Brontzer og Vaser (Museo Etrusco Gregoriano, indviet 1836) noget der hidindtil dær manglede; der er smukke Ting deri; men naar man har seet det Neapolitanske (Museo Borbonico), er dette kun saare lidet, og langtfra kan det sammenlignes med Vaticanets tidligere indrættede Musseer. Førend jeg

ænder, kan jeg ikke undlade at underrætte Dig kjære Eckersberg, om alle Landsmændenes store Forundring ved et Brev Blunk for kort (Tid) siden modtog fra Professor Lund (maleren Joh. Ludv. L., 1777-1867); han skrev deri om en Opgave Kunstforeningen havde udsat, og tilføiede da, at den tillige alt var vunden af Møller (landskabsmaleren, prof. J. P. M., 1783-1854).

Lund udtrykte, som det synes, sin Forundring over, at Ingen hær havde indsænt Skidser; han maae have været uvidende om, at ikke det ringeste var meddelt os fra Kunstforeningen desangaaende; vi har engang af et privat Brev hørt tale om, at (en) saadan Opgave var paatænkt; men siden troede Alle, at det igjen maatte være opgjiven, da man aldeeles Intet siden hørte. Har nogen hæved Feil, da er det visselig dem der har forglemt at skrive derom; thi hær ved jeg et Par af Kunstnerne, der meget havde haft Lyst til at behandle det oppgivne Susciet (læs: Sujet). – Dog mit Papiir er fult, jeg slutter med at beede Dig meget at hilse alle gode Venner og Bekjænte, og ønsker jeg Intet ivrigere end at Du kjære Eckersberg, bestandig vil beholde i kjær Erindring Din altid saare hengivne

M. Rørbye

Udskrift paa brevet: Her Professor Eckersberg
Ridder af Dannebrog / Charlottenborg /
Copenaghen / Danimarca

Poststempel
Hamburg 14. Apr. 37.

Uddrag af Brev til svigerfaderen kammerraad C. F. Schiøtt
(se note 8).

München den 14. September 1837.

Paa tysk Grund, hilser jeg Dig kjære Svigerfader og Din heele Familie, hvem jeg haaber disse Linnier ikke vil være uvelkomne. Jeg ankom hertil i Fredags, og efter den temmelig besværlige Reise fra Venedig, føler jeg mig hær, som i en god Havn, halvt næsten som hjemme, idet Landets Skik og Brug stammer mere overeens med det, hvortil jeg fra Barndommen har været vant. Sydens skønne Egne, og dens milde Himmel er vel forsvunden, og allerede nu beklager jeg dette; dog uden Erstatning bliver Nordboen ikke, naar han vender tilbage til sit Hjem; kjærlige Forhold venter ham blant prøvede Venner, sjældnere findes vist disse i Syden; dog hvor de findes, skatter jeg dem høiere, end det, den døde Natur byder; jeg har funden dem blant Eder, i det velbekjænte Hjem; did staaer nu min heele Hue. Dog, vil jeg rigtigt fuldføre den Plan, jeg allerede tidligere har udkastet for min Tilbage-reise, maae jeg vel søge at dæmpe min Længsel; snarere, frygter jeg at For-trydelse ville indfinde sig, hvis jeg nu ikke besøgte de Stæder, dær ligge mig saa nær, og som ikke bør forbigaaes af nogen Reisende, hvem en anden Udflugt fra Hjemmet ikke er vis. München er imidlertid et Hovedpunkt hvad Kunsten angaar, og mit Ophold hær vil derfor blive forholdsvis længere end i de øvrige Stæder; jeg har hær lært Tysklands første Kunstnere at kjende,

jeg har lært at skatte dem høit, ved at see de hærliche Arbeider de have frembragte, ingenstæds virkes vist for Tiiden mere, og skjønnere end hær, og besøger man uden Fordom som Kunstner München, maae man visseligen indrømme, at det høiere Sving i Kunsten for Tiiden hær har sit Sæde; thi hvad paa andre Stæder frembringes, har, hvad den enkelte Kunstner angaar, vel nok sit store Værd; men det at Kunsten hær ikke blot er privat, og indskrænket til mindre Malerier, men viiser sig i sin Storhed, idet Kirker og offentlige Bygninger ere og blive udsiirede, med religiøse og historiske Billeder, gjør, at Kunsten efter sin høiere Bestemmelse træder ind i Livet, og da, ikke mere blot betraktes som Luxus, noget der vistnok i vore Dage er saare almindeligt; dog feilagtigt er det i høi Grad, Resultatet har desværre alt for tydeligt vist hvortil det fører, og den nyere Kunst har maattet staae tilbage for vore Forjængeres, de dømte anderledes, og høstede bedre Frugter.

Dog jeg maae gjøre Dig bekjænt med nogle af Enkelthederne hvad min Reiseplan angaar, da jeg har Din Bistand nødvendig for at kunne udføre den: Hær vil jeg endnu omtrent opholde mig 10 a 12 Dage, da jeg reiser til Nyrenberg; mit Ophold dær vil kun blive kort, unnlade at besøge denne gammel-tyske Stad, kan jeg imidlertid ikke overtale mig til, da den som ingen anden Bye, har vedligeholdt sin oprindelige Caracteer, saavel hvad dens Bygninger, som hvad Borgernes Levemaade angaar. Altid har jeg glædet mig til dette Besøg, og nu da jeg er det saa nær, tror jeg ikke at burde tage i Betragtning at denne Omvei vil førøge mine Reiseudgifter noget over det hvormed jeg havde troet at kunne komme fræm med. Fra Nyrenberg reiser jeg til Regensburg, for dærfra paa Donau at seile ned til Wien. Denne Flodreise er kun lidet bekostelig, saa at Forskjællen ved at tage fra München lige til Wien, eller gjøre Omveien over Regensburg, er høist ubetydelig; jeg foretrækker den siste som den interessanteste... (Den flg. brevside handler om pengesager. Stipendiet er konsumeret og R. maa bruge af sine private midler). . . . Fra Wien reiser jeg over Prag og Dresden til Berlin; paa de to førstnævnte Stæder vil Opholdet kun blive kort, og formodentlig heller ikke i Berlin af lang Varighed, da Aarstiiden nu alt er for stræng til at dvæle mere end nødvendigt er paa fræmmede Stæder; man kan kun anvænde Tiiden med at beskue; thi selv *at arbeide, maae jeg ganske opgive til jeg igjæn kommer i Rolighed hos Eder.* Høist paafaldende har den pludselige Afvexling i Temperaturen været mig, idet jeg i Venedig og i de lombardiske Stæder leed frygteligt af Heeden, der dær var steegen til 28 a 30 Grader i Skyggen; 8 Dage senere falt dær i Tyroler Bjærgene Sne i de Byer jeg opholdt mig, og selv nu hær i München er Veiret langt fra at være behageligt, og det er mig saameget meere paafaldende, da jeg kommer fra Syden. Dog næsten maae jeg nu fortiiden gratulere mig med saa vel at være sluppen bort derfra, Coleraen raser slemt i Rom; og jeg, med min svage Mave var vist ikke gaet uantastet frie. Som jeg hører af en Ven, der senere end jeg forlod Rom, har den fræmmede dog næsten mere at frygte af det urolige og misfornøiede Folk end af Sygdommen selv; da han forlod Pavestaten havde alle de smaae Byer i Omegnen af Rom lukket

deres Porte og forbød af Communication med Hovedstaden, saa at Tilstanden næsten havde Præg af Oprør. Dette spøgede allerede, da jeg afreiste, uden dog at have viist sig i den nuværende Skikkelse. –

Vil Du siige Rose at jeg hær rigtigt har modtaget hendes Brev fra Christianslund (Vester Egede ved Gisselfeld. Bolig for birkedommer og -skriver i Gisselfeld Klosters og Grevskabet Bregentveds birk HANS LAUTRUP, 1796–1844, hvis brødre, sen. etatsraad N. C. L. og justitsraad, kontorchef C. V. L., var gift med fru Roses søstre Pauline og Laura), og at jeg snart skal svare derpaa: jeg maae ogsaa beede Dig at lade Moder viide at jeg har faaet Brev fra John (broderen J., se note 4) i Paris og at han befant sig vel. Hvad min Helbred angaar, da kan jeg ikke andet end i det heele tagen være tilfreds, da jeg unægtelig befinder mig langt bedre, end da jeg var i Rom, jeg har imidlertid dog ogsaa hær følt nogle Angreb af den italienske Feber, som jeg imidlertid haaber det nordligere Klima snart ganske vil drive paa Flugten, og da først kan jeg ganske være tilfreds. Jeg slutter disse Linnier med at beede Dig ret meget at hilse den gode Svigermoder, Rose og hendes Sødskende; saa og maae jeg bede Dig at hilse min Moder og øvrige Familie, jeg glæder mig usiigelig til snart at finde Eder alle raske og veltilfredse. Jeg haaber at Du kjære Svigerfader og Din heele Familie med Godhed vil modtage Din saare hengjivne Søn

Martinus Rørbye

Udskrift paa brevet: „Her Kammerraad Schiøtt
Gammel Strand No. 14
in Copenhagen“

per Hamburg

Poststpl.

München 14. Sep. 1837

Hamburg 20. Sept. 37

Af et brev til samme:

Rom den 11te Martz 1841.

Efter mit siste Brev til min Moder af 8de dennes, har du formodentlig alt erfaret min Beslutning at vænde tilbage til Eder kjære Venner i Løbet af tilstundende Sommer. Som jeg skrev Moder, saaledes maae jeg ogsaa gjæntage det for Dig, at denne Beslutning er foranlediget i Overbeviisning om, at jeg saaledes handlede rigtigt efter nærværende Omstændigheder; thi ikke er den en Følge af Kjede ved at opholde mig hær, et Aars længere Ophold i Syden ville maaske ogsaa bidrage end mere til at befæste min Helbred, der nu alt er betydelig forbedret siden jeg forlod Hjemmet. Dog, til rigtigt at arbeide hær, har jeg nu, da den lille Athalia har indfunden sig, ingen Roe mere; vi ere, og kunne ikke være indrættede hær som hjemme, dertil udfordres flere Pænge end vi have, og havde man endogsaa Midlerne, da er det italienske Tjenestetvende langt fra som vort nordiske, deres Begreber om

huuslig Gjærning ere saare overfladiske, og hvad Athalia angaar, da ville Rose ikke engang med Tryghed kunne betro hende ene til en Piige hær. Dette gjør altsaa, at Rose nu er umaadelig bunden, og at see hende, saavel som mig selv i en Stilling, vis Ubehageligheder blot kan hæves ved at forandre Ophold, gjør naturligviis, at man søger at træffe det bedre, og saa meget hellere, som vi ere forvissede om i Hjemmet at blive modtagne kjærligt af Familie og Venner; Sydens Skjønhed og milde Klima maae da staae i Baggrunden. At Du kjære Svigerfader billiger denne vor Beslutning kan jeg ikke tvivle om, Du maae jo desuden være bleven opmærksom paa den Mængde Pænge vi have brugt, og godt kunne indseet, at dette ikke saaledes kunne gaae i Længden, naar jeg ikke kunne arbejde desmere hær, og foruden det jeg gjennem Dig har modtaget, er ogsaa hvad jeg gjennem Professor (J. P.) Møller er bleven tilsænt for mine Arbeider stærkt i Aftagende. Rom er for Tiiden et Stæd, hvor Opholdet er umaadeligt dyrt, naar man ikke lever som ene Menneske; da kan man leve ret økonomisk hær og forholdsviis maaske bedre end hjemme. Med os er det omvendt; tænkt Dig, vi betale hær omtrænt 500 Rd. alleene i Huusleie aarligt og dog har jeg den store Ubequemhed, at maatte gaae ud af Huuset til mit Attelie, der ligger et Par Gader fra vor Bopæl (se malerifortegn. nr. 92). Saaledes staar alt andet omtrænt i samme Forhold og saa god en Opvartning vi efter Omstændighederne hær have, staar dog sandelig meget tilbage at ønske for at kunne føre et nogenlunde behageligt Liv. Ville vi engang imellem gaae ud med den lille Athalia, da maae strax et Menneske betaales aparte for at bære barnet, eller vil man hær kjøre, da gjør man ikke en lille Tuur paa nogle Tiimer ringere end 3 a 4 Rd. og det er naturligvis formeget; kort, Alt, hvad der angaar Livet maae man hær saune meget af hvad man i Hjemmet med Lethed kan have. At Rose derfor er glad ved den Beslutning vi nu have taget, behøver jeg vel næppe at siige, hun er dog ikke den, der særdeeles har opmuntret dertil; Frygten for at et Tilbagefald i min Sygdom skulle indfinde sig, naar vi kom hjem, er formodentlig Aarsag i at hun, hvad Hjenreisen angaar, har mere holt sig neutral.

I Slutningen af Mai eller senest i Begyndelsen af Juni agte vi at reise herfra; vær derfor saagod saa snart som muligt at sænde mig Pænge til et Beløb af 600 Rd.; vel har jeg nu et Par Malerier færdige, der omtrænt kunne udgjøre denne Sum; men Pængene derfor kan jeg ikke faae før de (∴ billederne) ere ved deres Bestemmelse hjemme. . . . (Resten af brevet omhandler mulighederne for todfri indførsel af Rørbyes rejsegods til Danmark. Blandt andet fandtes „en lille Kasse med nogle Gibsafstøbninger“, mærket „M. R.“. Paa kunstnerens dødsboaukt. 1849 solgtes en del afstøbninger, se kat. XII, no. 1-46. Tilslut erindrer R. svigerfaderen om „det Løfte du gav Rose, da vi reiste bort, nemlig vis det var dig mueligt, da at møde os i Hamborg, med din Kone og Mine. Ogsaa min Moder og Elise (søsteren E., se note 4) yttrede da Lyst til denne lille Reise. . .“ Planen maatte imidlertid opgives og familie-

medlemmerne gensaa først hverandre paa Københavns Toldbod d. 28. juli 1841. Gensynet beskrives udførligt i dagbogen under denne dato).

Udskrift paa brevet: Herr Justitsraad Schiøtt	Poststpl.:
Gl. Strand N. 14	Hamburg 29. März 41.
Copenhagen	
Franco al confine	Danimarca

Brev til Just Mathias Thiele.

Herr Justitsraad.

Da jeg ikke kan tvivle om Deres gode Villie, maae jeg blot beede Dem undskylle, at jeg idag henvænder mig til Dem, for at erholde Raad i en Sag, der alt længe har ligget mig paa Hjærtet og som jeg saa gjerne saae vel realiseret.

Da jeg sist ved min Hjemkomst fra Udlandet fik Audiens hos Hans Majestæt Kongen, benyttede jeg Leiligheden, og overrakte ham en Tegning, med det underdanigste Ønske, at den maatte blive optagen i det Album, hvortil Accademiets Professorer og øvrige Medlemmer havde leveret Tegninger (se fortegn. over tegninger, nr. 147). Hans Majestæt tilstod mig i naadige Udtryk min Begjæring, og opfordrede mig til at fremlægge for ham de Studier, jeg under dette Ophold i Udlandet havde gjort. Det var en Yttring af Hans Kongelige Naade, som jeg saare glædede mig ved, og dog, jeg skammer mig ved at tilstaae det: jeg har ikke hidtil benyttet mig deraf; en, maaske for vidt dreven Undseelse holt mig tilbage, da Hans Majestæt ingen Tiid bestemte mig. Nu ere halvanden Aar forløbne, og i den Tiid har der ikke viist sig nogen passende Leilighed, hvorved jeg kunne fremføre mine Ønsker om en passende og ærefuld Beskjæftigelse, og det er derfor, Her Justitsraad, jeg nu henvænder mig til Dem, forat beede Dem underrette mig om hvorledes jeg i saahenseende skulle bære mig ad.

Paa den sædvanlige Audience Dage, indseer jeg vel, at det ikke vil lade sig gjøre; om jeg ogsaa var saa heldig at naae til Hans Majestæt, ville maaske den korte Tiid binde min Tunge, og jeg ville komme til at gaae bort, uden at have faaet mit Ærinde udført. Og dog ligger dette mig saa meget paa Hjærtet.

At jeg har været stadigt beskjæftiget siden min Hjemkomst veed De, Herr Justitsraad; men, det er mig altsammen ikke nok; min nuværende Virksomhed forekommer mig næsten som en Unaade hvori jeg er falden, og det gjør mig meget ondt. Hvad nytter det mig, at jeg som Kunstner indtager en bedre Plads hær, naar jeg maae saune Hans Majestæts Bevaagenhed.

Kjøbenhavn den 28'de April 1843

Deres ærbødige

Herr Justitsraad Thiele.

M. Rørbye.

(Det følgende aar blev Rørbye professor ved Kunstakademiets modelskole).

Brev til hustruen Rose Frederikke, f. Schiøtt (4. Jyllandsrejse*).

Veile den 15. Juli 1848.

For at Du ikke tidligere af Fræmmede end af mig skal blive underrettet om mit Ophold i denne Deel af Jylland, faar Du nu, kjære Rose, disse Linnier fra mig, som Beroligelse for Din Frygt, vis Du skulle have hørt, at jeg allerede Natten efter at jeg havde taget Afskeed fra Dig kjære, sov lige ved Barikaden af den sydlige Port i Kolding. Saavit kom jeg nemlig ved at reise uafbrudt i en Nat og en Dag. Om Reisen har jeg intet synderligt at fortælle Dig, uden at det ofte gjorde mig ondt, at jeg ikke kunne have Dig med, da jeg paa den ofte saae Stæder, der vist i høi Grad vilde interessere Dig at see. Saaledes er Snoghøi et særdeles yndigt Punkt; jammer Skade, at det nu er frygteligt ramponeret og mere ved vore egne end de fiendtlige Tropper. Der opkastes nu Skandser paa kryds og tværs, og den deilige Hauge gjennemrodes og nedhugges paa den mest ubarmhertige Maade. Fanden fare i all Krig, naar saaledes Kunst og Vindskibelighed gaer tilgrunde.

Onsdag Nat kom jeg som sagt til Kolding og steeg af paa Posthuset, hvor jeg ogsaa fik godt Logi; pudserligt var det, at jeg heller ikke havde kunnet kjøre i Al. længere paa dansk Grund, under de nuværende Omstændigheder; thi Postgaarden ligger i den Gade der fører til Slesvig yderst ved Broen**, og den saavel som Gaden var spærret ved flere Rader Palisader etc., Huusene barikaderede, Vinduerne tilmurede og deri anbragt Skydehuller, og overalt besat med Soldater. Jeg fik et Værelse anviist paa 1° Sal i Huuset, og netop det siste paa Gangen; mit Værelse laae altsaa sydligst; ved Siiden havde jeg et lille Huus, stærkt besat med Soldater og ligesaa paa den modsatte Siide af Gaden, og lige under mig paa selve Postgaarden var et stort Værelse der ogsaa var opfyldt med Soldater, jeg var saaledes kommen midt ind i det; men det morede mig meget; lidt stod jeg i det aabne Vindue for at høre paa Soldaterne, der holdt Vagt ved Pallisaderne; men jeg gik snart ned til dem og blandede mig i deres Diskurts. Veiret var deiligt og Seenen nye for mig; man underrettede mig om at Fjenden blodt stod 1/2 Miil borte (det var 40 dage efter kampen ved Sundeved), man viiste mig vore Forposter, der næppe stod 1/2 Fjerding Vei borte paa Høiderne omkring Byen, og jeg var saaledes heelt inde i Sagernes Stilling, da jeg blev hilst af en Ingenieur Soldat med „god Aften Herr Professor“. Det var Hans, Marthes (Rørbyes hushjælp) Kjæreste. Ligesaa overrasket blev jeg næste Morgen ved strax da jeg traadte ud paa Gaden at møde Frederik Schiøtt (dav. sekondløjtnant,

* Fra 10. juli-10. august foretog R. sin sidste jyllandsfærd (Kolding - Vejle - Frederikshavn - Skagen - Hjørring - Lønstrup - Løkken - Blokhus - Aalborg), der ialt kostede knapt 100 rd. Tidligere havde han berejst den jyske halvø i 1830 (s. m. H. C. Andersen, se Nygaard o. c.), 1833 og 1847; de to sidste (foruden 1848) gange var han paa *Skagen*, hvis storladne natur og farefulde fiskerliv han „opdagede“.

** Jf. farvelagt skitsebogsblad: Søndergaden i Kolding, set imod syd. En forpost tilhest. „Kolding 1848“; samt paabegyndt maleri (Rørbyes sidste), 38×57.

sen. oberst Chr. Fred. S.), han havde netop haft Feltvagten i det barikaderede Huus lige over for mine Vinduer, uden naturligviis at ahne min Nærhed; der havde han lagt paa Halm, imedens jeg laae i en ret god Seng, rigtignok med en Deel af mine Klæder paa. Det var en Smule Forsigtighed, da muligviis Tyskerne kunne have rørt dem om Natten, da havde jeg maattet fortrække. Da Schiøtt blev afløst om Morgenen fik han Tilladelse til at opholde sig om Formiddagen i Byen, og i ham havde jeg saaledes en god Veiviser. Vi besøgte vore Forposter ved en Kirkebye, der laae noget borte; Formiddagen gik saaledes fortræffeligt i Koldings smukke Omegn, hvor Slotsruinerne allevegne gjør en ypperlig Virkning. Vil Du kjære Rose hilse Trepka (generalmajor Christian T., 1779–1864) fra hans Søn (oberstløjtnant Christian Matthias T., 1809–50), jeg var med ham i Kolding, da han rykkede ind med hans (13.) Bataillon for at afløse Feltvagten (T. havde haft kommando over denne bataillon i kampene ved Sundeved maj og juni). Samme Bataillon saae, imellem os sagt, høist ynkelig ud; men den havde rigtignok ogsaa marscheret over 2 Miil førend den kom hid for at gjøre Vagt, og det i stærk Solheede, og med fuld Oppakning. Det er noget hvorover der klages meget, nogle Batailloner ligge fulde halvtredie Miil borte fra Kolding, og dertil maae de dog vechselviis afgive Vagt. Efter Middag kjørte jeg Schiøtt til hans Quarteer, der omtrent var 1 Miil fra Kolding og derfra gik min Vei til John (broderen var „Regimentschirurg ved det nørrejyske Armeecorps“), der igjen var 1½ Miil længere mod Nord, der var Fred og ingen Fare. Han var ypperligt indquarteret i en stor Bondegaard, og jeg sov fortræffeligt den Nat paa en af Ambulancens Høemadrasser med et Tæppe over mig. Men hvad John angaaer, da er han værre og maaske mere gnaven end da han var hjemme; ikke fordi jeg jo blev godt modtagen; thi han viste ikke alt det Gode han vilde gjøre mig, og yttrede sin Glæde over at see mig meget uforbeholden***; men jeg mærkede dog nok hvad Klokken var slagen; at tjæne under ham skulle jeg bede Gud bevare mig for, de arme Ambulance Soldater fik deres Skrub, naar Leilighed gaves; Komandoen hører jo til det militaire Væsen, og han kunde sandelig ikke taale mere af dette, end hvad han alt var i Besiddelse af. Han kjørte mig ved sin Befordring hertil, og vi, tillige med Doctor Nyborg, en af hans Underlæger, havde igaar Eftermiddags en meget smuk Tuur herifra Byen ud til Greis Mølle. Leutenant Lundbye (Carl L., 1812–73, broder til maleren Joh. Th. L., der var blevet dræbt ved Vaadeskud d. 25.

*** Om besøget i Kolding skriver dr. Rørbye i et kondolencebrev til malerens enke, dat. Vejle, den 31. august (1848):

„Hvor meget det end glædede mig, da Martinus besøgte mig her i Jylland forrige Maaned, at see ham befinde sig vel i mit Selskab, saa vakte dog hans blege og sygelige Udseende de smerteligste Følelser hos mig. Men Haabet om, at Reisen og Adspredelsen igjen vilde gjengive ham hans i den senere Tid forbedrede Sundhedstilstand, bekæmpede min Uro; jeg tænkte paa ham kun med Glæde over det forhaabede Gjensyn; enhver ildevarslende Ahnelse var forsvunden. Ak, havde Skjæbnen dog forskaanet mig for dette Stød, til jeg var vendt tilbage til Hjemmet.“

april s. a.) er hær vor Veiviiser i denne virkelig romantiske Egn, hvorhen jeg haaber ogsaa engang at kunne føre Dig, kjæreste Rose; Du vil troe Dig hensat i de smukkeste Egne af Sydtyskland; thi dansk skulde man ikke troe at disse Omgjivelser vare. De vare saa smukke, at jeg i Formiddag igjen har været der tilfods. I Eftermiddag kom John igjen med den anden Underlæge Hequet (?), der i forbigaaende sagt er en meget vakker Mand, og Lundbye agerede paanye Veiviser ud til Tirsbei (Tirsbæk), hvor Egnen om muligt er endnu smukkere end Dalen ved Greis. Du vil saaledes see, at jeg har nydt Veiles smukke Omegn i den korte Tiid jeg dertil havde bestemt. Imorgen tidlig gaaer Diligentsen til Aalborg, der er jeg i Overmorgen Middag; næste Dag haaber jeg derfor at være i Frederikshavn, og at modtage Brev fra Dig kjære. Hils alle de kjære Børn ret meget, kys hver især fra mig, det vil mere de smaae Basser. . . . Naar jeg blodt var ret dygtig riig ville 20 saadanne Børn som vore ikke være mig for mange, ikke sant kjære Rose, vi ville nok glæde os derover. Dog – en god Nat for denne Gang –. Om Forholdene og Stemningen herovre kunne jeg have skrevet meget; men det er vel ikke saa vigtigt at betroe Papiret. Meget hører man hær, som man i Kjøbenhavn aldrig ahner; men det er mig uvedkommende. Jeg tænker meget paa Dig, kjæreste Rose og paa vore yndige Børn og saaledes vil jeg bestandig være Din

Martinus.

Uddrag af det sidste brev til hustruen, dat. „Blokhuis den 4” August 1848“.

Havde jeg ikke en kjær Kone til hvem jeg kunde skrive, og saaledes forskaflte mig en behagelig Time, da skulle en Regndag som denne, i en øde Klitegn ved Vesterhavet i Sandhed ikke være af de meget opmuntrende. Fra mit Vindue seer jeg ud over en lille Slette, der ikke mangler Frugtbarhed; men dens Begrændsning, en Række af lidet maleriske Klitbakker, lader intet Øieblik i Tvivl om hvor man befinder sig; paa en Grønning nærmere Huuset, ligger et Par smaa Hytter ved en Bæk; Ejeren af den ene er formodentlig Farver; thi han er i Begreb med at udskylle sine Tøier, Regnen lader ikke til at bekymre ham stort ved det vaade Arbeide, en Flok Ænder snaddrer omkring ham, og svømme i Bækken; de øvrige levende Væsner i Hytten synes opløste i Kjedsommelighed, Konen og Børnene komme af og til gabende tilsyne i den aabne Huusdør, og skue tankeløse ud i den graae Luft; men Fjærkræet er dog mest at beklage; paa eet Been, dryppende af Vand søge de Læ bag nogle Tørvestakke; med megen Tolmodighed vente de bedre Dage. Men see, ude paa Marken er en pudsig Seene: en Dreng er ifærd med at flytte en Kalv i Tøiret, den gjør tusinde Caprioler og vil paa ingen Maade lystre den lille Herre; dog, nu er der igjen Enighed, og den Samtale, som Manden i dyb Bas fører med Kjælderpigen i Krostuen under mit Værelse, paatvinger sig paany min Opmærksomhed; men er dog ikke nær saa ærgerlig

som den muntre Værtindes idelige Repeteren af en Hamborger Gallopade, som hun, for at opmuntre sit lille Barn, lader Gjenlyd over det heele Huus. . . .

Uheld med Veiret har fulgt mig paa heele denne Reise med Undtagelse af nogle faa Dage, og jeg har ofte fortvivlet. Saa pudsigt som det lyder, maae jeg imidlertid sige, at jeg dagen førend min Afreise fra *Skagen* havde det Held at *see en Stranding*, hvorved jeg fik nogle *Skitser i min (skitse) bog**; thi om udførte Tegninger eller malede Studier kan der naturligviis ikke være Tale, naar det blæser en Storm. Tingene var imidlertid interessant nok, omendskjøndt jeg nok kunne have ønsket, at Skibet havde stødt nærmere ved Land istæden for at nu var ude paa Grenen. Søndagen derefter afreiste jeg til Hjørring. Veien did gaar de første 4 Miile langs Havet, og da det endnu blæste stærkt var dær bitterligt koldt, og jeg fik næsten for meget af det storartede Skue, Vesterhavet i Oprør. . . .

(Fra Hjørring) reiste jeg til en lille Bye *Lønstrup* ved Havet hvor jeg tilbragte et Par behagelige Dage, rigtignok afbrudte ved iidelige Torden og Regnbyger. Jeg fik dær imidlertid en ret interessant *malet Skitze „Stranden ved Lundstrup. Vestkysten af Jylland. 1848“*. Aukt. 1849, nr. 82, fortegn. 1905, nr. 206). Jeg fortryder at jeg saa snart forlod Lønstrup for at tage til Løkken; thi der behagede det mig langt fra saa godt. . . . Her i *Blokhuus* hvor jeg nu opholder mig er Naturen ved Havet storartet, men her er desværre ikke mange Mennesker; Studier i den Rætning vil jeg altsaa slæt ikke faae hær. (Jf. Aukt. 1849, nr. 81, *Strandparti ved Blokhuse* . . . 1848. Nr. 86 (forteg. 1905, nr. 177): Stærkt oplyst Strandparti sst.; fortegn. 1905, nr. 176: Parti af Blokhuse etc. „*Blokhuus 1848 M. Rørbye*“). . . .

Jeg vil . . . fortælle Dig at jeg bliver min tidligere Bestemmelse troe, og vil altsaa igjen være hos Dig Fredag Morgen den 11te, hvis Gud vil, og Dampskibet kommer til at gaae i sin regelmæssige Fart fra Aalborg. . . .

Kys alle Børnene endnu engang, og hils Moder og den heele Familie ret meget fra Din inderlig hengjivne

Martinus

EGENHÆNDIG FORTEGNELSE OVER RØRBYES MALERIER

VEDRØRENDE REJSEN 1834—37

Familieeje. (Afskrift i Ph. Weillbachs Smlg. til Dansk Kunstner Lexikon, Kgl. Bibl.. Ny kgl. Smlg. 2308²).

(Uddrag) „D. 19. Mai (1834) reist til Rom. Under mit første Ophold i Rom malet

38. *Et Par Hyrdedrenge i den romerske Campagne* (til Kunstforeningen, lille Maleri). (jf. malerifortegn., nr. 8). 160 Rd.

og siden efter min Tilbagekomst fra Grækenland et Malerie til

forestillende

39. *En Scene hos en tyrkisk Notarius.* (jf. malerifortegn., nr. 58). 500 Rd.
- 40-43. 4 smaae Malerier og nogle Tegninger for Englændere i Rom.
Efter min Udenlandsreise vendt tilbage d. 20. November 1837. (Syg i de første Maaneder). I Marts 1838 malet
44. *En ung Abate læsende.* 15" h. 10¹/₂" br. Grevinde Moltke, (Bregentved).
(Jf. nr. 54). 80 Rd.
Med Mellemrum fra Januar 1838 til i Begyndelsen af August malede jeg mit Receptionsstykke
45. *Ponte del Caravana i Smyrna* med Figurer tagne af det tyrkiske Folkeliv.
(Se note 48).
I September malet efter Blomstermaler Jensens Malerie af mig en lille Copi forestillende
46. *Et Par Munke* (Motivet fra S. Giubileo i den romerske Campagne. Aftenbelysning). Kiøbt af Christiania Kunstforening). (Jf. nr. 10). 90 R.
45 Spec.
I September og en Deel af October malet
47. *En græsk Dreng som skriver.* Motivet til Baggrunden er taget oppe fra Accropolis. 19¹/₂" h. 23¹/₂" br. (For den norske Kunstforening). 120 R. 60 Spec.
I October 1838 malet en Copi af
48. *Den skrivende græske Dreng,* med Forandring af Dragten. 140 R.
Kiøbt af Kunstforeningen. (Jf. farvelagt tegning: „Athen 1836. Basili Pascalinopel.“ 21,5 × 34,5, samt dito, bet. „M. R. 1838.“ 27 × 34. Aukt. Kunstforen. Sml. af Haandtegn. 1933, nr. 849.
I November en Gjentakelse (af)
49. *Den læsende Abate.* 15" h. 10" br. Grosserer Gerson 80 R.
Syg i December-Januar og tildeels Februar; derpaa begynt igjen at arbeide og i Løbet af denne (1839) Marts og April Maaned malet
50. *Et Partie af Vindenes Taarn* og Figurer i Coustumer fra forskj. Egne i Grækenland 31" 33". Kjøbt af Kunstforen. (Jf. malerifortegn. nr. 43). 360 R.
I Mai og en Deel af Juni Maaned en Altertavle til Tjæreby Kirke ved Frederiksborg 57" h. 19" br.
51. *Christus paa Oliebjerget;* i Baggrunden de sovende Apostle og Judas som kommer med Vagten 400 R.
Tilbragte Juli Maaned hos Herr Hof Jægermester v. Zeuthen paa Tølløsegaard hvor jeg malede et lille Genrebillede
52. *En Jæger viser sin Kone Udbyttet af sin første Sneppejagt* 15" h. 19" br.“
Den følgende maaned giftede Rørbye sig og drog ud paa sin anden Italiensrejse.

ARBEJDER AF M. RØRBYE,
OMTALTE I REJSEDAGBØGERNE 1834—41

(Der henvises til følgende auktioner, fortegnelser og udstillinger:

- 1) „Fortegnelse over afgangne Professor og Historiemaler, Ridder *Martinus Rørbyes* efterladte Samling af Kunstsager, bestaaende af Malerier, Skizzer og Studier, originale Tegninger, Compositioner, Gjennemtegninger, Ra-deeringer, deels af den Afdøde, deels af andre Kunstnere, af Gipsafstøb-ninger, Maler-Apparater og Farver, Klædningsstykker, henhørende til Naticnaldragter, Bøger og Kobberværker, hvilke Gjenstande bortsælges ved offentlig Auction Torsdagen d. 22 Februar og følgende Dage i Kunstforeningens Locale, Østergade Nr. 13. . . . Kjøbenhavn d. 4. Februar 1849.“ (*Aukt. 1849*).
- 2) „Fortegnelse over endeel Malerier, Tegninger, Kobberstik, Raderinger og Lithographier m. m., nogle Kunstgjenstande og Bøger m. m., samt endeel Møbler og Effecter. . . . Alt tilhørende afdøde Professor og Historiemaler M. V. Rørbyes og ligeledes afdøde Enkefrues Boe og som bortsælges ved Auction i Gaarden Nr. 33 (gl. nr. 215) i Aabenraa. . . . Kjøbenhavn 1860.“ (12. marts solgtes malerier og tegninger). *Aukt. 1860*.
- 3) Winkel & Magnussens Kunstauktioner (*W. & M.*): andre auktionsfir-maer citeres uforkortet. De anførte data svarer til salgsdagene, forsaavidt som disse har kunnet fastslaas.
- 4) Rørbyes fortegnelse 1839. *Rørbyes fortegn.*
- 5) „Fortegnelse over M. Rørbyes Arbejder som Vejledning ved Udstillingen i Kunstforeningen Marts–April 1905. København 1905.“ *Fortegn. 1905*.
- 6) Rørbye-udstillingen i Kunstforeningen, februar 1838 (anmeldt i Dansk Kunstblad, bd. 3, nr. 1, sp. 1–7). *Udst. Kunstforen. 1838*.
- 7) Charlottenborg-udstillingerne (se Carl Reitzel: Fortegnelse over danske Kunstneres Arbejder etc. Københ. 1883 = *Reitzels Udst. fortegn.*). *Udst. Charl.*
- 8) „Arbejder af M. Rørbye. Kunstforeningen 14.–30. September 1930.“ *Udst. 1930.*)

A. MALERIER

(studier, skitser og fuldførte kompositioner):

(billederne er hovedsagelig malt paa papir, opklæbet paa lærred)

1834.

Schweiz.

1. PARTI FRA CHAMONIX

„*Chamony*“. 6/9. „Malet en lille Skitze om Formiddagen, siden tegnet lidt.“

2. PARTI VED AARE-FLODEN (MEIRINGEN).

17/9. „Gjort en Tuur opad Bjærget paa den anden Side af Aar(e) til

- Rosenloui, malet et lille Partie...“ Jf. „ved Rosenloui“. Skitsebogsblad. Bly og vandfarve.
3. PARTI VED KIRCHET, HASLI IM GRUND, BERNER OBERLAND.
20/9. „Malet et lille Partie paa Kischet (læs: Kirchet) oppe i (Hasli) Dalen.“
4. PARTI MED UDSIGT TIL HASLI IM GRUND.
21/9. „Malet et Partie med *Udsigt til Haslie im Grund*, urolig Plads da næsten heele Dalens Befolkning passerede forbi til Kirke...“

Italien.

5. KLOSTERGAARDEN S. GIOVANNI IN LATERANO I ROM. 30 × 40. „Rom 1834“. Udst. Kunstforeningen 1838. Aukt. 1849, nr. 19. Fortegn. 1905, nr. 52. Ny Carlsberg Glyptotek.
21/11. Rom. „Begynt idag at male et lille Partie ude i *S. Giovanni in Laterano*, men det var næsten for koldt at sidde i Skyggen inde i Gangen, hvor jeg var.“ 24/11. „Malet om Formiddagen i S. Giovanni in Laterano.“ 25/11 id.
6. EN ROMERSK EREMIT. Aukt. 1849, nr. 18. Fortegn. 1905, nr. 244.
28/11. „Om Formiddagen malet en *gammel Eremit* hjemme.“ Jf. fortegn. 1905, nr. 57: *En Tiggermunk*. „Rom 1834. MR.“ 41 × 32.
7. BORGGAARD MED BRØND. CASTEL SERMONETA. „Seramoneta 1834“. 33 × 42. Fortegn. 1905, nr. 56, udst. 1930, nr. 31. Smaa Kunstbøger, s. 28.
4/12. „... malede ... om Formiddagen et Partie i Slotsgaarden i den høist interessante gamle Borg i Byen...“ Motiv sst. 23 × 29, farvelagt tegning (Aukt. W. & M. 22/2-27, nr. 96; fejlagtigt benævnt: Italiensk torveplads).

1835.

8. TO HYRDEDRENGE, SIDDENDE VED ILDEN. „Roma 1835“. 22 × 29. Aukt. 1849, nr. 41. Iflg. fortegn. 1905, nr. 65, er ansigterne senere udført af W. Marstrand. Forarbejde til 8a.
Brev til moderen, Rom 16/2. „... jeg ... havde et lille Malerie færdigt, der forestiller 2 *Hyrdedrenge ved en lille Ild, en Vintermorgen i Campagnen* imellem Rom og Albano... De sidde ved en Ild, som de jo bruge overalt dær, blodt for at varme Hænderne.“ (Brev fra R. til Eckesberg. Ill. Tid. 1877, S. 443).
- 8a. TO HYRDEDRENGE I DEN ROMERSKE CAMPAGNE. „M. R. Roma 1835“. 1834-35. 50 × 62. Rørbyes fortegn., nr. 38. Udst. Charl. 1836. Fortegn. 1905, nr. 62. Se „Kunst i privat Eje“ III, s. 249. Mindre gengivelse, jf. s. 4.
18/12. „Endelig idag begynt at anlægge et lille Malerie.“ 29/12. „Malede en Hund for at bruge til mit Malerie.“ Jf. Sagf. Aukt. 3/11-42, nr. 144: Kunstnerens Hunde, bet. M. R. 1834. 25 × 29. 30/12. „I Campagnen

- ... malet et lille *Studie* derude til mit Malerie.“ (Jf. fortegn. 1905, nr. 53: landskabsbaggrund).
- 2/1. „Begynt at male op paa mit Malerie.“ 4/1. „Malet hjemme ...“
Idem: 5/1, 6-7/1, 9/1, 11/1, 15/1, 19/1, 23/1. 26/1. „Endt mit lille Malerie.“ 16/1. „... havt Besøg af (J. L.) Jensen og Valgreen (O. H. Wallgren, se tegninger, nr. 23), som kom for at see mit Malerie.“
9. PARTI AF CAMPAGNEN VED ACQUA ACETOSA.
- 27/1. „Gjort en Tuur ud i Campagnen til Aqua Ascetosa (læs: Acqua Acetosa) med Philipsen. Jeg *malede lidt derude*; men den stærke Blæst tillod mig ikke at fuldføre det.“ Jf. „*Parti af den romerske Campagne, Tiberen og Monte Soracte*.“ Aukt. 1849, nr. 22, fortegn. 1905, nr. 61, udst. Dansk Kunst fra Italien 1909, nr. 315; udst. 1930, nr. 32. „Mit bedste Kunstværk“, 1941, nr. 224 (billedhefte, nr. 60). Forestiller den siddende figur C. J. A. Philipsen?
- 9a. BRO OVER TEVERONE. „Rom 1835“. 24,5 × 36,4. Tidl. Joh. Hansens sml., nr. 1636. Afb. i „Rom og Danmark“ III, 1, s. 12.
- 2/2. „Gaaet ud af Porta Salara (læs: Salaria) til Broen (*Ponte Salario*) over Teverone (Anio-floden) ude i Campagnen, som jeg malede. Jeg tilbragte det meste af Dagen der ...“ 3/2. „Malet hjemme ...“
10. PARTI AF ET MUNKEKLOSTER I NÆRHEDEDEN AF ROM. „MR Rom 1835“. 28 × 35. Udst. Charl. 1836 (se Reitzels fortegn.). Jf. Rørbyes fortegn. nr. 46. Fortegn. 1905, nr. 63, jf. nr. 97.
- 30/1. „Gjort en Tuur med Philipsen ud af Porta Sallaria og 7 a 8 Millier (miglie) ud i Campagnen til et forladt Kloster, hvor vi malede hele Dagen og kom først tilbage, da det var ganske mørkt.“ 4/2. „Gjort en Tuur ud i Campagnen af Porta Salaria med Philipsen. Jeg malede der i et forladt Kloster, St. Giubileo, der ligger langt ude og kom først til Byen Kl. 6 dygtig trætte.“ 9/2. „Malet hjemme og begynt paa *et lille Malerie*, som Jensen (blomstermaleren J. L. J.) skal have til Bytte for et af hans.“ 10/2, 12/2, 14/2. „malet hjemme.“ 15/2. „Gjort mit lille Malerie færdig til Jensen og om Formiddagen afleveret det og modtaget hans til Bytte.“
- (Brev til moderen, Rom 16/2): „Jeg har ogsaa foruden dette (Hyrdrengene ved ilden, se nr. 8) malet nogle smaae Studier efter Naturen, og et lille Malerie til Jensen; det er en *Munk, der sysler med Blomster i en aaben Hal i et Kloster*, en anden gammel Munk kommer med sin fulde Kurv tilbage fra en Vandring; dog dette lader sig jo ikke beskrive, Du faar det at see, naar han kommer hjem; jeg malede det til Bytte for et lille Malerie af ham, som det morer mig at have (formentl. identisk med aukt. 1849, nr. 14: „Jensen, En Vase med Viindruer; foran Blomster paa et Bord“); jeg sender det rimeligviis hjem med den gode Leilighed med Fregatten ...“ Jf. ovennævnte brev fra R. til Eckersberg, Rom, 31/3-1835, geng. i Ill. Tid. 1877, s. 443: „Jeg har ogsaa malet et lille Malerie med Munke til Jensen ...“.

11. FRA CERVARA-GROTTERNE.

19/2. *Cervara*. „... tilbragt det meste af Dagen dær med at male og besøge disse interessante Huuler. 20/2. „Malet ... paa det lille Studie fra igaar.“ 27/2. „Gjort en ret morsom Tuur ud til Cervara med Jensen og Valgreen, og da vi vare komne derud, kom ogsaa Wulff efter. Vi tilbragte heele Dagen der med at male og kom først tilbage, da det var mørkt.“ 28/2. „Malet hjemme.“ Jf. aukt. 1849, nr. 23: Parti af de antike Stenbrud ved Cervara ved Rom (solgt til J. L. Jensen. Fortegn. 1905, nr. 225). Nr. 33: Klippehule ved Cervara. 1835. Fortegn. 1905, nr. 226). Nr. 34: Ved Cervara; den romerske Campagne. 1835. (Fortegn. 1905, nr. 227). Nr. 94: Parti af Hulerne ved Cervara (Fortegn. 1905, nr. 228). Aukt. W. & M. 12/10 1942, nr. 232: Jæger i en Klippehule. *Cervara*. 1835. Afb. i „Rom og Danmark“ III, 1, s. 23.

12. PARTI AF COLOSSEUM I ROM. „Rom 1835“. 32 × 42. Aukt. 1849, nr. 21. Fortegn. 1905, nr. 64. – Jf. Kopi efter Eckersbergs billede (Hannover nr. 159), 26 × 37,5; solgt paa Thorvaldsens Museums auk. 1/10-1849. 9/3. „Malet lidt henne i Colliseummet.“ 11/3. „Malet et lille Studie i Colliseet.“

13. PONTE SODO VED ISOLA FARNESE (VEJI).

13/3. *Ponte Sodo, Isola Farnese*. „... kom ... til det nuværende Isola Farnese, fordum Veii (etruskerbyen) ... malede lidt og vændte med de andre (løjtnant Wulff og den svenske maler Wallgren, se nr. 8a) ... tilbage i Maaneskin.“ 14/3. „Om Formiddagen malet det lille Partie med Ponte Sodo færdigt.“ 15/3. „Malede en lille Figur efter Wulff, der var saa god at staae Model.“ 17/3. „Det blæste stærkt, men vi (R. og Wulff) kom dog varme til Ponte Sodo. Vi malede der og begav os kolde paa Veien kl. 4 ...“

14. PONTE SODO VED ISOLA FARNESE.

31/3. „Malet om Formiddagen paa et lille Malerie ved *Ponte Sodo* ved Isola ...“ 1/4. „Fuldendt Anlægget af mit lille Malerie.“ 7/4. „Malet et lille Studie til mit Malerie.“ 8/4. „... begynt at male paa mit lille Malerie.“ Fortsætter 9/4, 10/4, 11/4, 13/4.

15. UBEKENDT MOTIV.

24/3. „Begynt paa et lille Malerie til Adam Müller til Gjengæld fordi han malede Roses Portrait.“ 25/3. „Endt det lille Malerie.“ Jf. brev fra Rørbye til Eckersberg, geng. i Ill. Tid. 1877, s. 443. Rom, 31/3: „... og ligeledes (kommer hjem med fregatten) et lille Malerie som jeg skylder Adam Møller fordi han havde malet min Forlovedes Portrait.“

16. CASA DEL POETA TRAGICO. POMPEJI. Udst. Kunstforen. 1838.

1/6. *Pompeji*. „Jeg malte et lille Studie i *Casa del Poeta (tragico)*.“ Jf. akvarel med samme motiv. 30 × 23,5. Tidl. Gisselfeld; Kat. 1918, nr. 318.

17. NEPTUNTEMPLET I PAESTUM. „Pestum 1835“. 29 × 42. Udst. Kunstforen.

1838. Aukt. 1849, nr. 42. Fortegn. 1905, nr. 67.
6/6. „Jeg stod op med Solen og malede mit Studie færdigt.“ Se 1949, s. 82, samt note 39.
18. MOTIV FRA PROCIDA. Jf. Aukt. 1849, nr. 31: Strandparti. Procida.
23/6. *Procida*. „Begynt at male paa et lille Studie...“ 24/6. „Malet om Formiddagen.“
19. ET BRÆNDEDE SKIB. SCENE FRA PROCIDA. „Procida 1835“. 29 × 42. Aukt. 1849, nr. 32. Udst. Kunstforen. 1838? Fortegn. 1905, nr. 71.
23/6. „Aftenen var igjen smuk. Jeg spadserede omkring i alle Kroge i Byen og morede mig herligt paa Torvet, hvor man opbrændte en gammel Baad i Regard af St. Giovanni-Festen imorgen.“ 24/6. „Om Formiddagen malede jeg Aftenscenen fra igaar, da Baaden blev brændt.“
20. LOGGIA PAA PROCIDA. „Procida 1835“. 40¹/₂ × 33. Udst. Kunstforen. 1838? Fortegn. 1905, nr. 69. Aarhus Mus. Afb. i Smaa Kunstbøger, s. 29. Jf. gentagelse med figurer 1841, nr. 92.
27/6. „Om Eftermiddagen begynte jeg at male den smukke Loggia foran Huuset, som jeg ret gjør med Lyst, da den er noget af det smukkeste, jeg har seet af saadant.“ 29/6. „Malet lige fra Kl. 7¹/₂ Morgen til Kl. 8 Aften uafbrudt. Jeg fik ogsaa mit Studie færdigt og er glad derved.“
21. MOTIV FRA PROCIDA. Jf. Aukt. 1849, nr. 30: En Skrænt med Cactusplanter, i Baggrunden Vesuv. Udst. 1930, nr. 34. Auktion W. & M. 1/4-41, nr. 192a.
1/7. *Procida*. „Malet en Skizze ... oppe ved Telegrafan.“
22. HAVEN I CAPUCINERKLOSTRET. SORRENT.
7/7. *Sorrent*. „... begynt om Formiddagen paa et Studie i *Capudsiner-Haugen* ...“ Forts. 8/7, 9/7, 11/7 færdigt. „Jeg troer, det er ikke bleven saa slet. Munkene synes ogsaa forførdelig godt derom.“
23. SAMME MOTIV.
13/7. *Sorrent*. „Begynt et andet Studie i *Klosterhaugen*.“ Forts. 14/7, 15/7, 17/7.
24. KLOSTERGANG MED EN MUNK. „Sorrent 1835“. 40,5 × 29. Aukt. nr. 39. Fortegn. 1905, nr. 76. Tidl. Gisselfeld, Kat. nr. 319.
18/7. *Sorrent*. „Begynt et andet lille Studie i Klostret.“ 19/7 forts., 20/7 endt.
25. KLIPPEPARTI VED SORRENT. Jf. Aukt. 1849, nr. 37. Aukt. W. & M. 30/11-38, nr. 169.
7/7. *Sorrent*. „... Begynt ... om Eftermiddagen paa et (studie) nede imellem Klipperne.“ Forts. 9/7, 10/7 (endt).
26. KLIPPEPARTI VED SORRENT. Jf. Aukt. 1849, nr. 37. Fortegn. 1905, nr. 249.
13/7. *Sorrent*. „Om Eftermiddagen malede jeg paa mit *andet Studie af Klipperne* ...“ Forts. 15/7, 17/7.
27. PARTI AF FRANCISKANERKLOSTRET I SORRENT. „Sorent 1835“. 33 × 48.

- Aukt. 1849 nr. 38. Udst. Kunstforen. 1838? Fortegn. 1905, nr. 75. Udst. Dansk Kunst fra Italien, nr. 317.
- 21/7. „Begynt et lille Studie i *Klosteret St. Francesco*.“ Forts. 22/7, 23/7 endt.
28. FRANCISKANERKLOSTRET I SORRENT. Aukt. 1849, nr. 35 el. 36 (Klostergang). Fortegn. 1905, nr. 247 el. 248.
- 25/7. „Begynt et andet lille Studie i *Klosteret St. Francesco*.“ 26/7 endt.
29. GAARD I CASTELLAMMARE. I BAGGRUNDEN VESUV. „Castellammare 1835“. 30 × 43. Fortegn. 1905, nr. 224. Aukt. W. & M. 10/6-42, nr. 43.
- 29/7. *Castellammare*. „... malede ... en Kortile (gaard) i et Huus oppe i Byen.“
30. KLOSTERGAARD I AMALFI. Aukt. 1849, nr. 29. Fortegn. 1905, nr. 221.
- 1/8. *Amalfi*. „Begynt om Formiddagen et Studie i *Klostergaarden* (i det tidl. Cappucinerkloster).“ Forts. 3/8, 4/8, endt 5/8.
31. PERGOLA I AMALFI, MED UDSIGT MOD HAVET. „Amalfi 1835“. 33 × 50. Udst. Kunstforen. 1838. Fortegn. 1905, nr. 72.
- 1/8. „(Begyndt) om Eftermiddagen et (studie) i Haugen.“ 7/8. „Begynt paa et Studie i Haugen ...“ Forts. 8/8, 9/8, 10/8 (endt). – Gentagelse 1844. Fortegn. 1905, nr. 146. Udst. Dansk Kunst fra Italien, 1909, nr. 492. „Af Hans Majestæt Kongen for et Malerie forestillende en Pergola ved Amalfi med Figurer ... 300 Sp. (Regnsk. 10/2-1845).“
32. UDSIGT TIL HAVET GENNEM DØREN PAA EN FISKERHYTTE VED AMALFI. „1835 Amalfi“. 32 × 48. Aukt. 1849 nr. 28? Fortegn. 1905, nr. 73, Bregentved. Forarb. til nr. 140. 11/8. „Begynt ... et Studie nede ved den lille *Marino*, hvoraf jeg tænker siden at gjøre et Malerie, da det heele Kommers med Fiskerne der er meget malerisk.“ 12/8. „Fortsat mit Studie i *Fiskerhuset*.“ 13/8, 14/8, 15/8 (endt). – Forarb. til maleri 1843: „Af Kunstforeningen for et Malerie forestillende en *Fisker Familie ved Amalfi* ... 130 Sp.“ (Regnsk. 21/11-1843).
33. GARTNERDRENG. AMALFI. „Amalfi 1835“ 29,5 × 21,5. Fortegn. 1905, nr. 74 som „Marinaro“. Bregentved.
- 16/8. *Amalfi*. „Jeg malede om Formiddagen den lille *Gartner Nicolo* her.“
34. PARTI AF TORVET I AMALFI. Udst. Charl. 1838. Fortegn. 1905, nr. 222.
- 18/8. „Begynt ... at male paa mit Studie af *Torvet*, der vil blive en haard Nød at knække; men jeg sidder temmelig rolig, da jeg har lejet André, Ciceronens Søn, og han holder ryddeligt for Drengene og andre Gabere.“ Forts. 19/8-21/8. „Det hænder undertiden, at Drengene ikke vil lystre, naar André byder dem at gaae, og da kommer (Mutter) Sian (Gian?) med en stor Stok og Skræderen med sin Sax ham strax til Hjælp og driver Alt paa Flugten. Jeg er under deres særdeles Protection og roses uhyre til deres Bekjendte.“ 22/8. „Hvad der især opvækker deres (tilskuernes) Forundring er, at man kan see Fangerne i Arresten bag Gitteret og Boutiquerne med *Aqua fresca*.“ Id. 24/8, 27/8, 28/8, 31/8 (endt).

Grækenland.

35. PARTI MED THESEUSTEMPLET.
 6/11. *Athen.* „Tegnede og malede.“ 7/11. „Jeg malede om Formiddagen; ved Siden af min Plads er et Slagterie ved en Hule, det er græseligt at see, hvorledes Grækerne forfare med deres Arbeide dær.“
 11/11. „Jeg endte om Formiddagen mit lille Studie med *Teseus Templet*, som jeg halvt havde opgivet for det slette Veier de foregaaende Dage.“
36. PARTI VED ILISSOS-FLODEN MED PIRÆUS I BAGGRUNDEN.
 13/11. *Athen.* „Om Eftermiddagen gik jeg . . . ud til Ruinerne af Broen ved Stadium (Stadion), hvor jeg begynte et lille Studie, hvor jeg har Piræus i Baggrunden, Acropolis, Philopappos (Monumentet paa Mousseionhøjen), Søilerne af Juppiter Olympius (Olympieion) Halle og Hadrians Port i Mellemgrunden; i Forgrunden Ilissus (Ilissos-floden).“
 19/11. „ . . . henimod Middag begynte igjen den hæslige Blæst, og det var med Nød og neppe, at jeg om Eftermiddagen fik ænt mit *Studie mod Acropolis nede fra Ilissus*. Malerkassen var nær blæst mig af Haanden og jeg frøs som en Hund, da jeg var færdig og løb hjem.“
37. UDSIGT IMELLEM SØJLERNE AF PARTHENON. I BAGGRUNDEN HAVNEN VED PIRÆUS OG BJÆRGENE PAA MOREA. Signeret og dateret 1836. 51 × 66. Udst. Charl. 1838 og Kunstforen. s. a. (samme billede?). Fortegn. 1905, nr. 78. Jf. studien Græker der ryger pipe i et græsk tempel (Parthenon). Udst. 1930, nr. 39a.
 19/11. „Om Formiddagen begynte jeg et *Studie paa Acropolis med en Udsigt mellem et Par Søiler i Partenon*. Det var en af de yndige Novemberdage her, der ikke giver en Sommerdag noget efter i Skjønhed og har det forud, at Varmen ikke generer; jeg malede derfor med Lyst . . .“ 21/11. „Malede en Figur paa mit Studie paa Acropolis . . .“
 22/11. „B(indesbøll) og jeg vare dær (paa Akropolis) ganske eene . . . Jeg malede rask løs paa mit Studie.“ 23/11. „Jeg ænte mit Studie mellem Søilerne og fik strax Bestilling paa et Malerie efter dette af en Englænder, Sir Watson . . .“ (endt 5/12).
38. MOTIV FRA AKROPOLIS.
 27/11. *Athen.* „Da jeg var begynt at *male deroppe* (paa Akropolis), kom Sir Watson og bestilte igjen foruden det han tidligere allerede havde bestilt sig endnu *det, hvorpaa jeg malede* og dertil 2 andre, et med *Pandroseion og Kariatiderne* og et andet med *Udsigten gennem Døren paa Partenon* (se nr. 39). Han forestillede mig ogsaa for en anden Englænder, som ogsaa bestilte et Malerie af mig – jeg kommer paa engang i Vælten, men faar nok aldrig Maleriet færdig.“ Jf. Udst. 1905, nr. 253.
 (28/11. „Sir John Adams . . . bestilte 2 Tegninger og 2 Malerier af mig, som jeg i Rom skulle levere ham til Paasken.“)
39. UDSIGT FRA ACROPOLIS VED AFTEN. RUINER I BAGGRUNDEN, NOGLE FIGURER I LANDSKABET. 41 × 30. Aukt. 1849, nr. 64. Udst. 1905, nr. 86.

- 28/11. „Begynte et nyt Studie med *Udsigt imellem Døren paa Partenon mod Solnedgang*.“ forts., 1/12 3/12, 4/12.
40. UDGRAVNINGEN AF PROPYLÆERNE PAA AKROPOLIS. $29 \times 41\frac{1}{2}$. Aukt. 1849, nr. 66. Fortegn. 1905, nr. 87. Udst. 1930, nr. 38. Købt 1941 af Statens Mus. for Kunst. Geng. i „Artes“ I, s. 175. Jf. note 44, samt 1949, s. 83. 5/12. „Malet mit Studie med Udgravningerne foran Propylæerne færdigt.“
(11/12. Rørbye deponerer studier og tegninger hos Chr. Hansen).

1836.

(Fra opholdet i *Konstantinopel* noteres ingen malede studier.)

41. UBEKENDT MOTIV.

11/2. *Athen*. „For at hjælpe paa mine forfaldne Finantser maae jeg til at male et Par Billeder, jeg var til den Ende henne hos Schaubert og fik et Stykke Lærred, som han til al Lykke har bragt med sig og strax om Eftermiddagen gjorde jeg en Begyndelse oppe paa Acropolis.“

42. PARTI UDEN FOR ATHEN; I MELLEMRUNDEN THESEUSTEMPLET OG EN DEL

AF BYEN; I BAGGRUNDEN LYKABETTOS OG HYMETTOS. „*Athen. M. Rørbye 1836*“. Udst. 1838. Fortegn. 1905, nr. 81. Thorvaldsens Museum. 12/2. „Begynt et andet Malerie, det er en af mine tidligere Skitser (nr. 35?) jeg vil male noget større, og med at tegne dette tilbragte jeg heele Formiddagen henne hos Hansen og Schaubert ...“ 14/2. Ved *Teseustemplet* „for at tegne noget til mit Malerie, som jeg siden var beskæftiget med den heele Dag ...“ 16/2. „Malet hjemme.“ 17/2 id. 20/2. „Malet Schauberts Hund paa Billedet.“ 24/2. „Malede ude ...“ 25/2. „Mit Malerie vinder godt om Formiddagen, og jeg sidder fortræffeligt i Rolighed, kun af og til kommer nogle Eseldrivere forbi og standse et Øieblik gabende; min Maltheser, som bærer Maleriet, lader til at have mere Kunstsands, men han ligger nærmest en Røver.“ 28/2. „Jeg ænte idag mit Malerie og jeg troer ikke uheldigt, jeg har imidlertid tildeels Schaubert at takke, at det blev saaledes, da jeg af ham fik Ultramarin, som her ikke er til at faae, og hvad jeg havde medbragt er forbrugt.“ Regnsk. 18/2-1844: „For mit Malerie fra Athen med Teseus Templet i Mellemgrunden, af Konferentsraad Torvaldsen ... 100 Sp.“

43. GRÆKERE HENTER VAND FRA BRØNDEN VED VINDENES TAARN I ATHEN.

30×42 . Aukt., 1849, nr. 67. Fortegn. 1905, nr. 84. Udst. 1930, nr. 37. - Jf. R.'s fortegnelse, nr. 50 = fortegn. 1905, nr. 102. (Afb. i „Kunst i privat Eje“ I, s. 301). I gentagelsen er staffagen ændret. 29/2. „I Formiddags begynte jeg paa et lille Studie af *Vindenes Taarn*, som tidligere var et net Motiv til Folkesener, da der er et Springvand, hvorved mange indfinde dem for at hente Vand. Men at male dette vil blive noget slemt ude i Solen paa Gaden, og plasseret paa de skjæve

Steen ved en Ruin.“ 2/3. Arbejdet afbrydes af regn. Forts. 1/3, 4/3, 5/3. „Fuldendt mit Studie af Vindenes Taarn. Begynt at male Figurerne derpaa.“

(1/3. „Om Morgenen var jeg hos Baron Rouent for at gjøre Aftale med ham om de Ting jeg skulde male og tegne for ham. Da jeg ikke kan faae det færdigt her, var han fornøiet med at jeg leverer det i Rom. Manden har megen Interesse for Kunst og desuden noget Kjendskab.“ 5/4. „Jeg var ogsaa henne hos Consul Feraldi at hæve 40 Collonati for *et lille Malerie*, som Baron Rouen fik.“ (Med hvem R. havde taget afsked 12/3).

44. PARTI AF ERECHTHEION MED UDSIGT OVER HAVET. „Athen 1836. M. Rørbye“. 31 × 43. Aukt. 1849, nr. 69. Fortegn. 1905, nr. 83. Udst. 1930, nr. 36. Smaa Kunstbøger s. 32.

5/3. *Athen*. „Om Eftermiddagen malede jeg paa *Acropolis*. Det gaaer vel lidt langsommere med dette Studie, men det bliver bedre end det jeg først malede i Formiddags Belysning.“ 8/3. Forsøger at male, men maa opgive det p. gr. af blæst. „Jeg maatte være glad ved at komme ned til Invalidernes (der havde opsyn med Akropolis) Huus med mit Malerie heelt.“ 13/3. „Om Eftermiddagen malede jeg oppe Baggrunden til Pandroseon Templet (Pandroseion. Her menes Erechtheion), men det var saa disig, at jeg formodentlig kommer til at male det om igjen.“ 15/3. Eftermiddag. „Malet paa *Acropolis*.“

45. PARTI MED AKROPOLIS.

9/3. *Athen*. „Om Formiddagen begynte jeg at male ude paa det lille Partie med *Acropolis*.“ 10/3. „Malet paa mit Studie om Formiddagen, jeg sidder herligt i Læ for Vinden imellem Mussæus (Museion) og Pnyx Høiene.“ 11/3. Malet om form. „Jeg havde en af Hansens (Chr. H.) Arbeidere fra Mynten (den næsten fuldendte Møntbygning) til Model, da jeg endnu ikke havde noget albanesisk Kustyme af den Slags.“ 12/3. „... gik ... ud at fuldende mit Studie.“

46. STUDIE AF EN KAMEL. Aukt. 1849, nr. 91a. Fortegn. 1905, nr. 257.

13/3. *Athen*. „Jeg overtog mig idag at male en *Kameel*, da jeg hidindtil blodt havde løse Tegninger af disse, synderlig god blev den vel ikke, men den er sagtens bedre end intet ...“ 14/3. „Om Formiddagen spadserede jeg ud af Veien til Klosteret Seriani (Kaisariani) og malede da med det samme en Baggrund til den *Kameel*, jeg malede igaar.“ Jf. 2 skitsebogsblade med kameler.

47. STUDIE AF THESEUS-TEMPLET. Jf. Fortegn. 1905, nr. 254. Udst. 1930, nr. 39. Smaa Kunstbøger, s. 33.

15/3. *Athen*. „Begynt et Studie om Formiddagen med *Teseus Templet*; det er nu alt saa varmt, at det er umuligt længere at male uden Skjærm.“ Forts. 16/3, 17/3, 19/3 (endt). „Jeg malede nogle Figurer paa mit Studie; jeg kunde have faaet Leilighed til at fylde det dermed, da alle

- de Folk, der stode omkring, ville sættes derpaa, da det synes at more dem uhyre.“
- (7/4. Indpakket malerier og lavet mappe til tegninger. 11/4. Anskaffet græsk dragt, der kan „være til Nytte ved mit Malerie.“ Se 1949, s. 116).
48. UDSIGT MELLEM SØJLERNE AF PARTHENON (?). Gentagelse af nr. 37?
20/6. *Roma*. Begyndt „et Par af de smaae Malerier, som Sir Watson skal have.“ 22/6. „Idag malede jeg flittig heele Tiiden, men det smager ikke som at strejfe om og samle Studier.“ 28/6. „Jeg ente idag mit første lille Malerie til Watson.“ Se Fortegn. 1905, nr. 250.
49. UDSIGT FRA ACROPOLIS VED AFTEN. (?). Gentagelse af nr. 39? Se fortegn. 1905, nr. 256.
4/7. *Rom*. „Jeg ente idag det andet af de smaae Malerier“ (til Watson).
50. PARTI AF ERECHTHEION. (?). Gentagelse af nr. 44?
5/7. *Rom*. „Idag begynte jeg det tredie af de smaae Malerier ...“
12/7. „Jeg ente det lille Malerie med Acropolis idag.“
51. UDGRAVNINGEN AF PROPYLÆERNE PAA AKROPOLIS. Gentagelse af nr. 40.
14/7. *Rom*. „Jeg begynte idag paa det fiærde lille Malerie (til Watson), det er Udgravningerne ved Propylæerne, det vil blive det morsomste.“ (15/9. „Aflleveret mine Malerier til Sir Watson og modtog ordentlig mine Penge.“)

Italien.

52. BRO VED OLEVANO.
22/8. *Sozza*(?) ved *Olevano*. „Om Formiddagen malede jeg det lille Bro (? utydeligt)-Studie.“
53. STUDIE AF ET TRÆ VED FLODEN ANIO I SUBIACO. Jf. aukt. 1849, nr. 97-99. Fortegn. 1905, nr. 291-94.
28/8. *Subiaco*. „Jeg begynte at male et *Træ Studie* nede ved Teveronen“ (= Anio-floden). Forts. 29/8. 1/9. „Om Eftermiddagen var jeg igjen ved mit Studie ... men det er mig et drøiere Arbeide end jeg havde ventet og neppe troer jeg at have Taalmodighed til at udføre det saaledes som det burde; jeg vil imidlertid forsøge, hvad jeg formaar, da jeg aldrig saaledes har malet Træer.“ Forts. 5/9, 8/9. 9/9. „... begynte om Eftermiddagen at retuschere mit Landskabsstudie.“ 10/11. „... det (Studiet) bliver mig dog for langvarigt, og var det ikke fordi det alt havde kostet saa meget Umage, kastede jeg det hellere bort og reiste til Rom ...“
54. ABBATEN. „Subiaco 1836. M. R.“ 39 × 27. Udst. Charl. 1838? Fortegn. 1905, nr. 90. Smaa Kunstbøger, s. 31. Jf. Rørbyes fortegn., nr. 44. 9/9. „Ente den lille *Abbate* ...“ 2 gentagelser 1838 (Fortegn. 1905, nr. 95-96). Gentagelse 1842 i Ny Carlsberg Glyptotek. „Af Herr Baron Stampe for den lille *Abate* ... 50 Sp.“ (Regnsk. 4/7 1842). „Af Kon-

- ferentsraad Treskou (W. F. Treschow) for en Gjentagelse af *den lille Abate* ... 50 Sp." (Regnsk, 1/2 1846).
55. PARTI AF KRYPTKIRKEN I KLOSTRET SAN BENEDETTO I SUBIACO. „18/10-36“. Udst. Charl. 1838. Kunstforen. 1838? Aukt. 1849, nr. 2. Fortegn. 1905, nr. 91. Forarb. til maleriet i Kunstmus. (1843).
22/9. „Jeg begynte idag at male oppe i St. Benedetto ... ved en lille Present har jeg gjort mig Sacristanen til Ven.“ Forts. 23/9, 24/9, 26/9, 27/9, 28/9, 30/9, 5/10-7/10. 8/10. „... Malede ... en Kone paa mit Studie; jo længere det rykker frem, jo mere behager det Præsterne ...“ 10/10, 11/10 maler han „det indlagte Gulv i Kirken ...“ Forts. 12/10, 14/10, 15/10. 16/10. „Vis jeg engang vil udføre mit Malerie fra St. Benedetto i det Større (jf. maleri i Kunstmuseet, 1843), var det nødvendig at have alle Indskribtionerne. Don Placidio (fra Santa Scolastica ... ret en ung lapset og frittænkende Benedectiner, en Mand af Verden) har laant mig en Bog, hvori de findes, og idag kjedede jeg mig med at afskrive den ...“ 18/10. „Idag ente jeg endelig mit Studie i St. Benedetto, jeg troer det er ikke uheldig; Fra Vicenzio trakterede mig „med en ganske udmærket Flaske Viin ...“ 19/10. „Tegnede nogle Detailler til mit Malerie.“
„Jeg havde begyndt et Studie oppe i *St. Benedetto*, et yderst malerisk Kloster oppe paa Bjærgene over Subiaco, og dette ville jeg par force ende, omendskjøndt jeg følte mig upassende af en Forkjølelse, jeg havde tildraget mig ved den forserede Tuur om Morgenen op af Bjærgtet og siden ved at sidde stille i den køjelige Kirke.“ (Brev til moderen, Subiaco 2/10).
56. FRA ET OSTERI I SUBIACO.
22/10. *Subiaco*. „Jeg begynte idag at male en lille Interieur af *Gangen her i Osteriet*, deels for at have en Erindring herfra, deels fordi Stedet virkelig er malerisk og godt kan anvendes til et Malerie.“
57. ET MULÆSEL MED OPPAKNING. 26 × 30. Aukt. 1849, nr. 88. Fortegn. 1905, nr. 230. Sagførerens Aukt. 20/9-44, nr. 105.
25/10. *Cervara*. „Idag har H(ampe) (den tyske maler E. H. W. H., 1807-54), og jeg beskæftiget os fredeligt med at male *et Esel*.“ 26/10. „Jeg fuldente idag det Esel, jeg igaar begynte. Da vi ingen bedre Plads havde at passere os paa, valgte vi Byens Torv, hvor der var best Sollys ...“ Jf. skitsebogsblad u. a. og sted.
58. EN TYRKISK NOTARIUS OPSÆTTER EN KONTRAKT MELLEM EN MAND OG EN KONE. SCENEN ER FORAN MOSKEEN I TOP-HANÉ I CONSTANTINOPEL. „M. R. Roma 1837“. 94 × 129. Udst. 1838. Fortegn. 1905, nr. 93. Aukt. W. & M. 18/4-44, nr. 50.
14/11. *Rom*. „Idag begynte jeg at tænke alvorligt paa mit Malerie, hvortil jeg har valgt en af Skrivescenerne (? ulæseligt) udenfor Moskeerne i Constantinopel; men hvorledes jeg kommer tilrette med de mange Detailler, som man her ikke kan have, maae Gud viide ...“

15/11. Gør studier i ghettoen til sit maleri. 25/11. „Idag lykkedes det mig endelig at faae et ordentligt Studie tegnet til den ene Fruentimmer Figur paa mit Malerie ...“ 26/11. „Om Formiddagen gjorde jeg min Carton færdig ...“ 29/11. „Jeg begynte idag at tegne op paa mit Lærred ...“ Forts. 30/11. 1/12. „... begynte ... at anlægge mit Malerie.“ Forts. 5/12, 11/12, 12/12. „Idag ente jeg at anlægge mit Malerie ...“

1837.

(Efter sygdom). 10/1. „... begynte igjen at arbeide lidt paa mit Malerie ...“ 13/1. „Det tyrkiske Teppe (købt i ghettoen) paa mit Malerie gjør mig Hovedet reent kruset, jeg har all min Tolmodighed nødvendig for at holde ud ...“ 27/1. Søger model. 14/2. Narres af model. 16/2. „Om eftermiddagen maatte jeg løbe om Model til imorgen og ente tilsist med Pietro (der har et „Accademia“ for unge kunstnere) ...“ 1/2. „For at anvende til mit Malerie købte jeg idag Duer nede paa Pantheonpladsen ...“ 3/2. „Sir Hatfield var saa god at sende mig et tyrkisk Klæde idag for at bruge til een af Turbandene, ved saadant minder jo Maleriet i Originalitet, da jeg ellers maatte hjælpe mig med andre Tøier, der langtfra ikke gjengiver Karakteren. I de sidste Dage plager jeg mig med at male Duer, som jeg have gaaende i mit Studie, for bedre at iagttage.“ 4/2. „Mit Malerie er næsten i disse Dage det eneste, der beskjæftiger mig, idet jeg er ifærd med at male Duerne derpaa, der intet Øieblik er rolige og næsten bringer mig til Fortvivlelse.“ Forts. 6/2. 12/2 arb. efter model. 13/2. „Mit store Malerie, hvorpaa jeg nu arbeider, bliver vist i Forhold ikke saa frugtbringende som hine græske Smaasager ...“ (til Sir Adams etc.). 28/2. „Aldrig har jeg ved noget Malerie maattet gaaet saameget fra og til som med det, jeg nu har i Arbeide, alle de Tegninger og smaae Malerier jeg skal gøre og har gjort i Vinteren, maae alle blive færdige før det, og derved vinder just ikke dette.“ 3/3. „Endelig har jeg idag faaet en Glieder-mann, saa at jeg kan fare fort med mit Malerie, som jeg nogle Dage blot af Mangel paa denne Maschine har maattet udsætte.“ (9-16/3. Intet bestilt p. gr. af depression og korrespondance i anledning af søsteren Athalias død). 17/3. „arbeidet godt.“ 21/3. „Et Drapperie paa mit Malerie bragte mig næsten til at fortvivle ...“ (Arbeidet sinkes p. gr. af daarligt vejr, jf. brevet til Eckersberg, 25/3). 5/4. „Om Formiddagen flittig ved mit Arbeide hjemme.“ „... kjedeligt er det, at jeg nu maae lade mit større Arbeide staae ...“ 12-13/4. Plages af feberen „... vel er det imidlertid at jeg har dette lille Arbeide for Sir Hatfield (se nr. 60), thi at arbeide paa det store nu forekommer mig ordentlig som var det en Piine.“ 26/4. Har endt billedet til Sir H., „saa at nu blot mit store staaer tilbage for at jeg kan forlade Rom ...“ (30/4-6/5. Syg og afmagret. Slet arbejdsvejr). 20/5. „Jeg er nu igjen

begynt paa mit Malerie.“ 26/5. „Arbeidet gik godt.“ 3/6. „Endnu en Uge og mit Malerie er færdigt . . .“ 8/6. „Endnu en Dag og jeg har mit Malerie endelig forsaaavidt færdigt; at det er bleven langt under, hvad jeg havde haabet, er ikke saa besynderligt, da Opgaven var nye og fremmed for mig m. H. t. de stærke Farver, jeg nu maatte bruge; imidlertid antager jeg at have profiteret meget ved Erfaring af dette Arbeide.“ 9/6. „Endelig idag er mit Malerie bleven færdigt, og som jeg troer er det ingen af mine uheldigste Arbeider. Nu da jeg har det fra Haanden er det som en Steen var lettet fra mit Bryst og jeg aander igjen frit.“ 11/6. „Jeg har i disse Par Dage nok at bestille med at modtage Besøg, der komme for at see mit Malerie, der, da Gjenstanden ogsaa er nye, behager saare.“ 12/6. „Jeg havde idag Besøg af Torvaldsen, som kom for at see mit Malerie. Det synes at behage ham meget efter hans Ytringer, men de til slørede Fruentimmer kunne han som Fremmed ikke finde sig i, jeg kan ikke gaae ind paa hans Anskuelse, hvad der hører saa afgjort til et Folks Skik og Brug tør man ikke forandre.“

59. UBEKENDT MOTIV.

19/1. Rom. „Prindsessens Naade synes at være stegen til en saare høi Grad; thi idag modtog jeg saagar et Besøg af hende . . . og førend hun gik bort bestilte hun *et lille Malerie* af mig, omendskjønt hun tidligere har yttret, at hun ikke mere ville bestille noget af nogen dansk.“

28/2. „Idag bragte jeg *et lille Malerie* til Prindsessen, som hun havde bestilt af mig; men formodentlig kan jeg skyde en hvid Pind efter Pengene, faar saagar hendes Unaade, da jeg nu er hendes Creditor.“ (Se 1949, s. 86). 2/3. „Det har ikke behaget Prindsessen, at jeg havde udført hendes Malerie saa lidt; om hun vel ikke sagde det, ønskede hun vel dog, at jeg endnu skulle opofre en Ugestiid for hendes Idée; dog da jeg for Tiiden har Arbeide, der indbringer mig meere end hendes korte, lader jeg hellere den Sag døe hen . . .“

(2/2. „Jeg har en besynderlig Lykke med mig, jeg dog aldrig er i Stand til at benytte; saaledes gik det mig i Athen, saaledes nu ogsaa her, idet Sir Hatfield i Dag bestilte *4 smaae Malerier* af mig, hvoraf jeg vel ikke kan tage imod at udføre et eneste, da min Tiid nu er for knap, og jeg jo desuden har Prindsessens Bestilling, der dog vel ikke er saa solid, hvad Pengene angaar. Imod mit Ønske maae jeg afslaae det gjorte Tilbud.“)

60. UBEKENDT MOTIV.

14/2. Rom. „Jeg begynte . . . paa *et af de smaae Malerier* til Sir Hatfield.“

19/2. „ . . . maae være heelt flittig for at kunne ende, hvad jeg endnu har for mig her i Rom.“ 26/4. „Jeg ente idag mit lille Malerie til Sir Hatfield . . .“

61. ET TYRKERHOVED. Kopi efter Horace Vernet. Udst. Kunstforen. 1838. Aukt. nr. 60.

26/2. *Rom*. „Jeg morede mig om Formiddagen hjemme med at copiere *et lille Tyrkerhoved*, som jeg havde laant, og som, da det er af *Vernet*, interesserer mig.“

62. TO BØFLER I DEN ROMERSKE CAMPAGNE. 28 × 38. Aukt. W. & M. 6/12-29, nr. 80.

16/6. „Jeg foretog mig idag en Tuur ud i Campagnen med (Constantin) Hansen. Jeg ville nemlig endnu før jeg forlod Rom have *et Par Bøfler* malet, og maatte derfor spadsere lige ud til St. Giubileo, hvor deres Station er . . .“ Da de i middagsheden vendte tilbage, „var jeg som heelt stegt, omendskjøndt jeg endog havde Paraplui. . . . Aldrig har jeg seet noget (saa) forunderligt, som naar de (Bøflerne) styrte dem i Tiberen for at afkjøle dem . . . Deres vilde Udseende lader mig udmærket forestille mig Niilheste; thi med disse troer jeg, de maae have meest tilfælles.“

1839-40.

63. TORVET I AMALFI. Sign. „M. Rørbye Roma 1840“. 65 × 89. Udst. Charl. 1842. Fortegn. 1905, nr. 106. Udst. dansk Kunst fra Italien 1909, nr. 106. Se nr. 34.

5/11. *Rom*. „Heele Formiddagen tilbragte jeg hjemme, da jeg idag for første Gang igjen begynte at tegne. Det er Maleriet til *Etatsraad Holten* (direktør for Øresunds Toldkammer, senere gehejmekonferensraad Nicolai H., 1775-1850) som skal forestille *Pladsen i Amalfi* jeg har taget fat paa . . .“ Forts. 6/11. 12/11. „Mit Torv koster mig jammerlig Ulejlighed med mange smaae Figurer.“ 13/11. „Jeg ente i Formiddag Conturerne af Pladsen, men da jeg endnu hverken har Farver til at begynde at male med, og endnu heller ikke den rette Lyst, foretrak jeg at begynde at tegne paa et andet Malerie, og jeg valgte dertil den græske Skomager.“ (Se fig. nr.). 28/11. „Begyndt at male paa Pladsen i Amalfi.“ 29/11. „Jeg maatte idag heelt forandre min Luft, men jeg tror at den blev bedre derved.“ 30/11. „Arbejdet om Formiddagen.“ Id. 1/12, 7/12, 9-12/12. 13/12. Arb. hele dagen. „ . . . jeg skrider ikke synderlig hurtigt frem; men jeg tror det gaar des sikkrere, og Arcitecturen paa mit Malerie spiller for vigtig en Rolle til at jeg tør behandle den mindre omhyggeligt, hvilket ogsaa senere ville kunne skade de smaae Figurer, og saavit muligt ønskede jeg at skille mig godt fra dette Arbeide.“ (14-20/12 var R. syg, lidende af „det gamle Onde“). 20/12. „ . . . lidet . . . bestilt.“ 27/12. „Malet lidt . . .“ 29/12. „Arbeidet det meste af Dagen.“ Id. 30/12. 1840. 3/1. „ . . . tog . . . igjen fat paa mit Arbeide; men inden jeg bliver færdig med dette Malerie vil der endnu forløbe en rum Tiid.“ 4/1. Næsten intet bestilt p. gr. af besøg. 5-6/1. Arb. formidd. 7/1 hele dagen. 10/1. „Malet flittigt heele Formiddagen, mit Malerie lader til at ville lykkes mig, og Lysten stiger derfor, omendskjøndt Arbeidet endnu er langt tilbage; men mit lille

Værelse lægger mig bestandig Hindringer iveien, nu er ogsaa det kommen til, at Kulden generer mig ...“ Forts. 13-14/1, 17-18/1, 20-25/1, 28/1. 29/1. „... endnu maae jeg have Tolmodighed en 8 Dages Tiid.“ 30/1. „Malet Grønsagerne i Forgrunden.“ Forts. 1-5/2. 7/2. „Heele Formiddagen tilbragte jeg nede paa Piazza Navona og tegnede dør Studier af Grønsager.“ (heraf farvelagte blyantsskitser). 8/2. „Malet flittigt og med Held om Formiddagen ...“ 10/2. Id. „da jeg nu har Studier til Grøn Sagerne paa mit Malerie, gaar Arbeidet godt fra Haanden ...“ Forts. 11-17/2. 20/2. Begyndt at retouchere. 21/2. „Malet med Fortvivelse om Formiddagen, da jeg ikke kunne faae min Luft til at dække, som jeg havde begynt at retucere ...“ 22/2. „Med Arbeidet gik det som igaar, jeg retucerede i Bjærget bagved Bygningerne, hvorved dette vel kom til at træde mere tilbage, dog derved gik igjæn Harmonien i andre Ting tabt; jeg veed nu næsten hverken ud eller ind.“ 25/2. „Det lakker mod Enden med mit Malerie ...“ 26/2. Retoucherer. 28/2. „... foretog en heldig lille Forandring, som Eddelien havde gjort mig opmærksom paa.“ 1/3. „Idag lagde jeg siste Haand paa mit Malerie. ... Meget deri er ikke bleven som jeg havde tænkt mig det, dog troer jeg ikke det hører til mine uheldige Arbeider. ... Eddelien ... lader det til at behage meget ...“ 10/3. Undermaler luften. 24/3. Maler luften om. 26/3 arb. „med Utilfredshed.“ Forts. 27-28/3. 3/4. „... rettede nogle Smaaating ved mit Malerie, der nu skal være færdigt.“

(Brev fra Rørbye til moderen, dat. Rom 7. marts 1840). „Jeg har malet et Malerie, som Conferentsraad Holten skulle have, hvis det behager ham; med dette er jeg nu snart færdig, og jeg troer ikke at det er bleven af mine uheldigste Arbeider; bare jeg nu havde det vel hjemme ...“

64. GRÆSK SKOMAGER. „M. Rørbye 1840 Roma“. 63 × 78. Udst. 1841. Bortloddet i Kunstforen. 1841. Fortegn. 1905, nr. 104. Udst. „Mit bedste Kunstværk“, nr. 225 (billedhefte s. 61). Heraf blyantstegning 21 × 26,5. 1839. 13/11. Rom. Begyndte „at tegne paa et andet Malerie, og jeg valgte dertil *den græske Skomager*.“ 1840. 13/3. „Da Luften paa mit Malerie (Torvet i Amalfi) endnu ikke var saa tør, at jeg kunne tænke paa at male den færdig, begynte jeg, for ikke længere at tabe Tiiden, med at anlægge min *Atheniensiske Skomager*, og dette Arbeide gik hærligt fra Haanden.“ 14-16/3 forts. 8-9/4 id. 11/4. „Arbeidet lidt paa mit Malerie.“ 13-14/4 id. 15/4. Malet efter model. 20-24/4 arb. om formidd. 29/4 id. 1/5. „Arbeidet lidt.“ (25-27/4 udflygt til Tivoli). 2/5. „... til Forum for at søge et Studie til mit Malerie.“ Forts. 3-6/5. 7/5. „... paa Forum at søge Studier ... og da jeg kom hjem gav jeg mig strax ifærd med at male hvad jeg havde seet og tegnet. At man saaledes blot behøver at søge, for at finde, hvad man har nødigt til Udførelser af Malerier er det store Fortrin som Rom frem for nogen

- anden Stad gjiver Kunstneren.“ Forts. 8-9/5. 10/5. „Idag malede jeg Værktøiet til min Skomager, Ioacino (læs: Joacchino) vor Gjenboe havde laant mig hans Tøi, da han idag holdt Ferie.“ 11/5 arb. om formidd. 12/5. Beg. at retouchere. 14/5. „Jeg ente idag med at male paa min græske Skomager.“
65. STUDIE AF EN NEGER. Jf. fortegn. 1905, nr. 101: „En siddende Nubier“. 1839. 18/11. Rom. „Om Eftermiddagen gik jeg ned i Byen for at træffe en *Neger*, (jeg) tidligere havde seet, og som jeg ønskede at gjøre et lille Studie af; jeg traf ham ved den gl. Tyrk paa Trappen ved Ara Coeli, og idet jeg talte med dem der, kom ogsaa en Munk fra Klosteret til, med hvem jeg da gjorde Bekjæntskab, og fulgte i Kirken og i hans Celle, hvor jeg fra en Loge saae et saare malerisk Partie, hvilket han sagde at jeg ud af Foraaret kunne komme at male naar hans Colega ... var tagen bort i Festen for at præke ...“ 20/11. „Idag indfant min Neger sig og jeg gav mig da strax ifærd med at tegne ...“ Maler negeren 21-25/11. 26/11. „Malet en Omgjivelse til Negeren, jeg (har) seet et Motiv nede i vor Hauge, og jeg sad dær derfor den heele Formiddag.“ 27/11. „Om Formiddagen endte jeg Studiet af Negeren.“
66. EN MANDOLINSPILLER FRA ROM. „M. R. Roma 1840“. 54 × 37. Udst. 1849. Fortegn. 1905, nr. 105. Ny Carlsberg Glyptotek. Deponeret ude. 1840. 20/3. Rom. „Jeg begynte idag paa at male den originale *Guitar Spiller*, som jeg for nogen Tiid siden saae uden for Porta St. Sebastiano, aldrig kan man tænke sig en meere caracteristisk Romer. Af Profession er han Lumbrefaro (skal være umbrellaio); men paa Parapluier tænker han kun lidt, derimod fornøier han sig mest med at drive om uden for Portene og i Smaaebyerne i Albaner Bjærgene, og fortjener han sig der hvad han bruger ved at spille Tarantella for danselystne Folk. For nogle Aar siden havde han været i nogen Tiid paa Galeierne, da han i en Strid med en af hans Venner havde trukken Kniven imod ham, dette havde han næsten nu glemt; derimod forbandede han Fangefogderne, der dengang havde skaaren hans smukke Haar af. Med hans Kone levede han nu ogsaa i Uenighed, han havde nemlig ogsaa truet hende med Kniven, da hun ville have sin Villie sat igjennem; imidlertid var han bleven betydet af Vicariatet at han endnu engang ville komme paa Galeierne vis han fremturede med saaledes at være paa rede Haand med Kniven, og for ikke at resiquere dette, og tillige tilfredsstille sin Lyst til et friere Liv, lever han nu for sig selv, dog dette afholder ham ikke fra af og til at besøge Konen. Alt dette fortalte han mig idag uden mindste Skye. Jeg saae imidlertid at jeg havde faaet med den rætte at bestille, og var altsaa paa min Post for at holde ham i godt Lune, og det saa meget meere, som det virkelig interesserede mig at male ham.“ 21/3. „Idag fulente jeg Studiet af *Luthspilleren* og vi skiltes ad som de beste Venner, omendskjønt jeg ikke gav ham

- 25 B(ajocchi) for Tiimen, som han sagde at Snetz (maleren Victor Schnetz, 1787–1870, sen. direktør for det franske akademi i Rom) havde gjiivet ham. Hans Kone kom ogsaa idag for at recomendere sig, hendes Mand havde formodentlig sagt hende at han stod for mig; hun havde været smuk kunne man see; men han forsikrede mig paa, at for ham var hun det ikke mere.“
- (19/5. „Om Morgenen bragte jeg mine Malerier hen til Kückler, som skal besøge dem hjemsænte tillige sit og Marstrands.“ 22/5 forlod R. Rom og ankom til Napoli 24/5.)
67. LOGGIA PAA CAPRI. „M. R. Capri 1840“. 39 × 55. Fortegn. 1905, nr. 127. Udst. 1930, nr. 48. Gentagelse med figurlig staffage (piberygende fisker og duer) 1841. 32,5 × 47. Fortegn. 1905, nr. 131. Blyantstegn. af samme motiv, med siddende fisker. 30,5 × 44,5. Regnsk. 1/2 1842: En Loge fra Capri. Malerie til Etatsraad Holm ... 100 Rd.
- 11/6. *Capri*. „... vi besøgte den herværende Læge, der har en smuk Loge ...“ 12/6. „Om Morgenen gik jeg ned og begynte mit Arbeide, men jeg var desværre ikke heldig, og tabte ogsaa den Smuule Lyst jeg havde, da jeg paa Jorden tabte alle mine smaae Stifter, saa at jeg nu ikke veed hvormed jeg skal sætte Malerpapiret fast. ... Jeg gik ... om Eftermiddagen misfornøiet til mit Arbeide ...“ 13/6. „Om Morgenen gik jeg ned i den Vinhaage hvor jeg igaar havde set den smukke *Pergola* og begynte at tegne den ...“ 14/6. „Om Formiddagen fortsatte jeg mit Arbeide paa *Pergolaen*; jeg malede dog kun Luften og de bageste Bjærge, da Skyerne heele Dagen gav mig nok at bestille. 15/6. „Jeg malede idag Baggrunden. ... Dette Studie vil tage mig langt mere Tiid end jeg havde ventet. 16/6. Arb. paa *Pergolaen* om formidd. „Jeg var beskjæftiget med Viinløvet; men aldrig troer jeg at jeg faar den nødvendige Praktik i at gjøre saadant, jeg gjør mit beste og kommer dog ikke til noget rigtigt Resultat ...“ 17/6. „Idag gik Arbeidet bedre, men kun saare lidet bliver gjort, naar man ret vil søge at imitere Naturen, hvilket jeg med dette Studie ret gjør af Lyst.“ 18-19/6. Forts. om formidd. 20/6. „Arbeidet gik ypperligt fra Haanden idag.“ 21/6. „Jeg ente idag at male paa min Loge, og jeg tror at Udfaldet af mit Arbeide ikke er bleven saa slet, idet mindste vil det for mig selv altid blive en kjær Erindring om det yndige Sted.“
68. MOTIV FRA CAPRI. Studie. Tilintetgjort af kunstneren.
- 16/6. *Capri*. „Om Eftermiddagen begynte jeg igjen at male paa det Studie, jeg havde begynt nede fra *Paganis Masserie* (?). Rose gav mig igjen Lyst dertil, men neppe tror jeg dog jeg faar noget ud af dette, da Belysningen varer for kort.“ 17/6. „Om Eftermiddagen arbejdede jeg paa det andet Studie, men hær er Lysten ikke saa synderlig, var det ikke for Skams Skyld, smed jeg det bort for blot at være frie for at see derpaa. Rose, som ogsaa idag gjorde mig Selskab, siger godt derom, og derfor bliver jeg ved.“ 19/6. „Jeg gik om Eftermiddagen ned at gjøre det andet Studie færdigt, men det skete med lige saa stor

- Ulyst, som det Arbeide jeg tidligere har anvænt derpaa, og Følgerne deraf var da ogsaa, at da jeg kom hjem, var jeg yderlig misfornøiet saavel over Arbeidet, som fordi jeg derpaa havde spilt saa megen Tiid der hær kunne have været ulige bedre anvænt.“ 20/6. „... da jeg sammenlignede dette Studie (Pergolaen) med det andet ... var Følgen, at jeg *sønderrev det andet*, for ikke at ærgre mig over at see derpaa.“ (18/6. „Om Eftermiddagen gik jeg og Rose ned til den lille Marina, hvor vi i lang Tiid opholdt os for at see paa en Deel *badende Drænge*; dær forekom under deres Leg de deiligste Motiver til Malerier, men man maatte lade dem fare, da de vare alt for øieblikkelige.“)
69. EN FISKERDRENG, CAPRI. „M. R. Capri 1840“. 48 × 38. Udst. 1849? Fortegn. 1905, nr. 126. 18. nov. jubil. udst. 1942, nr. 244.
20/6. „Om Eftermiddagen begynte jeg at male *en lille Fisker Dræng*, da jeg hær oppe paa Taget har den beste Leilighed til at male saadant under frie Himmel; faar jeg dette Studie færdigt, har jeg dog altid et nogenlunde tilfredsstillende Udbytte af mit Ophold hær; men tusinde Ting har jeg seet, som egne sig til at male, det gjør mig derfor nu næsten ondt at forlade Øen.“ 21/6. „Om Eftermiddagen gjorde jeg den lille Fiskerdreng færdig, og ogsaa dette Studie falt ganske heldigt ud.“
(24/6 sejlede Rørbyes med dampskibet „Maria Cristina“ fra Napoli til Palermo, hvortil parret ankom den følgende dag.)
70. KLOSTERGANGEN I SAN GIOVANNI DEGLI EREMITI, PALERMO. Fortegn. 1905, nr. 118?
30/6. *Palermo*. „... jeg saae ... ogsaa i *St. Giovanni* („St. Pietro“ overstreget) *dei Eremiti en lille Klostergang*, den jeg vel kan have Lyst at male.“ 1/7. „Jeg begynte idag at male i det forladte Kloster *St. Giovanni dei Eremiti*. 2/7. „Fortsat mit Arbeide i Klosteret, med ligesaa lidet Held som igaar, da man dær kun seer yderst slet, jeg har dog Roe til Arbeidet, hvilket alt er meget ...“ Forts. 3-6/7. 7/7. „Om Formiddagen ente jeg mit Studie af *St. Giovanni* og glad var jeg at kunne begynde noget nyt ...“
71. CAPUCINERKLOSTRET I PALERMO. EN HVÆLVET GANG MED 4 MUNKE. UDSIGT TIL EN HAVE. „Palermo. M. R. 1840“. 41 × 57,5. Fortegn. 1905, nr. 119.
3/7. *Palermo*. „... det Partie, jeg igaar saae i *Capudsinerklosteret*, har jeg nu bestemt mig til først at gjøre, da ellers de smukke Oleandre afblomstre, og disse gjøre dær en saa smuk Effect at det var Skade om de skulle saunes.“ 8/7. „Om Morgenen tidligt gik jeg til *Capudsiner Klosteret* og begynte mit *Studie af Gangen*. Munkene vare saare artige og synes at finde Fornøielse deri.“ Arb. formid. 9-11/7. 13/7. „Jeg tror jeg bliver ret heldig med mit Studie.“ Forts. 14/7. 16/7. „Endt mit Studie hos *Capudsinerne*.“
72. KATAKOMBERNE I PALERMO. „Palermo 1840. M. R.“ 36¹/₂ × 25¹/₂. Aukt. 1849 nr. 44. Fortegn. 1905, nr. 114.
17/7. *Palermo*. „... gav mig ifærd med at male et lille Partie nede i

- Catacomberne* og blev ogsaa færdig dermed, omend langt ud paa Eftermiddagen ...“
73. KLOSTERGANG MED EN DOMIKANERMUNK I SAN DOMENICO I PALERMO. „M. R. 1840. Palermo“. 28 × 36. Aukt. nr. 50. Fortegn. 1905, nr. 117. Udst. Dansk Kunst fra Italien, 1909, nr. 323.
21/7. Palermo. „... jeg gik hen i *St. Domenico* og malede et lille Partie af *Klostergangen*. Jeg fik mig dærvæd ogsaa en Passiar med Padre Giudice en ung Dominicaner der har meget Kunsttalent og raderer ret smukt.“
74. ET MONUMENTALT VEJKORS VED PALERMO. 39 × 55. Forarb. til „Landevej paa Sicilien“. Aukt. 1860, nr. 7. „For et Malerie forestillende en Landevei paa Sicilien har jeg af Prindsesse Juliane (arveprins Frederiks datter) modtaget 110 Sp.“ (Regnsk. 3/10 1842). Udst. 1930, nr. 41. Jf. farvelagt skitsebogsblad.
24/7. Palermo. „Jeg gik om Morgenen ud og begynte at tegne det smukke *Kors ved Veien* jeg (til?) *St. Maria e Gesu*.“ 26/7. „Idag Morges gik jeg tidlig ud til Corset, og gav mig til at male; men man sidder dær paa alfar Vei, og maae altsaa lide meget af Støv og de Forbigaaendes Nysgjærighed. Da Belysningen er tidligt forbi var jeg alt hjemme igjæn til Middag ...“ 27/7. „Fra Morgen til Middag malet paa Studiet af Corset.“ 28/7 forts. 5/8 færdig.
75. FRA KLOSTRET SANTA MARIA DI GESÙ VED PALERMO. Fortegn. 1905, nr. 115?
31/7. Palermo. „Om Morgenen tidligt gik jeg ud til *Franciscaner Klosteret St. Maria di Gesu* og begynte dær at tegne noget (anlægger maleri). 1/8. „Jeg befant mig dog saavel om Morgenen at jeg kunne vinde ud igjæn til Klosteret, hvor jeg ogsaa begynte at male; men jeg vil ikke synderlig udføre disse Studier, for saa snart som muligt at blive færdig, da jeg vel mærker at Veien er mig for lang, og at det er best saa lidt som muligt at anstrenge mig saalænge Heeden vedbliver ...“ 3/8. „Jeg var heele Dagen i *St. Maria e Gesu*, og ypperligt oplagt til at arbejde. Jeg spiste idag i den lille Celle man hær anviste mig til at udhvile i.“ 5/8. „Om Morgenen Kl. 6 var jeg igjæn paa Veien til *St. Maria e Gesu* hvor jeg idag gjorde mine to smaae Studier færdige.“ (Dette og det foregaaende). Jf. *Pergola med vindruer*. „Palermo 1840. M. R.“ 57 × 40. I mellemgrunden staaende abbate og blomstrende oleandre. I baggr. højtliggende villa (el. pergola), tilhøjre stejl klippe.
76. CAPPELLA PALATINA I PALERMO. „M. Rørbye Palermo 1840“. 78,5 × 63. Udst. 1842. Fortegn. 1905, nr. 237.
(Brev fra Rørbye til moderen, dat. Rom 7. marts 1840). „Kommer jeg til Sicilien, da vil jeg dær søge et Motiv til det Malerie, *Moltke* (lensgreve A. W. M., Bregentved) skal have; beed Wilhelm (svogeren, sognepræst i Hellested, Præstø amt, 1832–65, se note 4) naar han seer den grevelige Familie, at hilse dem meget, og beed ham spørge Grevnen, om han vil være tilfreds med et saadant Valg. Ialtfald skal det endnu staae til ham at bestemme sig, naar Maleriet er færdigt.“ (Brev til

samme, Sorrent, 18/10 s. a.). „Naar Du skriver til Wilhelm, da beed ham meget at hilse Grev Moltke. . . . W. kan ogsaa fortælle Greven, at jeg i Palermo har gjort et stort *Studie* til et Malerie af det bekjænte *Kong Rogers Capel*, og at jeg har isinde at male dette for ham, vis det er hans Ønske; det er noget af det smukkeste i den Gener (genre) jeg kjænder, hjemme har det ikke tidligere været seet, deels fordi ingen dansk Maler har opholdt sig dær saa længe, deels ogsaa fordi de, der har været, ikke havde vovet dem til at begynde dette besværlige Arbeide. Mig selv har det kostet megen Umage, Tiid og Pænge, da jeg allene til dette Studie har brugt 1½ Maaned, og dertil arbeidet flittigt.“ 7/8. *Palermo*. „Jeg begynte idag paa at tegne i Slotscapellet, men jeg indseer vel at denne Nød vil blive mig haard at knække, da Tiiden er mig knap, og Stædet yderst mørkt for godt at kunne see at male; Tilmed er ogsaa den Distance man dær kan have, alt for indskrænket, naar man gjerne ønskede smukke Forhold i Billedet; jeg maae gjive mig Gud ivold, og dertil anvende min muligste Flid, vis jeg ikke skal have Skam af mit Arbeide, som jeg saa yderst gjerne saae godt fuld-ent.“ 8/8. „Tegnet i Capellet noget af Formiddagen . . .“ 10/8. „Jeg ente idag med at tegne Conturer af mit Malerie, nu skulle Farverne gjøre Resten; men jo længere jeg kommer ind i Arbeidet jo mere frygter jeg Enden.“ 11/8. „Jeg begynte . . . at anlægge mit Malerie og haaber at blive færdig dermed i Morgen . . .“ 12/8. „. . . ente . . . mit Anlæg i Capellet; Efecten deri har jeg omtrent; men hvordan jeg vil komme ud af Detaillerne har jeg endnu ingen Idee om, da det Lys hvori jeg maler er yderst slet.“ (Arb. afbrydes af opholdet i Girgenti 14-24/8). 31/8. Forts. 1-2/9. „Om Formiddagen i Capellet, hvor Arbeidet desværre langt fra gaar til min Tilfredshed; hvad jeg hidindtil har gjort indseer jeg at jeg kommer til at gjøre om, da det langt fra har den rette Tone eller Efect. Bliver det endnu længe saaledes ved kommer jeg næt daran med Tiiden.“ Forts. 3/9. 5/9. „Om Formiddagen malede jeg igjæn i Capellet, men kom om Middagen ganske modfalden hjem, at jeg virkelig mistvivler om at faae noget ud af dette Malerie, dels fordi det er saa mørkt at jeg neppe kan see, og dels fordi den rette Belysning henimod Middag varer alt for kort til at man kan faae noget ordentligt bestilt; hvad Enden vil blive maae Gud vide, thi jeg har næsten tabt alt Haab.“ 7/9. „Veiret var idag saa mørkt at jeg næsten Intet kunne see i Capellet hvor jeg nu næsten er kjed af Arbeidet, da jeg har alt for meget at stride mod, jeg har derfor fattet den Beslutning, saa snart som muligt at søge at gjøre det færdigt og blot søge-at faae Efecten, thi Detaillerne indseer jeg nu vel jeg maae tegne aparte da det ellers bliver rent umuligt at faae dem nogenlunde accurat. Best for mig havde det vist været at jeg ikke havde begynt dette Malerie, da jeg da havde kunnet anvænde min Tiid bedre hær.“ Forts. 10-18/9. 19/9. „. . . siden i Capellet, jeg begynte dær idag paa Loftet, der er

et yderst besværligt Arbeide, da man kun omtrænt i $1\frac{1}{2}$ Time mod Middag er istand til at skjælne noget af det saare indviklede Arbeide.“ 21/9. „... tilbragte ... heele Formiddagen i Capellet hvor jeg havde nok at bestille med at male Detalier.“ 22-25/9 forts. (deler formid. mellem forhallen til domkirken og slotskapellet). Forts. 25-28/9. 29/9. „Om Morgenen strax i Capellet hvor jeg begynte at male paa Gulvet, der vil gjive mig nok at bestille i et Par Dage.“ Forts. 30/9-3/10. 4/10. „Først om Morgenen tegnede jeg efter særdeles Tilladelse af Schintren (?), Monsigniore, i Capellet ...“ 5/10. „Fra om Morgenen i Capellet hvor Veiret Gud ske Lov var mig særdeles heldigt, og dette er mig i disse Par Dage af megen Vigtighed, da det meste jeg endnu har at gjøre er med Hensyn til Efecten, imorgen tænker jeg at lægge siste Haand paa det hær, da vi iovermorgen agter at afreise med Dampbaaden. Mit Malerie seer desværre langt fra ikke saa udført ud uden for Kirken som deri, hvor det dæmrede Lys bedrager uhyre.“ 6/10. „Om Formiddagen ente jeg mit Malerie i Capellet og var heldig med Veiret der i disse Par siste Dage har været særdeles klart. Er mit Malerie ikke bleven saa godt som jeg fra Begyndelsen havde ventet, er det dog bleven bedre end jeg troede da jeg havde begynt at male op derpaa; thi da var jeg ganske fortvivlet, og ønskede at jeg aldrig havde begynt et Arbeide hvorved jeg saa saa mange Vanskeligheder imøde; disse har jeg vel tildels overvundne, dog er jeg langt fra ganske tilfreds.“

1841. 19/3. „Casseret lidt i mit Malerie af St. Rogers Capelle ...“ Regnskbsbg. 29/10 1841: En antique Ramme til St. Rogers Capel: 9 Rd. 20/12. „For St. Rogers Cappel i Palermo af Grev A. W. Moltke ... 250 Spec. Gentagelse 1842, fortegn. 1905, nr. 138, og 1846. „Af Boghandler Reitzel for *St. Rogers Capel i Palermo* efter Accord ... 200 Sp. contant og Bøger for 50 Sp.“ (Regnsk. 5/2 1847).

77. BJERGE VED SOLNEDGANG. PALERMO. 30×47 . Aukt. 1849, nr. 48. Fortegn. 1905, nr. 113 (?) Udst. Dansk Kunst fra Italien, 1909, nr. 322?

8/8. *Palermo*. „Gjorde et lille Studie af nogle *Bjerger ved Solnedgang*, der hær har ganske mageløse Farver.“

78. STUDIE AF EN KAKTUSPLANTE. PALERMO. Aukt. nr. 96. Fortegn. 1905, nr. 238.

9/8. *Palermo*. „Om Morgenen gik jeg ud af Porta nuova og malede dær i den lille Dal en *Skitze af nogle Cactus*; men jeg havde foretaget mig for meget i den korte Tiid, og hvad jeg gjorde blev derfor langt fra hvad det skulle være ...“

79. PARTI AF JUNO LACINAS TEMPEL I GIRGENTI (AGRIGENT). „Girgenti. M. R. 1840“. 39×55 . Aukt. 1849, nr. 54. Fortegn. 1905, nr. 120.

17/8. *Girgenti*. „Om Morgenen ved Solens Opgang gik jeg ned til *Juno Lacina's Tempel* og begynte dær at male et Partie, som jeg troer godt at kunne bruges til et Malerie, helst maaske med Figurer i græsk Costume.“ 18/8. „Paa Veien om Morgenen til Templerne blev, som

sædvanligt, gjort Indkjøb af Meloner, som jeg nu er bleven en saa stor Ynder af, at jeg ikke kan undvære dem. . . . Hvad Arbeidet angaar, da var Veiret idag ikke fordelagtigt da ofte Solen i heele Tiimer var skjult bag Skyer, det gjorde ogsaa at mit Formiddagsarbeide kun var lidet heldigt . . .“ 19/8. „Det slemste ved at arbeide hær er Vinden, der idag var saa stærk at man neppe kunne blive siddende; imidlertid ente jeg mine to Studier (dette og fig. nr.), der dog langt fra falt ud til min Tilfredshed. Kan jeg endnu blot faae malet et Studie, vil jeg være tilfreds . . .“

80. RUINER AF CONCORDIATEMPLET I GIRGENTI. „Girgenti 1840. M. R.“ 28 × 40. Aukt. 1849, nr. 49a. Fortegn. 1905, nr. 122. Udst. Dansk Kunst fra Italien, 1909, nr. 325.
17/8. *Girgenti*. „Om Eftermiddagen begynte jeg at male paa *Concordia Templet*, som ogsaa egner sig til et Billede . . .“ 19/8. „. . . ente . . . mine to Studier . . .“ (se forr. nr.). Heraf skitsebogsblade. Jf. tegning med *Concordiatemplet* i baggrunden, i forgr. oliventrær og agaver; bet. „Girgenti 1840. Aften.“ 29 × 43,5.
81. RUINER AF CASTOR OG POLLUX TEMPLET I GIRGENTI. Aukt. 1849 nr. 55. Fortegn. 1905, nr. 231.
20/8. *Girgenti*. „. . . jeg begynte paa et lille Studie af *Castor og Pollux Templet*.“ 21/8. „Om Eftermiddagen ente jeg mit Studie ved *Castor og Pollux Templet*, det blev det beste af hvad jeg endnu har gjort hær . . .“
82. VID UDSIGT FRA GIRGENTI. „Girgenti 1840. M. R.“ 27 × 40. Aukt. 1849, nr. 53. Fortegn. 1905, nr. 124. Udst. 1930, nr. 46. Tidl. Joh. Hansens smlg.
22/8. *Girgenti*. „Om Formiddagen . . . malede jeg et *Studie paa Veien der fører fra Byen* og hvorfra man har en herlig Udsigt over Landet. Mit Arbeide lykkedes mig ret godt.“
83. EN KILDE VED GIRGENTI. „Girgenti 1840. M. R.“ 29³/₄ × 48. Fortegn. 1905, nr. 123. Forarb. til maleri 1842, fortegn. 1905, 137.
22/8. *Girgenti*. „Om Eftermiddagen tegnede jeg ved *Fontainen*, hvor jeg havde den Fornøielse at blive af med min Pennekniv, som saare maae have behaget en af de mange Drænge, der altid omgjive mig. . . . Havde jeg nu ikke *Fontainen* i Hovedet ville jeg ogsaa ønske at jeg imorgen kunne drage herfra . . .“ 23/8. „Fik et *Studie af Fontainen* jeg begynte paa om Morgenen, færdigt til Middag, og jeg mærker vel, at jeg nu først begynder at faae den rigtige Takt til hurtigt at male efter Naturen, min Reise hertil har . . . derfor ikke været ganske uden Frugter.“
84. PARTI VED JUNO LACINIAS TEMPEL I GIRGENTI. Fortegn. 1905, nr. 121? Udst. Dansk Kunst fra Italien, 1909, nr. 324?
24/8. *Girgenti*. „Om Morgenen ved Solens Opgang gik jeg ned *bag Juno Lacinas Templet* i den lille øde Dal og malede dær et Studie,

som om det vel ikke blev det beste jeg hær har gjort dog vil være mig til megen Nytte hvad Farven angaar. Saafremt man i Girgenti overskrider den Deel af Landet, der tidligere har hørt til den gamle Stad, da er Naturen paa engang vild og udyrket og det mærker man alt paa det Sted jeg idag var; dette har imidlertid saavel i Sicilien som i Grækenland ogsaa sin særegne Ynde.“

85. GADE I PALERMO MED MONTE PELLEGRINO I BAGGRUNDEN. „Palermo 1840. M. R.“ 30 × 48. Fortegn. 1905, nr. 112.

3/9. *Palermo*. „Om Eftermiddagen begynte jeg at male paa et lille Studie uden for *Porta San Giorgio*, der nok kunne tjæne som Motiv til et ret net lille Malerie med smaae Figurer. Det værste ved dette Studie er at jeg maac sidde saagodt som midt i Gaden for at male, og som en Følge deraf har jeg en umaadelig Mængde Mennesker omkring mig der ikke sjælden stille lige for, saa at man Intet kan see. *Monte Pellegrino* er imidlertid hærfra saa smukt belyst paa denne Tiid af Dagen at jeg nok kan døie lidt for at faae det malet, da jeg endnu irtet Studie har gjort deraf.“ 5/9. „Om Eftermiddagen malede jeg paa mit Studie af *Monte Pellegrino* og Gaden. . . . Folk glæder sig meget ved at faae deres elskede Bjærg malet. Ingen kan gaae forbi uden at de af de omkring staaende blive underrettet om at det er Bjærget og heele Gaden jeg maler, og da Arbeidet gaar godt bliver jeg heller ikke utolmodig over den evige Snak.“ 6/9. „. . . saaledes (d. v. s. godt) gik det ogsaa om Eftermiddagen, da jeg ved Moloen ente mit Studie af *Monte Pellegrino*; men glad var jeg da jeg blev færdig, thi som en Følge af Helligdagen (søndag) var endnu flere Ledigjængere end ellers, og man var da færdig at ødelægge mig, især blev Trængselen stor da jeg havde malet en Mand dær just sad foran mig og solgte indiske Figner . . .“

86. PIAZZA MARINA OG KIRKEN SANTA MARIA DELLA CATENA I PALERMO. „Palermo 1840. M. R.“ 30 × 48. Aukt. 1860, nr. 8. Udst. 1930, nr. 42. Fortegn. 1905, nr. 110. Udst. Dansk Kunst fra Italien, 1909, nr. 321. Forarb. til havnepladsen i Palermo, 1844, Thorvaldsens Museum.

6/9. *Palermo*. „Om Morgenen begynte jeg at male paa Studiet af den lille Kirke *St. Maria della Catena* og Arbeidet lykkedes temmelig godt.“ Forts. 8/9. 13/9. „Om Formiddagen fulente jeg Studiet af Kirken *St. Maria della Catena*; men det blev langt under det jeg havde væntet mig deraf, meget bidrog det ogsaa dertil, at det Træ der paa Stædet staar, var saa slet at jeg næsten Intet deraf kunne benytte.“

1841. 27/3. *Rom*. „Idag gjorde jeg min Kirke fra Palermo færdig idet jeg malede et Par manglende Figurer derpaa, og lasserede endnu et og andet i Maleriet, som jeg nu vel kan indsee ikke er af mine sletteste Arbejder; meget Møie kostede det at faae det færdigt nu maaske jeg ogsaa vil faae Glæde deraf.“ Hertil blyant- og sepia-skitsen. Regnsk. 19/7 1844: For et Malerie til Konferentsraad Torvaldsen forestillende

- Piazza Marina i Palermo med Figurer etc. har jeg af Boet til Afdrag modtaget ... 250 Sp. 15/10. „Modtaget Resten af min Betaling for Maleriet fra Palermo ... 250 Sp.“
87. HALLEN FORAN DOMKIRKEN I PALERMO. „Palermo 1840. M. R.“ 47 × 39. Fortegn. 1905, nr. 116. Hirschsprungske Sml., Kat. nr. 421. Gentagelse, udst. 1848. Aukt. Kunsthallen 16/3-45, nr. 82, fejlagtigt benævnt „St. Rogers Kapel.“ „For et Billede af Hallen foran Domkirken i Palermo, af Kunstforeningen ... 100 Sp.“ (Regnsk. 10/5-1848).
9/9. *Palermo*. „Om Morgenen før jeg gik i Cappellet begynte jeg at male paa et lille Studie af *Hallen foran Domkirken*; men Veiret der i alle disse Dage er uroligt tillod mig ikke dær at gjøre synderligt.“ Forts. 11-12/9 og 15-18/9, 22/9. 25/9. „Imorges ente jeg endelig Studiet af Hallen foran Domkirken idet jeg satte et Par Figurer derpaa.“
88. PROMENADEN I PALERMO MED MONTE CATALFANO I BAGGRUNDEN. „M. R. Palermo 1840.“ 39 × 56¹/₂. Fortegn. 1905, nr. 111. Aukt. W. & M. 1/4-41, nr. 192.
18/9. *Palermo*. „Om Eftermiddagen gik jeg ud ved Moloen og begynte et Studie med *Bjærgene og Gaden*, modsat det jeg alt har gjort, hvor man ser Monte Pelegrino til Baggrund. ... Dette vil maaske blive ligesaa interessant; men ogsaa ligesaa besværligt, hvad Folkestimmelen der altid omgiver mig, angaar.“ 19/9. „Om Eftermiddagen malede jeg Bjærgene paa Studiet af Moloen.“ Forts. 20-23/9. 25/9. „... var om Eftermiddagen udenfor Porta St. Giorgio for at rettuciere Vandet paa mit Studie med Bjærgene; men Ciroccoen (læs: Sciroccoen) var endnu saa stærk at dette Arbeide ikke lykkedes efter Ønske.“
89. BJÆRGENE ØST FOR PALERMO VED SOLNEDGANG. Udst. 1930, nr. 44 (?).
12/9. *Palermo*. „Om Eftermiddagen begynte jeg at male et Studie af *Bjærgene vesten* (skal være østen) *for Palermo ved Solens Nedgang*. Hvad jeg gjorde lykkedes mig bedre end da jeg tidligere engang proberte derpaa (se nr. 77). Farverne er det hær der er det vanskeligste Punkt, og det forøgedes derved, at Belysningen kun varer saa kort.“ 17/9. „... om Eftermiddagen malede jeg paa mit Studie af Bjærgene med Monte Sofrano (læs: Capo Zaffarano), men det blæste for stærkt, og Havet havde en saa dunkel Farve, at jeg vil komme til at gjøre det om igjen, da det ikke harmonerer med Bjærgene. Foruden mit Malerie tænker jeg i denne Tiid kun paa fin Tobak, som jeg hær har faaet et reent Mani for.“
(7/10 afrejste R. fra Palermo og ankom den følgende Dag til Napoli.)
90. PARTI FRA CAPUCINERKLOSTRET I SORRENT MED EN PERGOLA I BAGGRUNDEN.
15/10. *Sorrent*. „Stormen var idag ophørt, og Veiret var saare smilende, jeg ilede derfor om Morgenen til *Capudsiner Klosteret* og begyndte mit Arbeide hvorved jeg forblev til over Middag.“ Forts. 16-17/9.
19/9. „Jeg malede heele Formiddagen i det deiligste Veier i Klosteret

og med Arbeidet gaar det ikke ilde.“ 22/10. „... jeg ilede til mit Arbeide da Veiret var yderst smilende, jeg fik ogsaa idag den *bageste lille Pergola* malet, og gik derfor tilfreds hjem til Middag.“

91. PERGOLA I CAPUCINERKLOSTRET I SORRENT.

(Brev til moderen, *Sorrent* 18/10). „I Neapel have vi blot opholdt os et Par Dage, da vi toge hærover, hvor jeg fant et Studie at gjøre til et Malerie til Zeuthen (se nedenfor).

24/10. *Sorrent*. „Veiret var idag nogenlunde godt og jeg benyttede hele Formiddagen til at male; jeg begyndte paa *Pergolaen*, og indser tilfulde at nu jeg kan male denne efter Naturen sparer jeg megen Tiid og Arbeidet lykkes som det synes langt bedre end havde jeg gjort dette hjemme i Stuen efter mit ældre Studie (nr. 22-23?). 26/10 forts. „... fik et godt Stykke af *Pergolaen* malet,“ men sinkedes de flg. dage af storm og scirocco. 29/10. „Godt Veier idag, men med megen blæst saa at jeg omendskjøndt jeg havde min Solskjærm og Stafelie fastbunden, dog neppe kunne male, jeg fik som Følge mit Malerie og min Palet helt fuld af Vand ...“ 31/10. Generet af scirocco og storm. „Maleriet blev derfor heller ikke frie for en heel Deel Støv.“ 1/11 forts. i smukt vejr. 2/11. „En liige saa god Arbeidsdag og milt som mit om Sommeren. Jeg arbeidede heldigt og fik til min store Glæde den gamle Portner i Klosteret til at staae for mig, han gjør en herlig Virkning paa Stykket.“ 4/11. „Omenskjønt Veiret var meget slet da den stærke Vind endnu rasede, og Solen kun lidt lod sig tilsyne, gjorde jeg dog det siste med mit Malerie hær færdigt idet jeg fik en af Munkene til at staae Model for mig, og saaledes maae jeg nu lade Maleriet beroe indtil jeg kommer til Rom, hvor endnu meget bliver at gjøre derved.“ 27/11. *Rom*. „... malede paa mit Malerie til Zeuthen ...“ 21/12. „Idag begyndte jeg igjæn at male paa min *Sorentinske Pergola* hvormed jeg endnu ikke kan komme ret paa det reene med Viinløvet, jeg er nu ogsaa kjed af at male i mit lille (romerske) Lukaf, hvor Lyset er reent forkjert og ofte lader mig fordærve hvad jeg alt har gjort ret taaleligt.“ 22/12. „Idag malede jeg, jeg kan næsten siige for første Gang i mit Liv i et ganske udmærket Lys i Signora Margaritas Studie (som arkitekten Nebelong laante ham), og Arbeidet gik derfor ypperligt, ogsaa er det, at jeg under Arbeidet kan tale med Nebelong, ret behageligt.“ Forts. 23-31/12. 1841. 2/1. *Rom*. „Idag ente jeg *Pergolaen i Cappudsiner Klosteret i Sorrent*, der er bestemt til Hof Jægermester Zeuthen (sen. baron Christian Frederik Z., 1794-1850, til Tølløse m. m.); gid nu blot at han maae blive tilfreds med dette Arbeide, i meget kunne det vist have været bedre, thi Løvet i *Pergolaen* var for mig der aldrig før har gjort noget saa stort i den Gener (læs: Genre) visselig ingen læt Opgave; det er derfor heller ikke bleven saa let behandlet som det burde. Iøvrigt har dette Malerie dog ogsaa sine ret gode Sider, saaledes tror jeg f. Ex. at der er ganske godt Solskin deri.“ 16/2. „... gav mig

til at omkalfatre mit Malerie til Zeuthen, der høiligt trængte til Forbedring; idag vandt ogsaa Billedet en heel Deel, Gud give blot at det i de følgende Dage maae gaa ligesaa godt ...“ 17/2. „Jeg satte idag endnu en Figur til paa mit Malerie og ogsaa derved kom der lidt mere Liv og Interesse i Billedet.“ 19/2. „Malet om Formiddagen, dette Malerie tager mig vel meget, meget for lang Tiid, dog nu troer jeg ogsaa at jeg derfor har den Glæde at det bliver godt, noget hvorom jeg næsten alt mistvivlede, det at jeg har sat en Trappe til paa vænstre Siide dær leder ind i Haugen og at jeg har malet Pillerne i Pergolaen om, gjør alt en meget god Efect.“ Forts. 20/2. (21-24/2 fastelavn og barnedaab). Forts. 25-26/2. 5/3 id. 6/3. „Endelig idag blev jeg færdig med at retucere eller snarere ... overmale Zeuthens Malerie; det glæder mig imidlertid at det unægteligt har vundet meget, saaat han maaskee vil kunne blive ret fornøiet dermed.“ Regnsk. 29/10 1841: En antique Ramme til Pergolaen fra Sorrent ... 9 Rd. 12/6 1842: Af Herr Baron v. Zeuthen, for et Malerie forestillende en *Pergola i Capudsiner Klosteret i Sorrent med Munke der spille med Kugler* 140 Sp. 23/7. En Pakkasse til Zeuthens Malerie ... 2 Rd.“

92. LOGGIA PAA PROCIDA. 1840-41. 50 × 62. Udst. 1842, bortloddet i Kunstforen. s. a. Fortegn. 1905, nr. 241. N. Heines auk. 12/4 1915, nr. 37 (gengivet).

23/11. Rom. „Jeg begynte idag at tegne paa et lille Malerie, hvortil jeg benytter *Studiet af Logen Paa Procida* (nr. 20), førend jeg agter at sende Etatsraad Holm (Chr. F. H., sekretær i fonden ad usus publicos, se note 51) det; han har mit tidligere Løfte derpaa, thi nogen anden ville jeg vist ikke give mine Studier.“ Forts. 24-25/11. 26/11. „Jeg malede idag efter Rosa Babona, som jeg agter at bruge som Model til mit lille Malerie.“ 19/12. „Om Formiddagen fortsatte jeg at male paa det Studie jeg havde begynt efter Rosa Babona i det smukke *Procida Costume*.“ 20/12. „Idag ente jeg det lille Studie.“

1841.

6/1. „Jeg begynte idag at male paa mit Malerie fra Procida.“ Da han underholdt sig med Nebelong, gik „Arbeidet godt fra Haanden“, trods daarligt vejr, „og Sindet bliver derved lettere, og da maler man jo ogsaa best.“ Forts. 7-12/1. 13/1. „... med Pergolaen paa Logen fra Procida synes jeg at blive heldigere end paa Maleriet fra Sorrent, som jeg vist vil komme til at retucere i.“ (Se foregaaende nr.). 15/1. „... jeg malede Fugleburet.“ Forts. 16-28/1, hæmmet af sygdom. 29/1. „... tegnet efter en lille Dreng ... til Model til mit Malerie.“ 30/1. „... malet paa den lille Dreng ...“ 31/1-2/2 arb. lidt om form. 4-6/2 deprimeret og syg. 8/2. „Malet med ligesaa lidt Held som altid i den senere Tiid ...“ Forts. 9/2. 10/2. „Jeg retucerer nu

i mit Malerie, det koster mig megen Umage at bringe det i Harmonie.“ Forts. 11/12. 12/12. „mit lille Malerie nærmer sig nu sin Ende, det er heller ikke bleven saa godt som jeg havde ventet . . .“ 13/2. „For det første vil jeg nu lade mit Malerie staae, muligt at jeg da senere kan faae noget at forbedre derved; thi nu er jeg slap derfor.“ 14/3. „Arbeidet lidt om Formiddagen.“ 15/3. „Hvad jeg havde malet om Formiddagen maatte jeg igjen slette ud siden. Rose besøgte mig med Athalia (i Nebelongs tidl. studio) om Eftermiddagen i Studiet, og da gjorde hun mig opmærksom paa et Par Couleurer der ikke stode godt sammen paa mit lille Malerie; jeg forandrede dem og tror hun har havt Ræt. . . Nu faar jeg maaske igjæn Lyst til Maleriet; thi næsten var jeg alt kjed deraf da jeg ikke følte mig tilfreds dermed.“ Forts. 16-17/3. 18/3. „Jeg tror at jeg aldrig bliver færdig med det lille Malerie fra Procida, saa forkert gaar det. . . Et Liv som det jeg i Vinter hær fører, ville i Længden bringe mig til at gjøre stor Tilbagegang i min Kunst, jeg føler alt desværre, at jeg ikke har den Lethed i at arbejde som tidligere.“ 20/3. „Idag er jeg endelig kommen til den Overbevisning at jeg ikke faar noget af mit lille Malerie før jeg tager Model; thi de Studier som jeg havde gjort dertil ere alt for ufuldkomne og have heele Tiiden blot vildledet mig. (Rosa) Babona var idag hos mig med Procida Dragten; men jeg fik Intet malet, derimod fant jeg det rigtigt at tage meget ud der alt var malet, og da male det igjæn fra nye.“ 21/3. Malt efter model. „Idag gik det bravt med Malningen, jeg forandrede Forklædet paa den unge Kone og da det blev smukt klart og vidt og jeg fik et bedre Foldekast derpaa, fik strax Maleriet et bedre Udseende, og jeg gik om Middagen fornoiet hjem, da jeg følte at jeg endnu var istand til at gjøre noget.“ Forts. 22-23/3. 26/3. „Malet om Formiddagen efter Babona men uden synderligt derved at forbedre mit Malerie og Pængene vare derfor halvt bortkastede. Hovedtøier som det jeg idag var ifærd med gjør man i det heele bedre efter Glidermand.“ 6/4. „Om Formiddagen malede jeg Hovedet paa den lille Dræng paa mit Malerie.“ 7/4 forts. 14/4. „Jeg befant mig idag bedre og gik derfor hen i Studiet og gjorde mit lille Procida Malerie færdigt . . .“ (R. var syg i sidste halvdel af april og arbejdede næsten ikke.)

93. MANDLIG STUDIE.

1840. 14/12. *Rom.* „Malet efter Nicolo om Formiddagen.“ 17/12. „ . . . gjorde det lille Studie færdigt, jeg iforgaars begyndte efter Nicolo.“

94. STUDIE AF EN DRENG.

1841. 29-30/1. *Rom.* Se nr. 92. Jf. Aukt. W. & M. 26-29/9 1925, nr. 120: En Italienerdreng. Brystbillede. Sig. 1841. 25 × 20.

95. HOVEDET AF EN NEGER. Aukt. 1849, nr. 58. Fortegn. 1905, nr. 260.

5/5. *Rom.* „Malet en *Neger* om Formiddagen, som var fra Arabien og

- hører dette Studie altsaa hjemme iblant mine tyrkiske Sager, dem jeg hjemme ikke faar saa let Leilighed til at completeere.“
96. MICHELANGELOS CYPRESSER I KLOSTERGAARDEN VED DIOCLETIANUS TERMER. Aukt. 1849 nr. 57. Fortegn. 1905, nr. 243.
6/5. Rom. „Tegnet om Formiddagen og begynte paa et Studie af *Michel Angellos Cypresser i Klosteret i Diocletians Bade*.“ Forts. 8-12/5. 13/5. „Idag endte jeg mit Studie af Cypresserne i Camaldulenserkløsteret (fejlagtigt for Karteuser-), jeg tror det ikke er bleven saa ilde; en vakker Camaldulenser (læs: Karteuser), som idag kom til mig, forsikrede mig . . . at det var det smukkeste Studie efter de Træer han havde seet Kunstnere dær gjøre.“
97. PARTI FRA VILLA BORGHESE. „Roma 1841“. 37 × 54. Fortegn. 1905, nr. 129. Aukt. W. & M. 23/6 1941, nr. 254 (gengivet).
15/5. Rom. „Malet om Formiddagen . . . i Villa Borghese.“ 9/5. „Om Morgenen tidlig gik jeg ud i Villa Borghese og tilbragte dær heele Formidagen ret behageligt med at tegne; jeg forsyner mig nu med Studier af Pinnier, hvoraf jeg hidindtil ingen har haft . . .“ Forts. 17-21/5. 22/5. „Idag ente jeg mit Studie i Villa Borgese, hvor jeg i det heele tagen har sat ret roligt med mit Arbeide. . . Dette vil blive mit siste malede Studie for denne Gang i Italien.“
98. TO GEDER. „Roma 1841“. 30 × 47. Aukt. 1849, nr. 89. Fortegn. 1905, nr. 130. Forarb. til „Landevej paa Sicilien“, 1842. Fortegn. 1905, nr. 135.
20/5. Rom. „Om Formiddagen malede jeg to Geeder.“

B. AKVARELLER OG TEGNINGER

(herunder kun de blade, hvis emner er angivne i dagbøgerne).

1834

Tyskland og Holland.

1. *Motiv fra Hamborg*. 21/5. *Hamborg*. „Tegnet om Morgenen . . .“ Jf. skitsebogsblad: „Hamborg. 23. May. Schwein Markt.“ Farvelagt.
2. *Torvet i Leeuwarden*. 30/5. *Leeuwarden*. „Tegnet og saae paa Torvet . . .“ Jf. aukt. 1849, V, 6, nr. 6: „Torvescene i Louwarden (læs: Leeuwarden), med en Fuglekræmmer i Forgrunden. 1834. Farver angivne. Nr. 7: Dito med en Skjærslipper i Forgrunden. Blyant. Nr. 8: Dito. Nr. 5: 2 Blade, Widemeer Poort i Louwarden. 1834.“ Jf. skitsebogsblade: „Waterport Leuwarden den 30" May“ og „Leuwarden 30" May.“
3. „*Den lutherske og den nye Kirke* (læs: *Oude Kerk*) i *Delft, set fra Haag-Porten*“. Se dagbogscitat 1949, s. 76. Skitsebogsblad, dat. „den 10" Juni 1834“, geng. i „*Fra Rørbyes skitsebøger*“, 1949.
4. *Fra museet i Köln*. 16/6. *Köln*. „Tegnet i Museet.“

5. *Motiv(er) fra Köln*. 17/6. *Köln*. „Gaaet omkring, seet og tegnet . . .“ „Udsigt over Rhinen fra min Altan i Cöln. Den 16de Juni 1834.“ Skitsebogsblad. Blyant.

Paris.

6. *Fra Luxembourg-museet*. 17/7. *Paris*. „Beseet Luxembourgs Galleri, tegnet . . .“

Schweiz.

7. *Parti i Chamonixdalen*. Tusch. Aukt. 1849, V, 5, nr. 6. 6/9. „*Chamony*“. „Malet en lille Skitse om Formiddagen, siden tegnet lidt.“ „*Chamony*“. 2 skitsebogsblade. Bly og vandfarve.
8. *Parti ved Meiringen. Berner Oberland*. 14/9. *Meiringen*. „Seet Aar Lemmer og Finster Kopf; tegnet der om Eftermiddagen.“ Jf. aukt. 1849, V, 5, nr. 2: „Parti ved Haslidalen (Aar – Lemmer). 1834. Farver angivne. Nr. 3: Parti af Aardalen. Blyant. S. a. Nr. 4: Finster Schlucht i Aardalen.“
9. *Dreng med murmeldyr. Reichenbach*. 18/9. „Om Morgenen gaaet op paa Bjærgtet ved Reichenbach og tegnet en lille Dreng med et Murmeldyr . . .“

Italien.

10. *Parti af Mercato Nuovo med bronzesvinet*. I mellemgrunden en hattebod. „*Mercato nuovo*. Florenz“. Blyant og sepia 29,5 × 24. *Florens*. Bagpaa figurer. Blyant. Aukt. 1849, V, 9, A, b, nr. 56. 10/10. *Florens*. „Tegnet paa Mercato nuovo.“
11. *En Capuciner munk*. 12/10. *Florens*. „Tegnet en comisk Capudsiner . . .“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 166: „En Capuciner munk.“ (Tusch og blyant) identisk med nr. 15?
12. *Motiv fra San Lorenzo fuori le mura, Rom*. 7/11. *Rom*. „Tegnet i S. Lorenzo fuori le Mura.“
13. *En dreng*. 8/11. *Rom*. „Tegnet en lille Dreng.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 170: „En Dreng, som piller en Appelsin.“ Jf. aukt. W. & M. 12/4-40, nr. 80.
14. *Klostergaarden ved Aracoeli i Rom*. Blyant og tusch. Aukt. 1860, nr. 20. 8/11. *Rom*. „Om Eftermiddagen tegnet i Franciskanerklosteret ved Aracoeli.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, A, b, nr. 57: „Parti i Aracoeli i Rom.“ Blyant.
15. *En gammel Capuciner*. 13/11. „Fra Benedetto Cappucino. Roma 1834.“ 27,5 × 20,5. Farvelagt blyantstegning. *Rom*. „Tegnet en gammel Capudsiner af Signora Margherita Bekjendtskab.“
16. *Klostergaarden i S. Giovanni in Laterano*. Jf. malerier, nr. 5. 18/11. *Rom*. „Tegnet i S. Giovanni in Laterano i det antique Kloster.“
17. *Santa Maria dei Cappucini i Rom*. Tidl. Gisselfeld, Kat. nr. 320. 22/11. *Rom*. „Tegnet i Choret i Capudsinerkirken.“ 26/11. „Om Formiddagen tegnet i Capudsinerklosteret, hvor jeg er bleven ret gode Venner med Mun-

- kene ...“ 27/11 og 29/11 tegnet sst. Jf. aukt. 1849, V, 9, A, b, nr. 58: „Parti i et Capucinerkloster i Rom. En Munk er i Begreb med at aabne Porten.“ Blyant og tusch. Nr. 76: „Capucinermunke forsamlede til Bøn.“
18. *Eremitten ved Arco oscuro.* 22/11. Rom. „Tegnede ... om Eftermiddagen *Eremitten ved Arco Oscuro.*“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 139: „En Eremit. 1834.“ Tusch og blyant. Kan ogsaa være nr. 19. Smlgn. malerifortegn. nr. 6.
19. *Eremit fra Borgo Sant' Angelo.* 27/11. Rom. „... om Eftermiddagen tegnet en *Eremit fra Borgo S. Angelo.*“ Jf. foregaaende nr. samt blyantstegning af præst udenfor en dør. 32,5 × 23,7.
20. *To pifferari* (sækkepibespillere). Rom. „2 Juuledag. Rom. 1834.“ 30 × 23. Bet. „Sambonia Schiaramella.“ Vandfarve og blyant. Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 135 samt aukt. W. & M. 12/2-32, nr. 138. 12/12. Rom. „Tegnet en *Pifferari Dreng.*“ 26/12. „Tegnet en *Pifferaro.*“ – Jf. „En Pifferaro.“ 1835. Fortegn. 1905 nr. 58, udst. „Dansk Kunst fra Italien“ 1909, nr. 313. – Gentagelse 1847. Aukt. „Kunsthallen“ 27/10-47, nr. 63.

1835.

21. *Bro over Teveronen* (?). 17/2. „Om Morgenen gaaet ud af Porta St. Lorenzo og gjort en lang Tur ude i Campagnen; jeg tegnede ude ved Broen, der gaar over Teveren (her menes vel Teveronen, der flyder øst for Rom mod Tivoli); men den skyfulde Himmel tillod mig ikke at male.“ Smlgn. malerier, nr. 9 a.
- 21 a. *To hyrdedrenge i den romerske Campagne.* Kopi efter maleri nr. 8 a. 28/3. Rom. „Tegnet paa en lille *Copie af mit Malerie med Hyrdedrenge.*“
22. *En jæger i den romerske Campagne.* 30/3. Ostia. „Om Formiddagen tegnet en af Jægerne fra igaar, som jeg vil bruge til et lille Malerie, hvorfor jeg egentlig ... deeltog i denne Jagt.“ (Hundejagt i Ostia). Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 134: „To Campagnejægere. Rom. 1835,“ samt farvelagt blyantskitse: „Ostia 1835.“
23. *Gruppe af skandinaviske rejsende.* Stambogsblad til (holbergforskeren C. J. A.?) Philipsen. 25/4. Rom. „Tegnet Hammerich (teologen og historikeren Frederik H., der efter sin magisterkonferens foretog en længere udenlandsrejse 1834—35), Hall, Knuth, (se note 27), Broberg (den senere politiker og grosserer C. A. B., der 1832—35 var ansat ved et handelshus i Messina), Brockenbühl (?), Philipsen (se 1949, s. 80). Imorgen skal jeg tegne de andre af vort Bordselskab („Løjtnant Paludan“, identisk med dav. kaptajn løjtnant, sen. Kommandør Frederik August P., 1792—1872 (?), „Grev Raben“ (?), Løjtnant Wulff (se note 23) og den svenske maler O. H. Wallgren, (1795—1857, berejste Frankrig og Italien som stipendiat)), saa at det paa et Papir udgør en lille Erindring ...“ Stambordet var formentlig i osteria Fiano. 10/5. „Jeg tegnede siden *Fiedler,*

- hvilket han vil sende hjem. 11/5. ... tegnet et nyt og bedre Portræt af Fiedler, som han sender hjem.“
- 23 a. *To Portrættegninger.* 6/5. „... tegnede ... min Værtinde Margarita, der blev pudsig nok.“ 8/5. „... tegnede ... den gamle Giovanna med Paolo.“ „Paolo Rosati. Giovanna. Rom 1835.“ 28 × 21. Bly.
24. *Torvet i Terracina.* 16/5. *Terracina.* „Tegnet om Formiddagen paa *Torvet i Terracina* lige under Fængselsvinduerne.“ Jf. aukt. 1849. V, 9, A, a, nr. 16: „Terracina, Parti ved Porta romana antique (læs: antica) med mange Figurer. 1835.“ Tuscheret tegning. Udst. 1930, nr. 68. Bet. „Porta Romana antiqua. Den 16de Mai 1835. Formiddag. Terracina.“ 22,5 × 28,7. Blyant og sepia.
25. *Motiv(er) fra Mola di Gaeta.* 19/5. *Mola.* „Jeg tegnede og gik omkring om Dagen i den yderst interessante høiere Deel af Byen ...“ Jf. skitsebogsblad (geng. i „Fra Rørbyes skitsebøger“), samt aukt. 1849, V, 9, A, c, nr. 143: „Opgang til et Huus i Mola di Gaeta (det nuværende Formia). 1835. Blyant.“
26. *Antike bronceredskaber fra Museo Borbonico i Neapel.* „Musæet i Neapel.“ 21 × 30,5. Blyant. 23/5. *Neapel.* „Tegnet lidt i Museet om Formiddagen.“
27. *Gruppe af kunstnere. Neapel.* 14/5. „Om Formiddagen tegnede jeg Eicstedt og Loewe (arkitekter, Bindsbølls „tyske Reisekammerater“), og om Eftermiddagen Bindsbøll.“ 15/6. „Om Formiddagen tegnede jeg Oppermann (tysk arkitekt, der havde rejst sammen med Bindsbøll, se nedenfor), saaat jeg nu har det heele Reiseselskab paa et Blad til Erindring.“ I et brev til moderen, dat. Neapel, 13. juni 1835, skriver Rørbye: „Men jeg havde dengang hær allerede truffet Bindsbøll og hans Reiseselskab i Sicilien, og med dem er det, at jeg har gjort denne Tuur (Vesuv-Salerno-Paestum-Amalfi-Capri-Procida-Pozzuoli); de ere alle Arcitecter, den ene er Preusser fra Magdeburg, *Opperman*; den anden er egentlig Gods-ejer i Schlesien, men befatter sig ogsaa med Arcitecturen, han heeder *Eichsted* og er en meget smuk Mand; og den tredie er en ægte Polak fra Varskou, *Lowe*. Jeg har ikke kunnet ønske mig noget bedre Reiseselskab, og jeg troer vi vare gjænsidig af samme Meening.“
28. *Stambogsblad.* 19/6. *Neapel.* „Tegnet i Loewes Stambog.“
29. *Motiver fra Procida.* 21/6. *Procida.* „... tegnede lidt.“ 20/6. „... tegnet temmelig flittig ...“ 23/6 idem. I auktionskataloget 1849 anføres flg. blade fra Procida: colorerede el. tuscherede tegninger (gruppe V, 9, A, a); nr. 17: Procida, Strandparti med Vesuv i Baggrunden. 1835. (Akvarel. Den kgl. Kbtsml.). Nr. 18: Pladsen ved Havnen paa Procida, med Frugtsælgere og mange andre Figurer. S. a. Nr. 19: Dito sammesteds, med tvende Processioner, s. a. (Udst. 1930, nr. 70). Nr. 20: Strandparti sst. med 3 Fiskere. Nr. 21: 4 Bocce (læs: Boccia-)spillere paa Procida. S. a. (heraf findes ogsaa en blyantskitse). Nr. 22: Dito med flere Tilskuere. Nr. 23: Parti med Fiskere paa Procida. S. a. (Gruppe b: Blyantstegninger). Nr. 66: I et Værelse paa Procida; en gammel Kone

- vinder Garn (Portrait), s. a. Betegnet „Nastasio Scotranele“. Den kgl. Kbtsml. (Gruppe D. Figurer med Costumer, a. Colorerede). Nr. 111: En Kone fra Procida, seet forfra og samme i Rygstilling. Blyant. S. a. Nr. 112: En dito fra dito. Nr. 113: To qvindelige Figurer, der spinde. Col. og Blyant. Procida, s. a. Nr. 114: To Marinari, den Ene coloreret, den Anden Blyant. Procida, s. a. Den kgl. Kbtsml.? (Gruppe c. Tusch og Blyant). Nr. 140: Hvilende Dreng paa Procida. S. a. – Skitsebogsblade.
30. *Kirkefest i Sorrent*. 16/7. „... Jeg tegnede Kommercen udenfor mit Vindue“ (Fyrværkeri i anledning af Madonna del Carmine-festen).
  31. *Gade i Sorrent*. 18/7. „Om Eftermiddagen tegnede jeg en Gade her i Sorrent, som jeg næsten havde Lyst til at male.“
  32. *Torvet i Castellammare*. Aukt. 1849, V, 9, A, a, nr. 29. 28/7. *Castellammare*. „... tegnede om Formiddagen paa Torvet.“ 29/7. „Tegnede ... fra et Kaffehuus paa Torvet.“
  33. *Fra havnen i Amalfi*. 12/8. *Amalfi*. „... tegnede der (i havnen) om Eftermiddagen før Badningen ...“ Jf. aukt. 1849, V, 9, A, a, nr. 14: Badene ved Amalfi.
  34. *Havneporten i Amalfi*. Dat. 1835. 23 × 30. Blyant og vandfarve. 19/8. *Amalfi*. „... tegnede ... Havneporten ...“
  35. *Fiskere i Amalfi*. Aukt. 1849, V, 9, A, a, nr. 9. 20/8. *Amalfi*. „... tegnede oppe i Kirkehallen nogle *Fiskere* ...“
  36. *En Gejstlig i Amalfi*. 20/8. *Amalfi*. „... tegnede ... nogle Fiskere (se foregaaende nr.) og med det samme *Don André Carnero, Kanonikus*, der selv forlangte det.“
  37. *Strandparti i Amalfi*. 22/8. *Amalfi*. „... tegnede ... lidt ved Stranden.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, A, c, nr. 62: Strandparti. Amalfi. Tusch og Blyant. – Farvelagt tegn. med terrasse i forgr., bet. „Amalfi 1835.“ 17,5 × 21 (lysmaal).
  38. *Torvet i Amalfi*. Studietegning til maleriet, nr. 34. 23/8. *Amalfi*. „... tegnede ... Figurer til mit malerie paa Torvet.“ 24/8 forts.

Grækenland.

39. *Motiv(er) fra Corfu*. 9/10. *Corfu*. „... tegnede lidt i Byen.“ 10/10 id. Jf. aukt. 1849, V, 11, nr. 12: Corfu. Parti med Bygninger. Coloreret. Nr. 14: Dito fra St. Decan. Blyant med coloreret Baggrund. Skitsebogsblade fra basaren m. m.
40. *En græsk skrædder*. 12/10. *Corfu*. „... tegnede ... en *Skrædder* i Figur ...“ Jf. skitsebogsblad af en siddende skrædder (geng. i „Fra Rørbyes Skitsebøger“), forarb. til maleriet „En græsk *Skrædder*“ (afb. i Kunst i privat Eje, II, s. 101). Samt en *Skrædderbod*, farvelagt.
41. *En Skærsliber i sin bod*. „Corfu. Rørbye.“ Blyant. 24,5 × 30,5. *Corfu*. 12/10. „... tegnede ... (en *Skrædder* i Figur) og siden en *Sliber* ...“ Jf. aukt. 1849, V, 11, nr. 13: Corfu. Parti med *Skiærslipper* ved sin Bolig.

42. *Parti uden for Porta Reale. Corfu.* 13/10. „... gik siden uden for Porta Reale og tegnede lidet ...“ Skitsebogsblad: Grækere ved et baal; i baggr. bjerge, farvelagt.
43. *Klostergaard. Corfu.* 15/10. „... gik ... ud af Porten til et Slags Fruentimmer Kloster, der ligger ude ved Forstaden tilvenstre og tegnede derinde i Gaarden.“
44. *Samtalende grækere. Corfu.* 15/10. „Da vi havde spist, vare vi i et Caffé Huus ved Toldboden, og da jeg nu er bleven lidt bekendt som den, der tegner Folk, kom en Mand hen og tilbød sig at tale udenfor med et Par Grækere, der just stod, for at jeg desto bedre kunde tegne dem, hvilket jeg ogsaa i al Hast gjorde til deres Glæde.“
45. *Strandparti. Corfu.* 15/10. „Om Eftermiddagen tegnede jeg udenfor Porten ved Stranden.“
46. *Motiv(er) fra kaffehuse. Corfu.* „Efter Middag var jeg i en Caffé paa Toldboden og siden ude i en meget simpel i Forstaden og tegnede lidt begge Steder.“
47. *Fra basaren i Athen.* 4/11. „... jeg gav mig ... til at tegne et Partie af Bazaren, som jeg ogsaa fortsatte om Eftermiddagen uden dog at blive færdig, jeg sidder ved Disken af en Skrædder Boutique, og Mesteren paa Bordet jager Folk væk ...“ Forts. 5-6/11?
48. *En ung græker. Athen.* 8/11. „... gik ... til en ung Græker af hans (Køpens) Bekjendtskab, som jeg tegnede, men kom siden slemt daran, da Mennesket vilde absolut, at jeg skulde love ham at tegne hans Portrait.“ Auktionskataloget 1849 anfører flere „Græske Figurer,“ samt staaende, siddende og liggende grækere (V, 10, nr. 36, 39, 40, 11, nr. 30, 32, 34, 35, 37, 38, 40, 42, 44, 46 og 47). Jf. aukt. W. & M. 26/11-1926, nr. 65: En Græker, der ryger Pipe. Vandfarve.
49. *Porticus i Athen.* 11/11. „Begynte at tegne lidt ved den doriske Porticus“ (den eumeniske?). 12/11. „Om Formiddagen tegnede jeg ved den doriske Porticus, der giver et smukt Motiv til et Malerie ...“ Jf. aukt. 1849, V, 11, nr. 22: „Udsigt igennem en Buegang i Athen med Figurer.“ Farver angivne.
50. *En græsk vært.* 12/11. Athen. „Tegnede Kjöppens Vært.“
51. *Motiv(er) fra Akropolis. Athen.* 13/11. „... paa Acropolis, der er deilige Ting at tegne ...“ Tegnet paa Akropolis 14/11, 18/11, 20/11, 24/11, 25/11, 29/11.
52. *Tre grækere.* 15/11. Athen. „Om Eftermiddagen hentede Kjöppen 3 af hans græske Bekjenterne, som jeg tegnede ...“
53. *En græsk guitarfabrikant.* 17/11. Athen. „Det var en Pokkers Blæst idag; men jeg sad ret godt hos en gammel *Guitar Fabrikant*, som jeg tegnede med samt (hans) heele Virtschaft om Formiddagen.“
54. *Fra en café i Athen.* „Caffé Nicolas Buiuca a Athen.“ Blyant. 26 × 38,5, 17/11. „... om Eftermiddagen gik jeg med Kjöppen i en malerisk Kaffé.“

- hvor jeg ogsaa tegnede og fik af en Hændelse en *Tyrk* med, der strax var villig til at lade sig tegne, da han blev anmodet derom.“
55. *Udgravningen af Propylæerne paa Akropolis*. Bly og sepia. 21/11. *Athen*. Den kgl. Kbstdsml. „Om Eftermiddagen ... begynte jeg at tegne foran *Propylæerne*, hvor man udgraver etc.; der kan blive noget deraf, hvis jeg er heldig.“ Forarbejde til maleriet nr. 40.
56. *Det indre af Parthenon*. 22/11. *Athen*. „... tegnede om Eftermiddagen nogle Figurer paa en Tegning af det Indre (af Parthenon), jeg forgangen Dag gjorde.“ 28/11. „Om Formiddagen tegnede jeg den allerede længe begynte Tegning af det Indvendige af Partenon færdig.“ Jf. maleri nr. 37.
57. *Gaarden i et militærhospital i Athen*. Staaende figurer. I baggrunden Lykabettos. „*Athen*. Rørbye.“ 29×42 Blyant og vandfarve. 2/12. „Jeg sad derimod bedre (i læ) nede i Byen, hvor jeg tegnede et tyrkisk Huus, der nu er indrettet til Militair Hospital. Der er heelt fuldt af syge Soldater.“
- 57 a. *Sammesteds?* 1836. 7/4. „Siden løb jeg om efter et Par græske skoe (se 1949, s. 116), gjorde mig en Mappe til mine Tegninger, tegnede lidt henne i *Hospitalet*.“
58. *Parti ved Theseus-templet*. 9/12. *Athen*. „Om (Eftermiddagen) var jeg lidt ude ved Theseus Templet for at tegne ...“ Jf. aukt. 1849, V, 11, nr. 21: „Ruinerne af Theseus-Templet med *Athen* og *Acropolis* i Baggrunden, hvilende Grækere i Forgrunden. Tusch.“ Jf. maleri nr. 47.

1836.

Tyrkiet.

59. *Ved en moské (Kilidsch Ali Pascha?) i Top Hané*. 31/12 1835. *Konstantinopel*. „tegnede lidt nede ved en af Moskéerne i *Galatha* ...“ 1836. 10/1. „derfra gik jeg ned til *Moskeen i Toppána*; nu da jeg er vant dertil generer Folkene mig ikke saa meget, og da jeg ikke forstaar hvad de siige, er det mig ofte som jeg „var ganske ene omend 30 Mennesker staae omkring.“ Jf. aukt. 1849, V, 10, nr. 10: „Fontainen (i) *Top-Hanah* i *Constantinopel*. Coloreret.“ Jf. ogs. maleriet „En tyrkisk notar“ (se nr. 58), samt tegningerne „En Notarius, som nedskriver en Ægteskabskontrakt. *Constantinopel*“ (aukt. 1849, V, 10, nr. 30-32). Endvidere tegn. (delvis farvelagt) „*Fra Konstantinopel* ... Gade i en tyrkisk By. Tilvenstre Hus med *Karnap*. I Baggrunden en *Moské* og *Boder*. Paa *Gaden Folk*, en *Rytter* og en *Hane* ...“ Tidl. Gisselfeld, Kat. nr. 321 (24×36).
60. *Parti ved Aja Sofia*. I baggrunden *Seraimuren* og *Irene kirken*. Bly og farver. Den kgl. Kbstdsml. 5/1. *Konstantinopel*. „Jeg tegnede i *Forgaarden ved St. Sophia*, men det var saa koldt, at jeg neppe kunde holde Blyanten ...“ 12/1. „Tegnede istedet (for i *Beyazit-moskeen*) et andet *Partie* ved *S. Sophia*.“ Jf. aukt. 1849, V, 10, nr. 9: *Parti af Constantinopel med S. Sophia*. Coloreret. smlg. udst. 1930, nr. 78 (1846 for 1836).

61. *Ved Beyazit-moskéen.* 9/1. *Konstantinopel.* „Jeg tegnede idag ved Moskeen Baiazet, men det var næsten ikke til at holde ud for Folk og Kulde, jeg maatte holde op længe før Tiden og løbe om for igjen at blive lidt varm.“ Jf. aukt. 1849, V, 10, nr. 7: „Hovedindgangen ved Moskeen Bajazet. Coloreret.“
62. *Portræt af Madame Elisabeth Romani, dragomanens hustru.* Farvelagt. Aukt. 1849, V, 10, nr. 15. – 11/1. *Konstantinopel.* „Om Formiddagen tegnede jeg *Madame Romani* i sin heele pompøse græske Kostume og morede mig derved fortræffeligt, da hun heele Tiiden fortalte mig om de tyrkiske, armenianske og græske Sæder og Skikke her og tilmed mange historisk mærkelige Ting, som hun har oplevet. Det er en yderst interessant Kone, som man ikke saa let kan blive kied af at høre paa.“
63. *Café Nimisch i Konstantinopel.* Farvelagt blyantstegning. Den kgl. Kobberstiksm. Aukt. 1849, V, 10, nr. 8. – Tegnet i Café Nimisch 13/1, 27/1, 30/1. Se note 49. Jf. ogs. aukt. 1849 V, 10, nr. 35: „Caffehus i Constantinopel med endeel rygende Tyrker.“ Blyant.
64. *Et par kostymer fra Büjük Dere ved Bosporus.* 15/1. „Opholdet i Buiuedere (læs: Büjük Dere) mindede mig ganske om Hjemmet . . . Jeg tilbragte Dagen der med at tegne *et Par Kostumer*“ (blev den flg. dag roet tilbage til Konstantinopel i en 4-aaret baad).
65. *Tyrkisk fruentimmerkostyme.* 20/1. *Konstantinopel.* „Siden tegnede jeg en tyrkisk Fruentimmer Kostume efter den yngste Sig, Carlo (?), og Romani holdt os imidlertid med Selskab.“ Jf. aukt. 1849, V, 10, nr. 19: „Tyrkisk Pige med en Papegøje, Rygstilling, i Costume. Coloreret.“
66. *Portræt af Dragomanen Romani.* 20/1. *Konstantinopel.* „Jeg tegnede hjemme Sig(nor) *Romani*, men maae imorgen gjøre det bedre. Manden sidder alt for net og det naturlige i hans Væsen gaar væk.“ 21/1. „Jeg fuldendte Romanis Portrait om Formiddagen . . .“
67. *Parti ved den nye moské ved havnen.* Sepia? 24/1. *Konstantinopel.* „ . . . tegnede først ved den saakaldte nye (Mahmud i Top Hane, opf. 1830?) Moské ved Havnen . . .“ Jf. aukt. W. & M. 11/10-44 nr. 642 a og 644 (Havn-billede).
68. *Brønden ved Aja Sofia uden for Seraiets yderste port.* Aukt. 1860, nr. 17. 24/1. *Konstantinopel.* „ . . . tegnet . . . siden *Brønden uden for Seraillets yderste Port.*“ Upst. 1930, nr. 79? (1846 for 1836?). Jf. maleri, udst. Charl. 1846 (se Reitzel's fortegn.).
69. *Hippodromen i Konstantinopel.* 25/1. „Til Erindring tegnede jeg en Skitze af *Hipodrom Pladsen* . . .“ Jf. aukt. 1849, V, 10, nr. 4: „En aaben Plads i Constantinopel, omgiven med Bygninger og Figurer. Coloreret.“ Nr. 1: „Moskéen Ahmed paa Hippodromen. 1836. Tildeels coloreret.“
70. *Parti ved (og i) Suleimanyie-moskéen.* 28/1. *Konstantinopel.* „Vi spadserede om Formiddagen over til Constantinopel (de boede i Pera) og tegnede ved *Moskeen Solimanie*, og der lykkedes det os endelig idag at komme ind i Moskéen (de var tidligere blevet vist ud af Beyazit-moskeen, d. 12/1).

Først Bindedbøll, som en Port Araber og en Tyrk proponerede at gaae ind, og da han kom ud til mig og fortalte dette, prøberede jeg ogsaa min Lykke, da der ingen Folk var i Forgaarden. Jeg trak mine Skoe af og smuttede ind og lagde mig strax paa Ende for at ligne de andre og ikke vække Opmærksomhed, og jeg blev saaledes til jeg ikke længere kunde udholde det i mine Been.“

71. *Scene i Muhammed Paschas bad.* 2 siddende figurer. Nogle farver angivne. Betegnet „I Badet Magmud Pascha i Constantinopel.“ Jf. Løs blyantskitse med samme motiv, betegnet „Constantinopel“, samt skitsebogsblad, bet. „i Badet Mamud Pashcia.“ Den kgl. Kbtsml. Aukt. 1849, V, 10, nr. 33. 30/1. *Konstantinopel.* „Fra Caffeen (Nimisch) gik jeg med Bindedbøll til Badet Magnus (læs: Muhammed) Pascha . . . Jeg tegnede lidt derinde i den ulidelige Heede . . . Da jeg var kommen ud igjen tegnede jeg *Ejerens Søn*, som bad meget derom.“

Grækenland.

72. *Mandlig model.* 18/2. *Athen.* „Jeg havde idag en af (Chr.) Hansens Haandværker-Mestere til Model, hvorved Manden ikke var lidt stolt, han proponerede mig ved Hansen at sætte en af hans gode Venner ved Siden af ham paa Stykket.“
73. *Parti fra Nymfehøjene.* 27/2. *Athen.* „Om Eftermiddagen gjorde jeg en Tuur omkring Byen og var ogsaa paa . . . *Nymfæ Høiene*; paa denne sidste begynte jeg at tegne lidt, men manglede Belysning.“
74. *Parti fra Athen med Akropolis.* 8/3. *Athen.* „Tegnet et Partie med *Acropolis* paa om Formiddagen, da det disige Veier oppe ikke tillod at male der.“
75. *Stambogsblad.* 18/3. *Athen.* „Jeg tilbragte Tiiden (hjemme) med at tegne et Blad til Doctor Ross' Stambog, som jeg allerede tidligere havde lovet ham.“
76. *Portræt af en græker.* 20/3. *Athen.* „Om Formiddagen tegnede jeg Nicitas, jeg troer næsten, der var en halv Snes Grækere i Værelset for at see til.“
77. *Motiv(er) fra Chalkis.* 29/3. *Chalkis.* „Tegnet heele Dagen, tildeels i den tyrkiske Caffé: meget originale Figurer dær; intet bedre i Constantinopel.“ 30/3. „Tegnet i *Caffeen* ogsaa *Gaderne*.. Jf. auk. 1849, V, 10, nr. 13: „Parti af Chalcis. Gjennemsigt fra en Buegang. Coloreret.“ Nr. 14: „Dito fra dito; aaben Plads med Bygninger og Figurer, som ryge Tobak. (Navnene vedfødiede; Costumet anlagt med Farver).“ Skakspillende grækere udenfor en cafe. Farvelagt. „Opiumsrogere (!) der spiller Brætspil.“ Bet. „Chalsis 1836“. Farvelagt. Den kgl. Kbtsml. Pibe-rygende græker. Bet. „Jain Dervicha. Chalsis.“ Farvelagt sst. – Skitsebogsblade.
78. *Antik bronzefigur.* 7/4. *Athen.* „Indpakket mine Malerier henne hos Hansen og der tegnede jeg ogsaa en *lille Bronze-Figur*, der nylig var udgravet paa

- Acropolis; det var Schaubert jeg gjorde dette for, da det faldt ham noget svært med den menneskelige Skabning.“
79. *Paa overfarten fra Aigina til Epidaurus.* 19/4. „Da jeg vaagnede om Morgen var Skipperen paa Bunden af Baaden, og hans 2 Sønner alt ifærd med at roe, thi det var igjen blikstille; men det deiligste Veier som man kunde ønske. Jeg kogte kaffe i Bunden af Skibet og tegnede med den største Bequemmelighed, og Tiiden gled godt hen til Kl. 2¹/₂, da vi endelig naaede Epidaurus.“ Jf. maleri: agterstavnen af et græsk fartøj, afb. i *Smaa Kunstbøger*, s. 34.
80. *Fra klostret Megaspoleon i det nordlige Peloponnes.* 27/4. „Vi kom før Middag til Mergas Spoleon (læs: Megaspoleon), det mest imponerende og største Kloster, jeg endnu har seet. . . . Megt er her at tegne.“ 28/4. „En yderst interessant Dag; jeg tilbragte den tildeels med at tegne og med at besee Klosteret, det er næsten (en) Fæstning og Tyrkerne have med deres heele Magt ikke været istand til at indtage det . . .“ Jf. aukt. 1849, V, 11, nr. 9: „Megea Spoleon; endeel Munke ere forsamlede uden for en Klosterbygning. Coloreret.“ Nr. 10: „Dito. Svalegang med Klokker. Farverne blot angivne.“ Betegn. „Mega Spoleon.“ Den kgl. Kbtsml. Nr. 11: „Dito. Buegang i Klostret, med Munke. Coloreret.“

Italien.

81. *Motiv fra Ancona.* 20/5. *Ancona* (i karantæne). „. . . Dagen tilbragte jeg ret godt med at skrive og tegne.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, A, a, nr. 37: „Parti af Ancona med Udsigt over Havet.“
(21/5. *Ancona.* „Jeg tilbragte heele Formiddagen paa mit Værelse med at retuschere nogle af mine Tegninger fra Grækenland . . .“)
82. *Portrættegning.* 28/5. *Ancona.* „Jeg tegnede idag Doctor Jollys (en rejsefælles) Portrait-Figur som Karikatur. Manden er en stor Ynder af Kunst, og han har paa sine Reiser seet meget og med Opmærksomhed; men altid stikker dog Delitanten frem . . .“
(16/6. *Rom.* „Jeg begynte om Formiddagen paa de Tegninger, som Baron Rouent skal have; men meget blev der just ikke gjort . . .“)
83. *Parti af kirken i klostret Fossanuova.* Aukt. 1849, V, 9, A, b, nr. 81. 16/8. „Jeg tegnede næsten heele Dagen dær og kunne ønske at have havt mere Tiid.“
84. *To kvinder fra Civitella.* 25/8. *Civitella.* „Jeg tegnede i Formiddag et Par Fruentimmer her af Byen, men det lønnede ikke Umagen at fortfare hermed, da her næsten ingen findes, der blot er nogenlunde taalelige . . .“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, a, nr. 122: „En Vandbærende fra Civitella. Coloreret.“ Tilhører Den kgl. Kbtsml.
85. *Det indre af klostret San Benedetto i Subiaco.* 29/8. *Subiaco.* „Idag naaede jeg igjen op til St. Benedetto og tegnede i den vistnok meget maleriske Kirke. Skade at Malerierne og Decorationerne ikke ere i en bedre Stiil,

der ville da end mere være Stof.“ Jf. farvelagt tegning (skitse), forestillende underkirken med en sakristan og skriftestol, betegnet „St. Benedetto i Subiaco“, Den kgl. Kbstsml.

86. *Den pavelige mølle i Subiaco*. Med talrige figurer. 27 × 43. Blyant, tildels farvelagt. 31/8. „Om Formiddagen var jeg igjen at tegne i Møllen. Alt Folket er unægtelig meget høfligt; men alt gaar ud paa at faae Penge derfor. Alle forlange de saagar noget for deres ringe Tjeneste . . .“
87. *Vaskekoner ved en bro over Anio-floden. Subiaco*. 2/9. „Om Formiddagen skidserede jeg Figurer nede ved Broen, hvor der altid er en Mængde Fruentimmer der vasker . . . de ere temmelig ugenerede klædte og viiser ofte deres ret smukke Been.“ 5/9. „Ved Floden var jeg igjen idag at opervere Vaskepigerne. I Grunden have de alle Lyst til at lade dem tegne, naar de faar Penge . . .“ Jf. Pige med vaskebalje. „Subiaco.“ Farvelagt. 22,5 × 17.
88. *Parti ved Santa Scolastica i Subiaco*. 13/10. *Subiaco*. „Jeg tilbragte Dagen oppe i *St. Scholastica*, hvor man tillod mig . . . at tegne uden for Kirken.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, A, a, nr. 46: Brønd i *St. Scolastica*. Nr. 47: Klostergaarden sst.
89. *Nogle partier af kirken i klostret San Benedetto*. 20/10. *Subiaco*. „Ogsaa idag spadserede jeg op til *St. Benedetto*, hvor jeg tegnede *nogle Partier af Kirken* . . .“

(13/12. *Rom*. „Heele Formiddagen indtil Kl. 3. tilbragte jeg oppe hos Wittmer for at tegne noget af det tyrkiske, jeg til Vederlag faar for hvad jeg haar laant ham.“)

1837.

- (21/2. *Rom*. „Begjynt paa et Par Tegninger til *Sir Adams*. . . Forbandet kjedeligt Arbeide.“ Forts. 25/2. „Alle disse Dage har været anvænt til at gjøre de Tegninger, som *Sir Adams* skal have, og idag gjorde jeg en lille for *Sir Heatfield*, som jeg i Aften bragte ham; jeg saae da ogsaa hans Samling af Haandtegninger, hvoriblandt der vare meget gode Sager; naar man har Formue, er der vel intet Sted, hvor man som i *Rom* kan samle Kunstsager, med saa meget Talent og Variation.“ Forts. (?) 1/3. 30/3. „Endelig har jeg idag endt de 3 Tegninger, jeg skulle gjøre for *Sir Heatfield*; Arbeidet har langtfra ikke interesseret, da det altid blot forsinkede mit Malerie, imidlertid naar Modellerne narre med ikke at komme, er det dog godt at have noget at gribe til for ikke at tabe Dagen.“)
90. *Klostergaard i Santa Maria della Verità i Viterbo*. Blyant. Aukt. 1849, V, 9, A, b, nr. 72-74. 4/7. *Viterbo*. „Idag har jeg tegnet i Klosteret *St. Maria della verità*, en udmærket smuk *Klostergaard* findes der i bysantinsk gotisk Stiil.“ 5/7. „Formiddagen tilbragte jeg med at tegne i *St. Maria* . . .“
91. *Fra en kirke (Santa Maria in Gradi's klostergaard?) i Viterbo*. 5/7. „Om Eftermiddagen tegnede jeg lidt i *St. Maria in Paradiso* (?), der tidligere

- skal have været Nonnekloster.“ 7/7. „I St. Maria in Paradiso og ved Kirken St. Pellegrino tegnede jeg idag . . .“ (se nr. 92). Jf. aukt. 1849, V, 9, A, b, nr. 72–74 (se foregaaende nr.): Klostergaarde i Viterbo. 1837.
92. *Parti ved kirken S. Pellegrino i Viterbo.* 7/7. „ . . . ved Kirken St. Pellegrino tegnede jeg idag, og heelt uforstyrret, da det er Steder, hvor man er vant til at see Kunstnere opholde dem . . .“
93. *Piazza San Pellegrino i Viterbo.* Betegn. „Palazzo Comunale antico. Viterbo 1837.“ Bly og sepia. Den kgl. Kbstsml. 6/7. *Viterbo.* „Heele Formiddagen tilbragte jeg med at tegne et Partie i Byen ved det saakaldte antico Governo; nu beboes disse tidligere Pragtbygninger af fattige Folk. Stedet afgiver et Exempel paa, hvad Byen engang maae have været, allene denne Bygning har ikke havt mindre end 5 Taarne, og det Heele er af en overmaade solid og malerisk Arkitektur.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, A, a, nr. 33: Palazzo Comunale i Viterbo. 1837.
94. *Gadeparti fra Viterbo.* 7/7. „ . . . men da jeg om Eftermiddagen tegnede et *Gadepartie* der i Nærheden (af S. Pellegrino) med nogle Folk paa, havde man nær ved blot Nysgjerrighed ødelagt mig. Deres Glæde var især stor over, at en ung Skomager, der sad arbeidende i Gaden, ogsaa var at see paa Tegningen.“
95. *Fra det indre af domkirken i Siena.* 20/7. *Siena.* Heele Dagen har jeg næsten tilbragt med at *tegne i Domkirken*, man kunne opslaae sin Bopæl her i Aar og havde dog altid nok at bestille. Opholdet her i Sienna behager mig saare vel.“
96. *Gaarden i Bargello i Florens.* Aukt. 1849, V, 9, A, a, nr. 30. 30/7. *Florens.* „Om Morgenen tegnede jeg i det saakaldte Bartcello (læs: *Bargello*) *Gaarden*, der vel er tegnet 1000 Gange af andre, dog alt for malerisk til at jeg ikke kunne lade være at gjøre som de ligesaa . . .“
97. *Parti fra Loggia dei Lanzi med udsigt over Piazza della Signoria.* 31/7. *Florens.* „Jeg . . . gav mig . . . om Morgenen ifærd med at tegne et *Partie fra Loggia (dei) Lanzi* med Udsigt over Piazza (del) Granduc(c)a, jeg alt tidligere havde bemærket som saare smukt.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, b, nr. 53: „Parti af Palazzo Vecchio i Florens. 1834“ (fejl for 1837?).

Italien og Sicilien 1839–41.

1840.

- (9/1. *Rom.* „Om Aftenen begynte jeg at tegne i et *Accademie*, hvor en Deel Kunstnere have foreenet dem om at tegne *Costumer af Mænd og Koner fra Rom og Omegn*; jeg glæder mig til denne Aftenbeskjæftigelse.“)
98. *En Pifferaro.* Farvelagt. 10/1. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg i *Accademie en Pifferaro*; og siden denne Tegning om Aftenen har begyndt vænder jeg gjerne tilfreds hjem, da jeg har Overbeviisningen om at

- disse Thimer nu blive langt bedre benyttede end tidligere.“ Jf. auk. 1849, V, 9, A, c, nr. 159: Pifferaro.
99. *Ricotta-mand*. Farvelagt. 11/1. *Rom*. Tegnede i akademiet en „Ricotta Mand“ (sælger af oplagt mælk), „som desværre fik en mindre god Stilling, saa at Lysten til at tegne næsten forgik mig.“ 12/1. *Kolorerede* „de Costumer, jeg de foregaaende Aftner havde tegnet.“
100. *Kvinde i dragt fra Subiaco*. Farvelagt. Aukt. 1849, V, 9, D, a, nr. 116? *Rom*. 18/1. „Om Aftenen tegnede jeg i Accademiet en Fruentimmer Model med Costume som hun sagde fra *Subiaco*; men dette var lige saa uinteressant og ucorrect som igaar Aftes, og Lysten derfor kun ringe for mig.“ Jf. maleriet „Spindende Kone fra Subiaco.“ Udst. 1930, nr. 47.
101. *En Ciociara* (?) (kvinde i dragt fra egnen ved Frosinone). 20/1. *Rom*. Tegn. i akad. „et af de smaae Cotscharer (skal formodentlig være „Ciociara“), og var jeg da bedre fornøiet end med det jeg tegnede i Løverdags.“ (Konen fra Subiaco). Jf. farvelagt tegning, betegnet „Ciocciaro 1840.“
102. *Kardinalsdragt*. 21/1. *Rom*. „Om Aftenen tegnede jeg en Cardinals Costume, der just ikke hører til de interessanteste.“
103. *Kvinde i dragt fra Albano*. „Di Albano. 1840.“ Farvelagt. 33 × 24,5. 22/1. *Rom*. „Om Aftenen tegnede jeg en smuk Albaneserinde Costume . . .“ Jf. auk. 1849, V, 9, D, c, nr. 147, 151.
104. *Kvinde i dragt fra Abbruzzerne*. „Del Altorito negli Abruzzi. 1840. 38 × 24. Farvelagt. 23/1. *Rom*. „. . . jeg tegnede om Aftenen en god Costume fra Abbruzzerne . . .“ Jf. auk. 1849, V, 9, D, a, nr. „115: En Kone fra de Abbruzziske Bjerge. 1840. Coloreret.“
105. *Kvinde i dragt fra Sorrent*. 24/1. *Rom*. „Om Aftenen tegnede jeg en Costume fra Sorrento, men den Stilling man havde givet Modellen behagede mig just ikke.“ Jf. auk. 1849, V, 9, D, c, nr. 150: „Qvindelig Figur fra Sorrent.“
106. *Pige fra Frascati*. 29/1. *Rom*. „I Accademiet tegnede jeg en Pige fra Frascati . . .“
107. *En munk af ordenen Trinità dei scalzi*. Aukt. 1849, V, 9, D, a, nr. 125 (farvelagt) eller c, nr. 167 (tusch eller blyant). 30/1. *Rom*. „Om Aftenen tegnede jeg en Munk af Ordenen Trinitari Scalzi ved Quattro Fontane Kirken S. Carlino.“
108. *En Pecoraio* (faarehyrde). 31/1. *Rom*. „Jeg tegnede om Aftenen en Peccoraro (dialekt) der iøvrigt hvad Stillingen angik ikke var efter min Smag.“ Jf. auk. 1849, V, 9, D, b, nr. 130: „En hvilende Faarehyrde. 1840. Blyant med faa anlagte Farver.“
109. *En romersk Carrettiere* (vognmand). 1/2. *Rom*. „Om Aftenen tegnede jeg en Carrettiere, der var ganske uden Interesse, desværre svarer disse Aften Studier ikke til min Forventning, da man alt for meget betjæner sig af de sædvanlige Modeller, der har sammenskrabede Costumer, som

- ikke altid passe til deres Legemer, og foruden denne Mangel, er ogsaa da den større at det characteristiske, ved det ellers at tegne forskjellige Costumer, gaar tabt idet man for ofte faar den samme Person, der blot forandrer Kjolen.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, b: „Carretiere di Roma. 1840, Blyant med faa anlagte Farver“, samt c, nr. 162, Tusch og Blyant. Jj. aukt. W. & M. 12/2-32, nr. 139: „Staaende Mand med Kridtpibe. Bet. Carrethiere. Bly.“
110. *En landmand. 3/2. Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg i Accademiet en ret characteristisk Landmand.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 155: „Hvilende Landmand. Nr. 161: Landmand fra Campagnen. Nr. 178: En Landmand med sine Børn. Nr. 177: Hvilende Landmand.“ Tusch eller blyant. Jf. tegning (bly og sepia), bet. „Contadino di Campagna. Roma 1840.“ Den kgl. Kbtsml.
111. *Neapolitansk (?) dragtstudie. 4/2. Rom.* „Jeg tegnede tidligere i Accademiet en ligesaa interessant Costume som igaar, denne var fra Provinsen Mettricia (?) i det Neapolitanske (La Metuccia i Abbruzzerne?), og da Tuuren var til mig at stille fik vi ogsaa en ret god Stilling; Noget der ellers ofte mangler paa.“
112. *Rosa Babona som Ciociara. 5/2. Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg Rosa Babona som Shozzara (læs: Ciociara).“
(6/2. Rom. „... om Formiddagen ifærd med at gjenarbejde og colorere nogle af mine Costumer, og saaledes gik Tiiden yderst hurtigt ...“)
113. *Dragtstudie fra Mola di Gaëta.* Blyant, delvis farvelagt, betegnet „Mola di Gaëta 1840.“ Den kgl. Kbtsml. 6/2. Rom. „Om Aftenen begynte jeg en Costume fra Mola di Gaeta ...“ 7/2. „Om Aftenen tegnede jeg igjæn Costumen fra igaar, men i en for mig bedre Stilling.“ Jf. aukt. 1849, 9, D, a, nr. 118.
114. *En franciskanermunk. 8/2. Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en Franciscaner Costume, dær imidlertid ikke var ganske rigtig, da Modellen Domenico som sædvanligt havde lovet godt, men bragt slæt; stod det til mig skulle han ikke oftere bruges, da han i det heele tagen ikke er synderlig characteristisk i sine Costumer.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 144: „En Franciskanermunk. Nr. 175: En Franciskanermunk i en talende Stilling. Nr. 176. Dito, staaende.“ Bly el. tusch.
115. *Model fra bjergene i kostyme. 10/2. Rom.* „Tegningen i Accademiet havde ikke stærkt at betyde, Modellen var en gl. og meget styg Kjærling fra Bjærgene.“
116. *En Ciociara-kone. 12/2. Rom.* „Modellen i Accademiet var iaften en Ciociara Kone, g(amme)l dog ikke just hæsliig, jeg tegnede hende med mere Lyst end den jeg havde haft de to foregaaende Aftener.“
117. *Kvinde i dragt fra Procida. 14/2. Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en meget smuk Costume fra Procida, som hævdes end mere da Rose Babona var Modellen.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 146: „Qvindelig Figur fra Procida. a, nr. 120: En Qvinde fra Procida. 1840. Coloreret.“

118. *Kvinde i dragt fra Nettuno*. Aukt. 1849, V, 9, D, b, nr. 128 el. c, nr. 148. 15/2. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en Costume fra Nettuno.“ (16/2. *Rom.* „... tilbragte ... Eftermiddagen med at colorere nogle af mine tegnede Costumer.“)
119. *Pige i dragt fra Abbruzzerne*. 17/2. *Rom.* „Om Aftenen havde jeg igjen en Pige fra Abbruzzerne, ogsaa af disse er jeg nu kjed.“ Jf. nr. 104.
120. *En capucinerdragt*. 18/2. *Rom.* „... tegnede (i akademiet) en Capuciner Drakt, som (modellen) Nicolo bedre havde bragt, end det vi tidligere havde haft at tegne.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 166, citeret under nr. 11.
121. *Modellen Niccolo som Brigante*. Aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 157-158. 19/2. *Rom.* „Jeg tegnede i Accademiet Nicolo som Brigante (bandit), en Costume jeg iøvrigt har fra min første Reise.“
122. *En ordensbroder*. 20/2. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en af Broderskabet til Angeli Custode ...“
123. *En romersk karnevalsdragt*. 21/2. *Rom.* „... jeg tegnede (om aftenen) en Carnevals Costume, der dog kun var daarlig.“
124. *En pilgrim*. Aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 168. 24/2. *Rom.* „... tegnede (om aftenen) en Pilgrim i Accademiet ...“ Jf. tegning (bly, tildels farvelagt), betegnet „Pellegrino“. Den kgl. Kbtsmst.
125. *En landmand*. 25/2. *Rom.* „I Accademiet tegnede i Aften en Landmand, mindre interessant.“ Se nr. 110 med henvisninger. Jf. Udst. Dansk Kunst fra Italien, 1909, nr. 493: Landarbejdere.
126. *En romersk Carrettiere*. 26/2. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en Carrettiere, rigtigere i Costumen end den jeg tidligere har gjort.“ (Se nr. 109, m. henvisn.). (11/3. *Rom.* „Tegnet noget paa mine Costumer om Formiddagen ...“)
127. *Rosa Babona i kostyme (i profil, med brocca) fra Sonnino ved Terracina*. „Sonnino“. 29,5 × 18,7. Blyant. 14/3. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en smuk Costume efter Rosa Babona fra Sonnino, hun er næsten den af alle vore Modeller, der behager mig mest, da man ved hende omendskjøndt hun vel, som oftest, staar uroligt, dog altiid har Leilighed til at studere noget smukt.“
128. *Kvinde i dragt fra Ischia*. Aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 149. 16/3. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en ret net Costume fra Ischia.“
129. *En mand med tre børn*. 18/3. *Rom.* „Om Aftenen blev blot tegnet ubetydeligt, en Mand med 3 Børn havde vi til Model; kun paa Rolighed var der ikke at tænke, da de alle Øieblikke forandrede Stilling.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 178: „En Landmand med sine Børn“ (cit. under nr. 110).
130. *En Pifferaro*. 21/3. *Rom.* „... igaar havde vi en Pifferaro (paa akad.)“ Se nr. 98.
131. *Kone fra Abbruzzerne*. 21/3. *Rom.* „... om Aftenen tegnede jeg en Kone fra Abbruzzerne.“ Se nr. 104.

132. *En pilgrim.* 23/3. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg i Accademiet en Pilgrim, den vi alt tidligere engang have haft.“ Se nr. 124.
133. *En romersk jæger.* 24/3. *Rom.* „... om Aftenen tegnede jeg en romersk Jæger.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 179: „En Jæger“.
134. *En kone fra bjergene ved Tivoli, med et barn.* 28/3. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en ubetydelig Costume, en Kone fra Bjergene i Nærheden af Tivoli med et barn.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, c, nr. 181: „Qvindelig Figur fra Tivoli.“ Jf. farvelagt tegn. Kone med barn i vugge. Bet. „Cerberra“. 17,5 × 24.
135. *Kvinde i Teresianerdragt.* 2/4. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg en Teresianer Costume der var ligesaa interessant som den af Ordenen *St. Francesco di Paolo*, som vi havde igaar.“
136. *Ordensdragt.* Se foregaaende nr.
137. *Modellen Giovannella i kostyme.* 3/4. *Rom.* „Om Aftenen havde vi Giovannella til Model, hvilket just ikke behagede mig, da hun er en af de slætteste til at staae, og saare uædel af Former.“
138. *Kostyme fra Albano.* 7/4. „I Accademiet tegnede jeg om Aftenen en Costume fra Albano efter Ortolana, som vi tidligere alt engang har haft.“ (Se nr. 103).
139. *Modellen Niccolo som Brigante.* 14/4. *Rom.* „Om Aftenen tegnede jeg Nicolo i hans Røverdragt, omendskjøndt jeg alt have nok af den Slags.“ (Se nr. 121).
(18/7. *Palermo.* „Jeg gik om Formiddagen lidt ud for at tegne i *St. Domenico*, dog snart maatte jeg igjæn vende hjem med uforrettet Sag.“ (syg: „min gl. Opkastelse har igjæn indfunden sig“). Jf. maleri nr. 73).
140. *Fra Capucinerklostret i Palermo.* 22/7. *Palermo.* „Jeg gik om Morgenen ud til Cappuzinerne, hvor jeg begynte at tegne noget oppe i deres Arbeids Værelser; men jeg mærkede kun alt for snart, at jeg ikke var saa vel, at jeg kunne udrætte noget, og jeg begav mig derfor hjem.“
141. *Gaarden i Palazzo Cattolica i Palermo.* Aukt. 1860, nr. 19. 28/7. „Om Eftermiddagen tegnede jeg lidt henne i *Palazzo Catolia* (læs: *Cattolica*) ...“ 2/8. „... for imidlertid at foretage mig noget gik jeg hen og tegnede Garden (læs: *Gaarden*) af Palazzo Catolio færdig, jeg havde begynt den forgangne Eftermiddag.“
142. *Parti ved Porta Felice.* 30/8. *Palermo.* „Om Formiddagen tegnede jeg lidt nede ved Porta Felice, men dette gaar ikke her som i *Girgenti*, hvor jeg kunne male et Studie og enda faae et *Par Tegninger* (se malerifortegn. nr. 80) gjort om Dagen, hær maae jeg lade mig nøie med en Tegning, thi naar jeg har spist duer jeg ikke mere til noget rigtigt ...“ Jf. aukt. 1849, V, 9, B, nr. 98: „Havnen ved Palermo med et Skib i Forgrunden. 1840. Nr. 99: Samme Havn med Baade paa Stranden. 1840. Nr. 100: Indre Parti af samme Havn med Skibe.“ Samme motiv? skitsebogsblad, bly og sepia.
143. *Parti ved Porta San Giorgio.* 31/8. *Palermo.* „... begynte lidt ude af Porta

St. Giorgio om Eftermiddagen; men noget ordentligt er det dær plat umuligt at gjøre for Folk, dær er yderst paatrængende; men da de tillige er yderst artige kan man ikke blive vred paa dem, da deres naturlige Nysgjærrighed tillige med Uvidenhed om hvad dær er passende driver dem til at falde en til Besvær naar man vil tegne eller male; saalænge som man enda blot tegner Huuse, Bjærg eller døde Ting gaar det an; men naar jeg vil sætte Folk Papiret er det rent galt, og man strømmer til fra alle Kanter.“

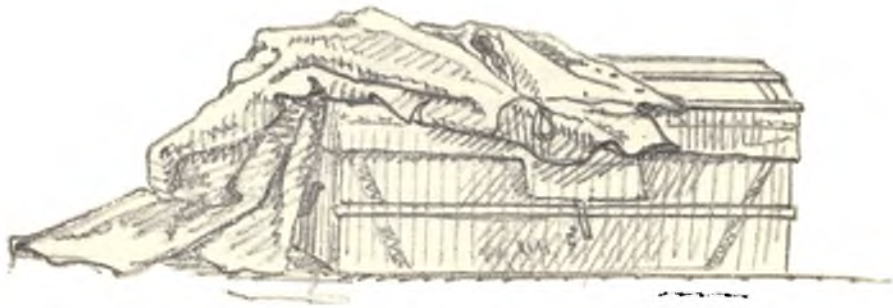
144. *Havnen i Palermo*. Med et skib i forgrunden. „Palermo 1840. M. R.“ Bruunt papir, blyant og hvid dækfarve. 25 × 40. 1/9. *Palermo*. „... om Eftermiddagen tegnede lidt ved Marinen ude forbi Flora (parken La Flora), hvor det dog for mig var ligesaa uroligt at arbeide som hvor jeg var igaar (se nr. 143), hvad jeg derfor kan faae gjort er ubetydeligt ...“ Se henvisninger til nr. 142. Jf. aukt. 1849, V, 9, B, nr. 98: „Havnen ved Palermo med et Skib i Forgrunden. 1840. 99: Samme Havn med Baade paa Stranden. 1840. 100: Indre Parti af samme Havn med Skibe.“
145. *Gadeparti uden for Porta San Giorgio i Palermo*. 10/9. *Palermo*. „Om Eftermiddagen tegnede jeg et Partie af *Gaden udenfor Porta St. Giorgio*, omgjiven som sædvanlig af en stor Mængde Mennesker, hvem et Svin paa min Tegning især behagede.“ Jf. aukt. 1849, V, 9, B, nr. 101: „Scene af det daglige Liv. Sign. Palermo al burgo. 1840. Sepia.“ Skitse hertil gengivet i „Fra Rørbyes Skitsebøger“.
146. *Gadeparti ved domkirken i Palermo*. 26/9. *Palermo*. „Om Eftermiddagen begynte jeg at tegne den smukke Gade med Figurerne, paa venstre Siide af Domkirken. Skade at Tiiden vist ikke vil tillade at jeg kan male dette.“ Se henvisn. under nr. 145.
147. *Brønden ved Seraiets port i Konstantinopel*. Udført i Rom som gave til Chr. VIII. 16/11. *Rom*. „Om Formiddagen begynte jeg en Tegning til Kongen (Christian VIII), som skal sændes hjem og overleveres som mit ringe Bidrag til det A(l)bum Accademiets Medlemmer gav ham i Anledning af hans Fratrædelse som Accademiets Præsident (præses). Jeg har dertil valgt *Brønden ved Seraillets Port i Constantinopel*.“ Forts. 17-18/11. „Fremdeles idag (18/11) beskæftiget med min Tegning, der tager mig lang Tiid, da jeg gjerne vil gjøre den saa god at den kunne indtage en fordelagtig Plads i Kongens Album. Hær maae altsaa ene arbeides for Æren.“ Forts. 20/11. 21/11. „Jeg ænte idag min Tegning til Kongen, jeg tror den ikke er bleven saa helt gal, omendskjøndt den vel ikke har de Skjønheder som Aquarel Malere veed at lægge i deres Sager, min Tegning er mere at betragte som en coloreret Skidse til et Malerie hvor Efecten ville blive mere iøefaldende fremhævet. Jeg haaber imidlertid at jeg ikke vil faae Utak derfor af høie Vedkommende.“ Jf. nr. 68. Chr. VIII ejede et maleri af samme emne, (udst. 1846, nøje beskrevet i Reitzels fortegn. s. 580). „Af Hans Majestæt Kongen for et Malerie

forestillenden Brønden ved Seraiets Port i Constantinopel ... 500 Sp.“
(Regnsk. 28/5-1846). Bet. „M. Rørbye. 1846.“

148. *Modellen Niccolo i munkedragt(er)*. 18/12. Rom. „I Mangel af Plads hjemme tegnede jeg idag henne hos Nebelung (arkitekten N. S. Nebelong, se note 137) nogle Munke Costumer efter Niccolo ...“ Jf. aukt. 1849, V, 9, D, nr. 173, 175, 186 (forskellige munke).

1841.

149. *Kopi(er) efter akvarel(ler) af Wittmer*. 18/4. „Arbeidet om Formiddagen; jeg er ifærd med at copiere en Aquarel Tegning Wittmer (maleren Joh. W., jævnfør s. 13) har laant mig, og for første Gang har jeg betjænt mig af det engelske Torschion (? ulæseligt) Papir, der synes at have saa mange Fordeele i Vandfarve at det høiligt fortryder mig at jeg ikke tidligere har betjænt mig deraf, da jeg dog ofte har hørt det meget roest.“ Forts. 19/4. 20/4. „Idag ente jeg min lille Tegning der ikke er bleven saa ilde; den har gjivet mig Lyst til oftere at gjøre Tegninger paa denne Maade.“ 21/4. „Besøgt Wittmer og tegnet det øvrige af Formiddagen.“ 22/4. „Tegnet saavel Formiddag som Eftermiddag, jeg har faaet Sager hos Wittmer, der interesserer mig at copiere da jeg nu ikke har Tiid hær til at søge saadanne Studier paa Landet. Jeg bragte ham idag til Gjængæld nogle af mine *Dyre Studier*, og da der var *en Deel Kameler* deriblant tror jeg han var meget tilfreds, da han just manglede saadant til hans tyrkiske Sager.“
150. *Parti (og studietegninger?) fra Villa Borghese i Rom*. 9/5. Rom. „Om Morgen tidlig gik jeg ud i Villa Borgese og tilbragte dær heele Formiddagen ret behageligt med at tegne; jeg forsyner mig med *Studier af Pinnier*, hvoraf jeg hidindtil ingen har haft. Paa Grund af den stærke Varme var der kun meget faa Folk i Villaen og jeg sad derfor ganske roligt.“ 27/5. „Jeg tegnede om Formiddagen ude i Villa Borgese ...“

UDVISTE W. R. RAASLØFF UNATIONAL HOLDNING I 1848?

AF

Museumsinspektør ARNE HOFF

Ved oprørets udbrud i Holsten og Slesvig i marts 1848 gik en mindre del af officerskorpset over til oprørerne, mens de fleste forblev deres faneed tro. Med datidens vanskelige forbindelsesforhold gik der imidlertid nogen tid, før man rigtigt havde fået fastslået, hvem der havde svigtet. Rygterne svirrede, og det kunne vanskeligt undgås, at beskyldningerne for unational optræden med urette fremførtes mod folk, hvis handlinger på grund af omstændighederne kom til at fremtræde i et mærkeligt skær. Dette gjaldt således den daværende premierløjtnant i artilleriet WALDEMAR RUDOLPH RAASLØFF, senere kendt som krigsminister 1866-70, hvis tilfælde nærmere skal behandles i det følgende.

Raasløff var født 6. november 1815 i Altona, hvor hans far, afskediget kaptajn løjtnant af søetaten ANDREAS RAASLØFF¹, var indrulleringschef for Holsten. Efter nogle års skolegang i Sorø blev W. R. Raasløff i 1832 optaget på den militære højskole, hvorfra han 1838 afgik som sekondløjtnant. I 1840-41 deltog han som frivillig i det franske felttog i Algier og opholdt sig senere nogen tid i Frankrig, hvorfra han hjembragte forskellige våbentekniske nyheder, bl. a. de første taprifler.

I foråret 1847 indsendte Raasløff til kongen et promemoria², hvori han henledte opmærksomheden på, at den danske hær efter hærloven af 1842 manglede et meget betydeligt antal skydevåben for at kunne bevæbne de i loven forudsete styrker. Denne mangel kunne formentlig bedst afhjælpes ved, at man i Frankrig købte et større parti af en lige afskaffet geværmodel, der passede godt for den danske hær³.

Raasløffs plan mødte interesseret velvilje i generalitets- og kommissariatskollegiet, men inden man var nået frem til en beslutning,

havde Februarrevolutionens usikre politiske forhold sat en stopper for det hele. Sagen gik imidlertid ikke i glemmebogen, og den 14. marts 1848 skrev kongen til kollegiet⁴, at „da det efter de seneste Efterretninger fra Frankrig, kan antages, at den provisoriske Regjering dersteds vil consolidere sig, . . . er det vor allernaadigste Villie, at . . . Raasløff som snarest skal begive sig til Paris . . .“. Instruxen, der først udfærdigedes den 21. marts, bestemte, at han i Frankrig skulle undersøge muligheden for at købe omkring 20.000 fodfolksgeværer, og hvis dette mislykkedes for ham, skulle han tage til Belgien og der afvente nærmere forholdsordre.

Der gik et par dage, inden Raasløff gennem kollegiet havde fået den kongelige rejsebefaling, og atter nogle dage, inden han var klar. I mellemtiden havde artilleribrigaden indstillet, at der skulle meddeles ham kaptajns karakter, vel for at give ham en bedre position ved forhandling med franske militære myndigheder. Dette bevilgedes også den 20. marts og først dagen efter kunne da hans pas udstedes. Den følgende dag igen, den 22., forlod Raasløff København. Om første del af rejsens forløb er vi så heldige at vide god besked, takket være en detailleret rapport, som han senere på året (12/8) måtte indgive til krigsministeriet, der bebrejdede ham, at han uden bemyndigelse havde benyttet extrapost i stedet for dampskib.

Raasløff skriver i sin rapport om rejsen, at han „af det udenlandske Departement var bleven meddelt Coureerpas, fordi jeg, med Generaladjutantens Samtykke, havde påtaget mig at medtage Depescher for bemeldte Departement. Passet er dateret den 21. Marts. Min Afrejse var bestemt til den 22de med Dampskibet (saavidt jeg mindes „Copenhagen“). Efter at have den 22de meldt mig til Afrejse, erfarede jeg, at Dampskibet ikke ville komme til at gaa, og da saavel Beskaffenheden, og den med Tidsomstændighederne forøgede Vigtighed, af mit Hverv i og for sig, som og den Omstændighed, at jeg skulde medtage Depescher, gjorde mig det til Pligt, saa hurtigt og sikkert som muligt at søge at naae mit Bestemmelsessted Paris, og det desuden var ubestemt, naar Dampskibet vilde komme til at gaae, saa troede jeg at burde beslutte mig til at reise over Land, og da ingen Deligence var bestemt til Afgang i de første 24 Timer, at reise med Extrapost. Jeg forlod altsaa den 22de Marts om Eftermiddagen (jeg troer omtr. Kl: 4) Kjøbenhavn, efter at jeg, ifølge speciel Aftale med Hrr. Conferentsraad DANKWARD⁵, paa Jernbane-gaarden havde modtaget mine Depescher – ankommen til Roskilde kørte jeg strax videre med Extrapost (men dog ikke med Coureer-

heste) og ankom til Corsøer d. 23de Marts om Morgenen omtrent Kl: 2. Efter Requisition blev jeg en Time efter sat over Beltet, forlod Nyborg omtrent Kl: 4^{1/2}, kørte uden Ophold igjennem Fyen, ankom til Assens omtrent Kl: 1 Efterm., blev efter Requisition sat over lille Belt til Aarøesund, og fortsatte Reisen omtrent Kl: 4^{1/2} E: M: uden videre Ophold til Rendsborg, som jeg passerede d. 24: Marts omtrent Kl: 4 om Morgenen, og altsaa omtrent 4 Timer, førend Fæstningen blev overrumplet. Jeg var blot kjørt *igennem* Rendsborg til Jernbane-gaarden, som ligger uden for Staden, og i hvilken jeg opholdt mig, indtil det første Tog afgik til Altona, saavidt jeg mindes Kl: 6. Kl: 7 mødte vi ved Stationen i Neumünster Prindsen af Augustenborg i Spidsen for Kieler-Jægerne, og mens vort Tog fortsatte Veien sydpaa, kørte disse Tropper nordpaa for at overrumple Rendsborg. I Neumünster saa jeg ogsaa allerede Aftryk af den provisoriske Regjerings Tiltrædelses-Proclamation. Ved at holde mig roligt i Vognen lykkedes det mig at forblive ubemærket, og jeg ankom saaledes Kl: 10^{1/2} Formiddag lykkeligt til Altona, hvorfra jeg umiddelbart begav mig til Hamborg.“

Rejsens videre forløb fremgår af Raasløffs første rapport til kongen, dateret Paris den 4. april. Heri meddeler han, at han er kommet til Paris den 30. marts efter at have opholdt sig 1 dag i Hamborg „paa Grund af forventede Depescher“ og 1 dag i Bruxelles for at forberede sin eventuelle virksomhed i Belgien. Forhandlingerne i Paris blev iøvrigt en fuldstændig fiasko. Allerede i den førnævnte rapport af 4. april måtte Raasløff indberette, at der ikke var meget håb om at opnå et større antal brugelige geværer. Den betydelige forøgelse af nationalgarden og den spændte udenrigspolitiske tilstand i hele Europa gjorde, at den franske regering overhovedet ikke kunne afse noget af sine beholdninger. Heller ikke henvendelser til flere større private våbenfabrikanter gav noget resultat. Overensstemmende med sin instrux fortsatte han derfor til Belgien.

Raasløffs første rapport var som nævnt sendt direkte til kongen, men blev af generaladjutanten givet videre til krigsministeren TSCHERNING, der netop opholdt sig i Flensborg i kongens følge. Den 12. april svarede Tscherning derfor på Raasløffs brev, idet han henviste til, at kongen havde overdraget ham „krigsbestyrelsen“, hvorfor alle indberetninger fremtidigt skulle sendes til krigsministeriet. Iøvrigt burde Raasløff i Paris henvende sig til den danske generalkonsul, ALBERT DELONG, der sikkert ville kunne være ham til større hjælp end gesandtten. Og så tilføjede Tscherning: „Da der hengik saa lang Tid

inden de lod høre fra dem, og det endog blev sagt at Pengeforlegheder holdt dem i Hamborg, saa har jeg allerede skrevet til Delong ...“.

Som man ser, var der altså allerede rygter i omløb om Raasløff, og de blev snart overgået af nye rygter, der endog kom fra Paris. Den 13. april skrev oberst C. F. HANSEN, der i Tschernings fravær ledede ministeriet, følgende ophidsede brev over til sin chef ved fronten: „En Læge GOTTSCHALCK⁶, Søn af Grosserer Gottschalck, er ankommet hertil fra Paris; han har der ikke selv seet Capt. Raasløff, men veed af paalidelige Kilder, at denne til en Doctor ADLER⁷ og flere Danske har sagt, at han befandt sig i en stor Forleghed, derved at han havde Ordre af Regjeringen at købe et stort Antal Geværer; efterkom han denne Ordre, handlede han som Forræder imod sit Fædreland; efterkom han den ikke, handlede han som Forræder imod den Regering, som havde afsendt ham. Det samme har han sagt til Gen.Consul Delong⁸, som derpaa opfordrede ham til at erklære, om han agtede at udføre det ham givne Hverv, eller ikke. Efter nogen Betænkning bestemte han sig til det Første.

Det er saaledes paatrængende nødvendigt, at det ham givne Commissorium fratages ham. Iøvrigt ønsker Herr Gottschalck, at hans Navn ikke bliver omtalt.“

Tscherning følte sig imidlertid ikke foranlediget til at hjemkalde Raasløff på dette løse grundlag af trediehåndstrygter. Hertil har måske også medvirket, at han ikke længe efter må have fået et brev fra sin gamle ven i Paris, den danske generalkonsul Albert Delong. I dette brev⁹, dateret Paris den 18. april, kommer Delong netop ind på Raasløffs sendelse og forklarer, hvorfor den er slået fejl: „Hvis man i sin Tid havde tilskrevet mig, da det blev bestemt, at Kaptain Raasløff skulde sendes til Paris, aabnet mig en Credit hos Hambro i London og givet mig i Commission at købe Geværerne, havde jeg faaet dem og strax sendt dem med et fransk Dampskib; men da Kaptainen naaede Paris, var alt megen Tid spildt; Sagerne her havde forværret sig, den betydelig forøgede National Gardes Armering i hele Frankrig, og Armèen, som nu sættes paa Krigsfod, forenet med Frankrigs ugunstige Sindelag for Danmark, gjør det nu til en Umulighed at udføre det omtalte Hverv. – Kaptainen rejser i disse Dage til Belgien, Gud give, at han der maae være heldigere end her.“ Det er bemærkelsesværdigt, at dette brev fra Delong til hans nære ven ikke med en stavelse antyder noget ufordelagtigt om Raasløffs nationale sindelag, endskønt forholdet mellem Delong og Raasløff åbenbart var præget af en viss jalousi.

Imidlertid voxede rygterne i København. Den 22. april skrev artilleribrigaden til krigsministeriet, at siden Raasløff efter kollegiets befaling den 22. marts var afrejst med Paris som mål, havde man intet hørt fra ham. „De fra Rendsborg kommende Officerer, nemlig Oberst v. Koye¹⁰ og Capitain v. Just¹¹, begge af det 2det Artillerie-Regiment, traf Capitainen i Hamborg den 7de eller 8de Dennes. – Paa Forespørgsel af disse Herrer, hvorfor han opholdt sig der, angav han Pengemangel som Grund. Capitainen havde ved Afreisen erholdt udbetalt 600 Rbdlr til Reiseomkostninger.“ Heller ikke disse rygter synes at have bevirket nogen ændring i krigsministeriets dispositioner. Tscherning fik netop i disse dage foruden Raasløffs egne rapporter fra Paris Delongs brev, der bekræftede Raasløffs fremstilling. Samtidig med at Tscherning opmuntrede Delong til at genoptage forsøgene på at købe våben i Paris, skrev han til Raasløff i Belgien og pålagde ham i Liége at søge at skaffe brugbare skydevåben, især til rytteriet. Imens havde artilleribrigaden også hørt direkte fra Raasløff. Den 27. april indberettede den til krigsministeriet, at Raasløff nu var i Liége, hvor chancerne for køb af våben også var små, hvorfor Raasløff hellere burde hjemkaldes. Denne indstilling fulgtes dog ikke af ministeriet¹².

Hen på sommeren, da sindene var faldet lidt mere til ro, og de militære operationer var ved at ebbe ud, blev Raasløffs forhold taget op til nærmere behandling i krigsministeriet. Det er allerede omtalt, hvordan man afæskede Raasløff selv en redegørelse for hans rejses nærmere forløb, og endvidere skrev man¹³ til de to artilleriofficerer, der af artilleribrigaden anførtes som vidner på, at Raasløff endnu et godt stykke ind i april stadig var i Hamborg. Det viste sig her, at brigadens skrivelse gik langt ud over, hvad oberst Koye og kaptajn Just kunne oplyse, allerede af den grund, at de to officerer var kommet til København omkring 1. april¹⁴. Oberst Koye erklærede, at han ikke selv havde truffet Raasløff, men at han havde „hørt at flere Danske Officerer på Reisen gjennem Hamborg i hiin ulykkelige Tid, har seet Capitain v. Raasløff, ligesom at Capitainen i flere Dage skal have opholdt sig i Hamborg. Hjemmel i saa Henseende formaaer jeg dog ikke at opgive.“ Heller ikke kaptajn Just havde selv set Raasløff. Derimod havde han den 26. truffet premierløjtnant SOMMERS kone¹⁵, og hun havde fortalt, at Raasløff dagen før havde gjort hende sin opvartning. „Paa hendes Spørgsmaal, om han havde hørt om Oprøret i Hertugdømmene? og hvoraf det kom, at han endnu opholdt sig i Hamborg? skal han have besvaret det første Spørgsmaal be-

nægtende og det andet dermed, at han til sin Reises Fortsættelse manglede Penge, men at han under saadanne Omstændigheder maatte skynde sig at komme bort.“

Når alt kommer til alt, er der kun to forhold, der kan anføres mod Raasløff, nemlig hans påståede udtalelser i Paris, og det, at han på rejsen derned blev godt et døgn i Hamborg og her overfor fru Sommer skal have benægtet at have hørt om oprøret. Hvad det første angår, er det allerede påpeget, hvor usandsynligt det er, at Delong, som efter Gottschalck selv havde været vidne til Raasløffs oprørske udtalelser, i sine breve til Tscherning ikke giver udtryk for nogen som helst mistillid til Raasløffs nationale sindelag. Endnu mere påfaldende bliver det året efter, hvor forholdet mellem Delong og Raasløff på grund af sidstnævntes jalusi var meget spændt. Hvad der helt var mislykkedes for Raasløff i Paris, havde Delong nemlig fået gennemført: købet af 25.000 infanterigeværer¹⁶. I et brev¹⁷, dateret 5. marts 1849, skriver Delong til Tscherning, at Raasløff på hjemrejse fra Liége nu, „jeg formoder paa sin egen Haand, (har) gjort Reisen expres til Paris for at udspørge baade de franske Artillerie-Officerer etc., samt ved andre underhaanden at faa Oplysning, om Geværerne, som jeg har hjemsendt, virkelig var blevne leverede . . .“. Her i denne klage over Raasløff var der da ellers lejlighed, om nogen-sinde, til at afsløre hans forræderiske holdning, hvis Delong virkelig havde deltaget i det replikskifte, rygtet tillagde ham. Hvad ligger der da til grund for rygterne fra Paris? Vi ved intet sikkert hverken om de nævnte lægers eller Raasløffs politiske stilling på dette tidspunkt, men efter lægernes hele milieu ligger det nær, at de har været liberale, mens Raasløff utvivlsomt nærmest har hældet til konservativ side. Mon derfor ikke den lille fjer, der her er blevet til de 5 høns, har været en skarp politisk replik imod det nye styres mænd?

Tilbage er så kun spørgsmålet, hvorfor Raasløff blev et døgn i Hamborg, og hvorfor han overfor fru premierløjtnant Sommer foregav ikke at have hørt om oprøret, hvilket jo var i modstrid med, hvad han senere indberettede om sin rejse. Selv angiver Raasløff, at han blev i Hamborg „paa Grund af forventede Depescher“, velsagtens yderligere depescher fra udenrigsministeriet, som han rejste som kurer for. Desværre kan det ikke af udenrigsministeriets arkivalier ses, om der eventuelt har været en sådan aftale mellem ministeriet og Raasløff, men det er ingenlunde udelukket. Selv om Raasløff skulle vente en dag i Hamborg, var hans forcerede rejse gennem Danmark jo ikke umotiveret; tværtimod viste det sig netop, at han derved lige slap

igennem i sidste øjeblik, inden passagen gennem hertugdømmerne blev afbrudt. Da han først var nået Hamborg, måtte den farlige del af rejsen anses for overstået, og der er den mulighed, at Raasløff ganske simpelt har taget sig en rastdag efter 42 timers forceret rejse, det meste af tiden i postvogn eller åben båd. I alt fald er der ingen rimelig grund til at tro, at det var politiske motiver, der holdt ham fast i Hamborg. Hvad skulle der kunne være sket, hvilke efterretninger skulle han kunne vente at få på så kort tid?

Med hensyn til samtalen med fru Sommer må det for det første erindres, at vi kun kender den gennem kaptajn Justs flere måneder senere referat af, hvad fru Sommer fortalte ham. Spørgsmålet kan jo godt være faldet lidt anderledes, end Just gengiver det. For eksempel kan hun tænkes at have spurgt: Har De hørt, hvad der er sket i Rensborg i går, hvortil Raasløff, hvis han ikke havde hørt nyheder i Hamborg, udmærket kunne svare nej. Hensigten med denne nægtelse har vel i så tilfælde været at sløre hensigten med hans rejse, et af militære grunde rimeligt hensyn.

Konklusionen af denne undersøgelse må da blive, at der ikke kan fremføres nogen holdbar støtte for påstande om, at Raasløff skulle have været nationalt upålidelig ved krigsudbruddet 1848¹⁸. Også hans senere tjeneste i løbet af krigen taler herimod. Efter at han med overvindelse af betydelige vanskeligheder havde tilvejebragt kontrakter om mere end 9000 moderne perkussionsvåben for rytteriet¹⁹, hjemkaldtes han i foråret 1849 og deltog med hæder i de to sidste krigsårs felttog som næstkommanderende i batteriet Marcussen²⁰.

Til grund for rygterne synes der ikke at have ligget andet end den omstændighed, at Raasløff netop ved krigens udbrud i hu og hast forlader København, snart efter er set i Hamborg af hjemvendende officerer, og i den nærmest følgende tid ikke lader høre fra sig undtagen til kongen og krigsministeren. Da den første ophidselse har lagt sig, falder rygterne til jorden, men efterlader som alle grundløse rygter alligevel en os, som kun langsomt fortager sig.

NOTER

¹ 1774-1851 (T. A. Topsøe-Jensen & Emil Marquard, Officerer i den dansk-norske Søetat 1660-1814 og den danske Søetat 1814-1832, II 340). - ² Feltarkivet 1848-50, Senere tilkomne sager 5., Indkøb af våben, Hærens arkiv. Hvor ikke andet angives, findes alle de i denne artikel citerede skrivelser i denne pakke. - ³ Arne Hoff,

Haandskydevaaben, i Tøjhusmuseets Bog om Trearskrigen 1848-49-50, Kbhvn. 1948, 142. - ⁴ Generalitets- og kommissariatskollegiet, 3. sektionens I protokol, indg. skr. nr. 289/1848, Rigsarkivet. - ⁵ Geheimekonferensråd F. C. E. T. C. DANKWART, 1782-1856, direktør i departementet for udenrigske anliggender. - ⁶ W. E. GORSCHALCK 1823-62, søn af grosserer, generalkonsul F. G. I 1848-49 skal han have været skibslæge (Kristian Carøe, Den danske Lægestand, Supplementsbind til 7. Udg., Kbhvn. 1904, 31). - ⁷ I. B. ADLER, 1817-1880. Skal have været udenlands 1846-48 (Carøe, nævnte værk 2). - ⁸ Generalkonsul A. H. P. G. DELONG, 1797-1865, fra 1849 baron Delong. - ⁹ Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer, Kbh. 1876-78, II 298. - ¹⁰ Oberst F. V. P. G. KOYE, omkr. 1782-1863, ved oprørets udbrud chef for 2. artilleriregiment, der lå i hertugdømmerne (V. Richter, Den danske Landmilitæretat 1801-94, II 6). ¹¹ Kaptajn, senere major F. C. JUST, omkr. 1811-1886, ved oprørets udbrud batterichef ved 2. artilleriregiment (Richter I 28. 2). - ¹² Krigsministeriets sekretariat, udg. skr. nr. 3365 til protokol I-III/1848, Rigsarkivet. - ¹³ Sammesteds, nr. 7939 og 7982/1848. - ¹⁴ Kaptajn Just nævner i sin omtalte indberetning, at han er kommet til København den 1/4. Oberst Koye er her ialtfald den 4/4, hvor han indsender en opgørelse over sine rejseomkostninger, Artilleriets arkiv, skr. til krigsministeriet nr. 44/1848, Hærens arkiv. - ¹⁵ Premierløjtnant i søetaten, senere admiral F. L. F. SOMMER 1813-1878, var gift med MARGRETHE O. L. REDSTED, 1814-79. Sommer var 1840-48 fører af postdampskibet „Christian VIII“, der løb mellem København og Kiel (Topsøe-Jensen og Marquard, nævnte værk II 532 f.). - ¹⁶ Arne Hoff, nævnte værk 143 f. - ¹⁷ Af Anthon Frederik Tschernings efterladte Papirer III 5 f. - ¹⁸ Det samme resultat er også Povl Engelstoft kommet til i den nye udgave af Biografisk Leksikon (XIX 28 ff.) - ¹⁹ Arne Hoff, nævnte værk 151. - ²⁰ O. C. A. Jacobs, 1. Feltartilleriregiment 1764-1842-1917, Kbhvn. 1917, 164 ff.

OPTEGNELSER OM FAMILIERNE SUAN OG GRAM

VED

JØRGEN SWANE

I en lille Bog, indbundet i et gammel Nodemanuskript, har Købmand i Vordingborg HANS OLUFSEN SUAN (1629–1673) foretaget Optegnelser om sig selv og sin Familie; i 1793 er Bogen kommet LARS GRAM, der døde 1831 i Nexø som fhv. Toldoppebørselsbetjent, i Hænde, og ejes nu af Forfatteren JOHANNES BOOLSEN, der ikke ses at være i Slægt med nogen af de tidligere Ejere, og som velvilligst har stillet den til Udgiverens Raadighed.

Hans Olufsen Suan er født 28. Marts 1629 i Fæby i Ørslev Sogn som Søn af OLUF NIELSEN SUAN, der ejede en Ejendom i Ørslev, hvor han ogsaa var født, og hvor han døde i December 1649 i en Alder af 73 Aar og nogle Maaneder. Oluf Nielsen Suan blev gift c. 1614 med Dorte Pedersdatter, der var født i Grumløse, en Landsby mellem Lundby og Udby.

I dette Ægteskab var der fire Sønner, LAURS, NIELS, HANS og OLUF og 2 Døtre, Anne og en, der var død, da der skiftedes efter Faderen.

Hans Olufsen Suan blev gift 18. September 1653 i Vordingborg med MARGRETHE FRANTZDATTER HAMMER, Datter af Raadmand FRANTZ HAMMER og SITZEL BERTRAMSDATTER. Raadmand Hammer er formentlig den samme, som døde 1657 som Færgemand ved Vordingborg Færge. Frantz Hammer maa være bleven gift 2. Gang, da Dorte Frantz Hammers i 1657 bar en Datter af Hans Olufsen Suan til Daaben.

I Hans Olufsen Suans Ægteskab var der 7 Børn; i sine Optegnelser nævner han imidlertid kun 5, men der mangler Oplysninger for Tiden 1659 til 1670; paa Skiftet efter ham 16. Juni 1673 nævnes kun Børnene Oluf og Sidsel, hvis senere Skæbne er ubekendt.

Hans Olufsen Suan hørte til de betydeligere Købmænd i Vor-

dingborg, han var Raadmand, og hans Søster Anne var gift med Borgmester NIELS FRANSEN.

Under Svenskekrigen led Vordingborg meget, og ejheller Hans Suan gik Ram forbi; dengang benyttede en Del af de daarligste Elementer blandt Landets egne Børn sig af den herskende Lovløshed – som vi jo ogsaa har oplevet – og Skomageren PEDER JYDE i Udby aftvang saaledes efterhaanden Hans Suan 6 Svin, 19 Faar, en liden brun Hest og et graat Øg, hans bedste Dyne og endelig en Ko, som senere fandtes hos CHRISTOFFER PEDERSEN i Præstø, der var Borgmester der fra 1656 til 1675.

Hans Suan benævnes Hans Svane Møller, da Knud Kleinsmed under det sidste svenske Indfald beklagede sig til ham over den ilde Medfart, han havde lidt.

Nogen helt fredelig Mand synes Hans Suan ikke at have været. Efter Afslutningen af Svenskekrigen havde han en Del Stridigheder med Borgmester¹ BALTZER MATHIESEN, hvad der formentlig fik denne til at nedlægge sit Embede.

I 1662, under en Strid imellem Tolderen SØREN CLEMMENSEN og Raadmand Hans Suan, suspendede Lensmanden Ulrik Fr. Gyldeuløve Hans Suan til endelig Dom var faldet i Sagen, men i 1663 fik han igen kgl. Confirmation paa sin Raadmandsværdighed.

Hans Suan maa være kommet paa Fode efter de haarde Krigstider, thi Paaskeaften 1673 forærede han Vordingborg Kirke en Sølvkande paa 46 Lod. Kort Tid efter døde han, kun 44 Aar gammel; paa Skiftet efter ham ses, at han bl. a. havde en Bogsamling paa 27 Bøger.

Med ham forsvinder Navnet Suan fra Vordingborg, hans ældste Søn Olle (Oluf) var ved Faderens Død kun 16¹/₂ Aar gammel og har derfor ikke været i Stand til at føre Faderens Forretning videre.

Omtrent 100 Aar senere findes i Præstø HANS SVAN, der 1750 var Medunderskriver paa et Andragende i Anledning af Branden der s. A., og 1770 nævnes som Grundejere Bødkerne OLE og HANS SVAN, der vel kan tænkes at være Efterkommere af Hans Olufsen Suan.

I 1793 er Bogen, som ovenfor nævnt, kommet til Lars Gram, der har benyttet den til smaa Skildringer af sin Fader og af sin egen Ungdom foruden til Digte: „Ved en Venindes Afreyse“, „Til min Ven E(BBE) B(ORCH) og Iyriske Optegnelser, bl. a. om Løvenborg.

Lars Gram er født 22. Februar 1777 i Ruds Vedby og døde 30. Juni 1831 i Nexø som fhv. Toldoppebørselsbetjent. Han blev omkring 1805 gift med LOVISA DIRKS, født 8. Januar 1779 i Rønne,

død 24. Juli 1849 i Dalslev – med hvem han havde 5 Sønner og 3 Døtre.

Lovisa Dirks var Datter af Apotheker i Rønne CASPER FR. DIRKS og BARBARA FUGLSANG.

Lars Gram var Søn af cand. theol. NIELS GRAM, født 25. Januar 1736 i Hornslet, der ikke gik videre paa den akademiske Løbebane, men døde som Forpagter paa Løvenborg og blev begravet 26. Juni 1788 (Butterup Kirkebog); han blev 1776 gift med MARGRETHE HEDVIG FOGH, født efter 1752 og død 12. April 1826 paa Hallebygaard. Hun var Datter af HANS LARSEN FOGH til Liselund ved Sorø, der 1. Gang var gift med METTE MADSDATTER SORTERUP og 2. Gang med ELISABETH DOROTHEA HANSTEEN. Efter Niels Grams Død giftede hun sig 2. Gang 23. Februar 1792 med Forpagter paa Løvenborg OLUF RASMUSSEN, døbt 1. Januar 1763 i Ørslev, død 1. August 1814 paa Løvenborg; med ham havde hun 2 Døtre.

KILDER

P. A. Klein: Vordingborg Købstads Historie 1923. – N. V. Nielsen: Præsto Købstads og Klosters Historie 1899. – Lengnich: Stamtavle over Niels Lauritzen Foghs Descendenter. – Stamtavle over Familien Gram 1882. – K. K. Henriksen: Rasmus Hansen i Ørslev og hans Efterkommere. 1924.

HANNS OLLUFFSSEN SUAN Er denne boges Rette Eyermand.

Anno 1650: Den 12 Nouembr.

Nu tilhører den mig LARS GRAM, som har skrevet dette med sit eget Blod.

Den 15 August 1793.

Anno 1629: Den 28 Martij – Om paaskedag er Jeg født till verden udi fæbye i Ørsløff Sogn udj Seland, aff Erlige forældre min fader wed nauffn OLLUFF NIELSSEN SUAN født udj Ørsløff. min moder wed nauffn DORETE PEDERS DATER født udj grønløsse.

Anno 1637: wed paaschetiide er ieg Kommen i schole til worderingborg och waar Jeg da Otte Aar gamel. Først udj dansk Lesse scholle 1 Aar, udj Latin schoelle paa 1 Aars tiid udj Schriffuer Scholle Hos Anders frandtzen paa 1 Aars tiid. Noch udj prestøe Hoes CHRISTEN HAMMER paa $1\frac{1}{2}$ Aars tiid. Er til Samen $3\frac{1}{2}$ Aar Jeg gick udj scholle.

Anno 1641: ved michels daug Er Jeg kommen till Erlig og welfornehmm mand LAURIDTZ NIELSSEN², borgemester udj prestøe, at

tienne udj Hanns Kramboed, og tiende Jeg Hos Hannem till St. michels daug 1651 – och da Straxen komen till Wordingborg och holder hus for mig Selff.

Anno 1653: 9 Februarij Er Jeg udj herrens Nauffn troloffuit till min Hierte Kiere Festemøe MARGRETE FRANTZ DATER³ som er barnføed i Wordingborg aff Erlige forældre hendes fader ved nauffn FRANTZ HAMER, da Raadmand her i byen och hindes moeder wed nauff(n) SITZEL BERTRAMSDATER. gud unde och giffue at de(t) skeer gud i Himelen til ærre os begge till evig glede och Sallighed.

18 Septembr. gud were loffuit wied i den Hellig Eigtesschabstand: gud giffue alting till løche, for Jesu helige nauffns schyld.

Anno 1655: Den 3 Maj om dagen Klochen 11 Hafuer Voer Herre Forløst min Kiere Hustrue och os begaffuit med en vng Søn, bleff Hemme døfft Med Nauffn Olle, blef døed den 5 Maj var 1 Søndag, Liger begraffuen Her udj Kierchegaarden, gud giffue Hannem en gledelig opstandelse paa den yderste dag.

1656: den 5 Octob. om Naten Klochen 12 Hafuer wor Herre Anden gang Forløst min Hustruff och giffuit os 1 Søn och bleff døbt i Wordingborg Kiercke Aff Her Peder⁴ i Ægesborg och bleff Kaldet Olle, d. 12 8br. Anne Niels Frandtzens⁵ bar Ham til doben. Hans Fader vore Laurs⁶ Suan, Frands hamer⁷, Jacob Hansen i Baarse, Erich Jensen, Hyllebore⁸ Søffren Clemendsens, Tholliche Anders Kochis, Her Rasmussis⁹ Quinde i Hammer.

Anno 1657: Den 10 October: Om naten Imellum Elluffue och 12 Klochenn, Haffuer woer Herre 3 Gang forløst min Kiere Hustruffe och os giffuit 1 wng dater. – Bleff døbt i Vordingborg Kirche och bleff Kaldet Sitzel, bar Hinde till daaben dorete frantzt Hammers, hindes fader Vaar borgmester Niels Frandtzen, Søffren Clemendsen, Hans Koch¹⁰ Raad Mand, Peiter Carstensen Latin schollemester, Margrete¹¹ Baldsers, Anne Olle Pedersenss, døde den . . . . . Liger begraffuen i Vordingborg Kirchegaard, gud giffue hende 1 gledelig opstandelse med Alle troe Christne.

1659: Den 8 April Hauffer wor herre 4 Gang forløst min Kierre Hustrue och os begaffued med 1 vng Søn, bleff døbt i Wordingborg Kircke och kalded Niels. Baar Hannem till daaben Hylleborge Søren Clemendsens. Hans fader waarre Anne Sal. Morten Pedersens, Anne¹² Niels dater, min broder Niels Suan, Peder felbereder, alle perssen Kremer, døde den . . . . . Liger begraffuen i Wordingborg Kirche gaard, gud giffue hannem med alle troe Christne en gledelig opstandelse.

1670. Den 27 7br Hauffuer woer Herre 7 gang forløst min Kierre Hustrue och os begaffuit med 1 wng Søn, bleff døbt i Wordingborg Kierche och bleff kalded Frandt: Baar Hannem till daaben Margrete¹³ Jens Christensens. Hans fader Warre Franche Meinerts quinde Anne, Magister Christen Spend¹⁴, Laurs Olsen Suan min broder, Per Pederssen Aarhuuss, Kirsten¹⁵ Niels dater min søster dater . . . . .

Anno 1649. Dem. Er min Hierte Kierre fader Olluff Nielsen Suan Hen soffuit fran denne ælendige Werden och bleff Hanns Salige Liig begrauffuen udi Ørsløff Kirke, gud giffue Hannem med alle gudtz wdvalde en gledelig opstandelsse. – Hanns Alder waar 73 Aar och nogle Maaneder. Hauffide Leffuit i Egteschab med min Kierre moeder udj 35 Aar och nogle maaneder.

Anno 1650: Den 12 gbr. Stoed schiffte efter min Sal. Fader och waar vi 4 brødre, en Søster och 4 Søster børn – och effter schreffuit mig til falden paa min Quota.

Der følger nu en udførlig Redegørelse for, hvad Hans Suan arvede, hele hans Arvepart efter Faderen beløb sig til 500 Slettedaler 3 Mark 8 Skilling, saa det har været et velstaaende Hjem, han er kommet fra.

Hans Suan's Andel i „Eiedombsgaarden udj Ørsløff“ beløb sig til 80 Daler 6 Sk. som han afstod til sin Broder Laurs Svan mod dennes Part i Beviser og 1 Hest. Sin Andel i tærsket Korn, Vogne, Jernfang og Faar solgte han til sin Moder, hvem han ogsaa solgte en Hest og forskellige Smaaating. Ogsaa til den anden Broder Niels Suan solgte han noget af sin Arvepart. Blandt andre Arvinger nævnes „lille Niels Suan“ og Borgmester Niels Frantzen, der var gift med hans Søster Anne. Af de Ting, som Hans Suan beholdt, kan nævnes 1 Sølv Kovsen og 2 Skeer, Gældsbeviser for 218 Daler, det ene fra Niels Erichsen, 2 Fade og 3 Tallerkener af Tin, Dækketøj, Sengetøj, 2 Bænke Hynder, den ene foræret ham af samtlige Arvinger, nogle Kreaturer, 2 Kobbergryder, en lang Kedel og 1 Tinflaske og endelig 1 Sten Kande med Sølvbeslag, 1 Fyrbøsse, 1 sort beslagen Kiste og 1 beslaget Skrin, i rede Penge 10 Daler. Endel af Tingene lod han blive ude hos Moderen paa Gaarden, dog med hans Mærke H. S eller

Anno 1651: Den 29 Januarij Hauffuer Jeg bekommet aff birgite S. Erich Claussens udj Wordingborg wed Vordeering effter shreffuit gotz for 100 Daler og Omkostning 1 Daler 12 Sk. Godset bestod i 4 Kreaturer, 2 Heste, 1 Vogn, forskelligt Sengetøj m. m. Det meste solgte Hans Suan og beholdt kun 1 Seng, 1 grønt Skab, 3 Kedler og 3 Par Lagen à 16 Alen.

Eftersom den der har skrevet det første i denne har skrevet det for halvandet Hundrede Aar siden, maa jeg tilstaae at han ikke allene i at skrive, men endog i at skrive ret, har været en Mester.

testerer

L. Gram.

Den 28 Septb. om Eftermiddag Kl. 2 saa jeg første Gang efter lang Fraværelse min uforglemmelige Ven Lars Gram, der i aar var kommen hid for at tage Examen artium.

ELIAS MONRAD¹⁶.

Et Lidet Skilderie

over

min Fader.

Min Fader NIELS GRAM var født Anno 1736 i Hornslet en liden Bondebye i Jydland, hans Fader var Proffessor LARS GRAM¹⁷, først Præst i Hornslet, siden i Sorøe og tilsidst i Steege paa Møen, hvor han døde som Provst. – Min Fader blev i sit 20 Aar Student, og var Privatist, med hans Studia gik det godt. Da han i nogle Aar havde været i Khvn, blev han Hovmester hos Conferentzraad Løvenørn¹⁸, hvor han, efter at have været der en Deel Aar, blev Inspector over Godset, som han og godt forestod, da han her havde været i nogle Aar søgte om at blive Præst og kunde bleven det, hvis han kuns havde havt lidt meere Stadighed, han prædekede ofte i Slagelse og andre Kirker og prædekede med Fyndighed, hans Liv var ellers, om endog den meest upartiske skulde sige det, fuldt af gode Handlinger, og var han et iegodt Menneske. –

Han kom fra Antvorskov til Ruds Vedby hvor han var Forpagter i 6 Aar, derfra (kom) han til Løvegaard, hvor han havde adskillige Bryderier med den underlig sindede Herremand¹⁹. Fra dette Sted kom han til Løvenborg, hvor han ikke var ret længe, thi efter at alting var færdig med Flytningen og vi havde været der i 6 eller 8 Uger, døde han en roelig Død. Efter mange Livets Geenvordigheder hensov den Mand som var æret og elsket af alle, som baade var anset og virkelig var en god og dydig Mand. – Ofte (har) han i Tusmørket taget mig op paa sit Skød, sigende til mig: Du min Søn har gode Natur Gaver, du kan maaske ogsaa komme frem i Verden, naar du skikker dig vel, men mærk dette vær paapassende og ei forstilt høflig. Disse synes jeg ofte at høre, havde han kuns levet endnu, stor Trøst

havde det været for hans Enke, som (han) efterlod sig med 9 umyndige Børn. –

Vor Herre har dog sørget for hende og givet hende en Mand, som er overmaade god saavel imod hende som mod hendes Børn.

Korte Træk af mit Levnet min
Ven Ebbe Borch²⁰
helliget
af
Forfatteren.

Fortale.

Vil den Nar nu ogsaa skrive Levnets Beskrivelse, og det enda sin egen, da der i hans heele Liv ei er hændet et eneste Optrin af mindste Vigtighed. Den Nar, han kunde have nødig at lære A. B. C. først førend han udgiver noget. Dette i det mindste er jo saa ringe at ingen, som har andet at bestille vil spille Tiden derpaa, vil een, ja alle sige. Men lad dem, deres Recensioner og Anmærkninger skal ingentiid afskrække mig fra, hvad jeg har i Sinde.

At min Levnets Beskrivelse er usel, det nægter ingen, dog dette kan jeg sige til mit Forsvar, at mangen een, som har været ligesaa ubetydelig een Person som jeg, har og skrevet Levnets Beskrivelser, ja det som var naragtigere.

Hensigten er, hvorfor Bogen er skreven, at jeg og min Ven, som den er dediceret til kunde have noget at moere os over. Moero kan jeg just ikke sige den kan tilvejebringe, og det er heller ikke Aarsagen, hvorfor den er skrevet, men at min Ven skulde see, hvad Fremgang jeg havde gjort i de skønne Videnskaber. –

Og af andre end af os skal den vist aldrig bevaras end sige læses.

Den 22 Februarij 1777 er jeg født til Verden. Min Fader var NIELS GRAM, en Søn af Proffessor og Provst LAURITZ GRAM paa Møen, og min Faders Farbroder var den over heele Europa bekiendte Etatsraad JOHANNES GRAM²¹. – Om hvilken kan læses i Mallings store og gode Handlinger og i Worms Lexicon over Lærde Mænd. –

Min Fader var altsaa Niels Gram, født (af) agtbare Forældre, havde andvendt sin Ungdom paa Studeringen, til han blev Hovmester paa Antvorskov Slot hos Conferentzraad Løvenørn, da han havde været der i nogle Aar, blev han Inspector over Godset, og da fik han Lyst til Landlevnet, som han siden blev ved til sin Død, min

Moder, som endnu lever, er Datter af den afdøde Forvalter Fogh boede paa Lundbytorp, nu Friderichslund kaldet. –

Men nu vil jeg vende til mig selv, da det er mit og ikke mine Oldefædres og mine egne Forældres Levnet, der skal berettes om. – Jeg er da født, som for er meldt, den 22 Februarij 1777. Mit Fødested er en Landsbye Ruds Vedbye kaldet, hjemme hos mine Forældre var jeg til jeg i mit 5 Aar kom i Skoele hos Degnen i samme Bye, hvis Navn var Steinhaus²², en Mand der for sin gode Opdragelses Maade, ved at give god Undervisning i Religionen og ved sin Duelighed i sit Embede var æret og yndet af alle, hos denne gode Mand blev (jeg) til mine Forældre (tog) fra Byen, og ofte har siden efter begrædt hans Død, som indtraf kort efter.

Nu havde jeg allerede lært Catecismus, men det varede ikke længe, førrend jeg havde rent glemmt, thi der (var) ingen Skoele der i Nærheden, og mine Forældre havde altid nok at bestille, endelig i mit 7de Aar begyndte jeg at skamme mig over min egen Uvidenhed og Dovenskab, begyndte altsaa igien at læse min Catecismus, deals under min Moders, deals under min Faders Anvisning indtil der kort efter kom en meget god Skoelemester til den nærmeste Bye, hvor jeg og min Broder²³, som er et Aar yngre end jeg, kom i Skole, men neppe var denne gode Begyndelse gjort førend Manden døde. –

Og nu var da den Skoelegang til Ende, nu drev der et Aars Tiid bort, førrend jeg bestilte noget igien, endelig kommer min Fader i Sælskab med en Degn som kaldte sig Wildgaard²⁴ og da denne hørte, at min Fader havde 2de Sønner, som skulde lære at skrive, regne og læse, da tilbyder han sig at imod (tage) os og som ogsaa kort efter skeete. Den samme Mand boede i Havreberg, og denne er det, der har givet mig de første Grunde i Regning, Skrivning og i Latinen dog hos ham var jeg ikke ret længe, men kom til en Præst ved Navn Bech²⁵ i samme Bye, en Mand der havde dybe Indsigter saavel i Religionen som i Sprogene. Hos ham lærte jeg at skrive en læselig Haand, regnede Cramers Regnebog reent ud, og læste Gramatica Latina, samt gjorde Stiil.

Tak være denne gode Mand, det er ham, jeg kan takke, fordi jeg er bleven ved Studeringen og ikke kom til Skibs, som var min Faders Attraae, da jeg altid har været en vild og med Paafund og Carnalier en stor Maitre; han temmede min store Vildskab med Formaninger og Forestillinger og ved at vise andre Menneskers Exempel, hvor ilde det var gaaet dem for deres Galskabs Skyld, og

uden et eeneste Slag bragte han mig saa vidt, at jeg inden kort, var blevet meget forbedret. –

Hans gode Kone²⁶ var saa paapassende med mig i henseende til at holde mig reenlig og net, at jeg har hende at takke for at jeg til denne Dag har skyet Ureenlighed som den største Pest. Under denne kloge Mands Opsigt og Anførsel havde været i nogen Tiid indtraf det ulykkeligste i mit heele Liv, nemlig min Fader døde.

De nøyere Omstændigheder herved vare. En Søndag, da han paa den Herregaard, hvor nu min Stedfader og Moder boer, var buden til Giæst, tillige med min Moder, til Herskabets Bord. Imedens de spiser, faar han et hastig Slag for Brystet, gaar fra Bordet ned i Forvalterens Kammer, og da de andre med min Moder kom ned til ham, kunde han hverken mæle eller tale. Endelig maatte de kiøre ham hiem i Chaisen, da han, omendskiøndt Veyen var kun et 1000 (Skridt?) ongefær, dog ikke kunde gaae den. Da han der med største Veemod blev modtaget af sine Børn forskaffede dette ham endnu flere Smerter. Følgerne af alt dette blev, at han strax maatte gaae til Sengs og blev i samme elendige Tilstand til næste Søndag, da Skaberen bortkaldte ham fra dette timelige til stor Smerte for hans efterlevende Enke og 9 Børn.

Og det desto mere da han nylig var kommet til den Gaard, og min Moder for gandske kort Tiid siden var kommet af Barselseng, med min yngste Broder²⁷, men det gik som Vergil siger sic voluere parca²⁸, dette kunde nu ikke blive anderledes. Men Moder var fremmed paa Gaarden, kiændte neppe andre end sine egne Børn. –

Her har jeg gaaet forlangt ind i mine Forældres Historie igien, men beder mig undskyldt. Nu gaar jeg da til mig selv igen. Da min Broder og jeg havde fulgt vores saa elskte Fader til Jorden, reiste vi efter nogle Dages Mellemrum til Havreberg igien til veltænkende Hr. Bech, og nu begyndte jeg for Alvor at læse, da jeg saae, at jeg ikke ved andet end Flittighed og god Opførsel kunde komme frem i Verden, saa læste jeg af alle Kræfter. Nu kom jeg snart saa vidt, at jeg kunde begynde at giøre smaae Stil Exempler, og da jeg havde særdeles Lyst til Skilddringer, og temmelig godt Genie, gjorde en anseelig Fremgang. –

NOTER

¹ BALTZER MATHIESEN var Borgmester 1657–1661 og 1670–1672. – ² LAURITS NIELSEN (1587–1656) Borgmester i Præstø og denne Bys betydeligste og rigeste Køb-

mand, skænkede bl. a. en pragtfuld Altertavle til Præstø Kirke. — ³ MARGRETHE FRANTZDATTER HAMMER blev 2. Gang gift med Borgmester i Vordingborg Tolder JENS CHRISTENSEN KJÆRULFF, begr. 23. Nov. 1685, han havde 1. Gang været gift med MARGRETHE NIELSDATTER (Skifte 5. Nov. 1673), der var Datter af Borgmester NIELS FRANDSEN (Skifte 21. Nov. 1660) og den energiske ANNE OLUFSDATTER SUAN, (Skifte 3. Sept. 1673), Søster til Hans Olufsen Suan. (Kjærulffske Studier, S. 408). — ⁴ PEDER PEDERSEN HEE, død c. 1680, 1649 Sognepræst i Øster-Egesborg. — ⁵ Borgmester Niels Frandsens Kone, Anne Olufsdatter Suan, hans Faster. — ⁶ LAURS SUAN, hans Farbror. — ⁷ FRANTZ HAMMER, hans Morfar. — ⁸ HYLLEBORG, gift med Slotskriver og Raadmand SØREN CLEMMENSEN, 1656 Tolder i Vordingborg. — ⁹ SUSANNE LARSDATTER HAMMER, levede 1671, Datter af Sognepræsten i Hammer LAURENTIUS JONSEN, gift 31. Juli 1642 med Faderens Efterfølger RASMUS MATHIESEN FAABORG. — ¹⁰ Hos Raadmand HANS KOCH føvede Svenskerne i 1658 4 Tønder Tjære, som han dog udløste med 6 Rigsdaler. — ¹¹ MARGRETHE LAURIDSDATTER, gift med Borgmester BALTZER MATHIESEN. — ¹² Formentlig en Datter af Niels Frandsen og Anne Suan. — ¹³ Margrethe Nielsdatter, Borgmester JENS CHRISTENSEN KJÆRULFFS Hustru. — ¹⁴ CHRISTEN NIELSEN SPEND, død 1678, c. 1657 Sognepræst i Vordingborg. — ¹⁵ Datter af Niels Frandsen og Anne Suan. — ¹⁶ ELIAS MONRAD født 1777, død 6. Juli 1816, Student. — ¹⁷ LAURITS NIELSEN GRAM, 1701–1775, Professor, 1759 Sognepræst i Stege, gift med JOHANNE ELISABETH BARCHMANN, 1716–1796. Om denne se Vita Johannis, Grammi, ed. Bjørn Kornerup, 1942, p. XXXIII ff. — ¹⁸ FREDERIK DE LØVENØRN, 1715–1779, Conferensraad, Amtmand over Korsør og Antvorskov Amter. — ¹⁹ CHRISTIAN FREDERIK v. HOLSTEIN, 1719–1802, Oberst, Kammerherre, 1778–1788 Ejer af Løvegaard. — ²⁰ EBBE BORCH, født 18. Febr. 1773 i Roskilde, 1794 Student, død 17. Jan. 1841 i København, Søn af Købmand i Roskilde ANDERS BORCH og KAREN MARGRETHE FUGL, der var en Datter af Amtsforvalter RASMUS FUGL og INGER NIELSDATTER FOGH. — ²¹ HANS GRAM, 1685–1748, Professor, Etatsraad, Gehejmearkivar. — ²² RASMUS NIELSEN STEENHUUS, 1708–1786, 1748 Degn i Ruds Vedby. — ²³ HANS GRAM, 1779–1836, Forpagter paa Lyngbygaard, Assistent paa Institutet paa Mørup. — ²⁴ CHRISTIAN FREDERIK WILLGAARD, 1727–1791, 1755 Degn i Slagelse. — ²⁵ HANS BECH, 1744–1818, 1785 Sognepræst i Havrebjerg, 1792 i Vig. — ²⁶ Enke JOSINE MARIE DORTHEA GRIL blev 21/4 1779 i København gift med Sognepræst HANS BECH. — ²⁷ HERMAN MICHAEL GRAM 1788–1851, Godsforvalter paa Knuthenborg. — ²⁸ Virg. Dan. I, 22.

DIGTEREN NICOLAI SØTOFT'S SLÆGT

AF

E. JUEL HANSEN

Slægten, der uddøde for faa Aar siden, har antagelig taget sit Navn efter Gaarden Søtoft i Stadil Sogn, Ringkøbing Amt, eller Landsbyen Søtofte i Tostrup Sogn, Holbæk Amt. Dens ældste kendte Mand er:

JENS NIELSEN SØTOFT (SØETOFT, SØETOFT), f. ca. 1715, var 1749–58 Smed paa Brahesborg, Gamtofte Sogn, 1760–61 Forpagter af Flemløse Præstegaard, 1762–64 bosat i Køng, Baag Herred, som Selvejerhusmand, 5. April 1760 købte han af Smed Jørgen Friderichsen i Kirke Søby dennes Boelssted i Køng By af Hartkorn 2 Tdr. 4 Skpr. 1 Alb. for 370 Rdr., 11. Juni s. A. solgte han til Lars Hansen i Glamsbjerg en Del af Jorden af Hartkorn 1 Td. 1 Skp. 2 Alb. for 240 Rdl., 10. Dec. 1762 købte han af Hans Henrich Nielsen dennes Gaard i Kerte By af Hartkorn 7 Tdr. 7 Skpr. 2 Alb. for 700 Rdr., men blev boende i Køng, hvor han blev begr. 14. Jan. 1764; han havde ingen Slægtninge her i Landet (d. v. s. i Fyen), til Skifte og Deling mellem Enken og Børnene blev der 1210 Rdr.; g. 8. April 1749 i Gamtofte m. DORTHE THOMASDATTER AABYE, f. ca. 1716, † 24. Febr. 1786 i Assens, hun solgte 9. Juni 1764 Huset i Køng til Peder Madsen i Flemløse for 300 Rdr. og tog Ophold i Assens (g. 2° 14. Juni 1768 i Assens m. Bogbinder og Overformynder HENRICH HANSEN KJÆRUMGAARD, dbt. 18. Maj 1719 smst., † 6. April 1788 smst.). Børn:

Andet Slægtled.

1. NIELS JENSEN SØTOFT, dbt. 9. Dec. 1753 i Gamtofte, lærte Bagerprofessionen i Haderslev, gjorde 10. Maj 1777 sit Mesterstykke i Assens, hvor han 1. Juli s. A. løste Borgerskab, kaldes 1787 Portbetjent, var 1793 uegnet til at være Værge for sin Søsters Børn, i 1803 var hans Opholdssted ukendt, † 21. Marts 1831 i Assens

- som Hospitalslem; g. 13. Aug. 1777 (i Svigermoderens Hus) smst. m. CHRISTIANE KATHRINE BIERFREUND, f. 25. April 1755 i Faaborg, † 5. Juni 1834 i Vordingborg (Datter af Købmand JACOB BIERFREUND og BIRGITTE ERREBOE). *Børn: Tredie Slægtled.*
2. HANS SØTOFT, dbt. 5. Okt. 1755 i Gamtofte, begr. 2. Aug. 1765 i Assens.
  3. ELEONORE HEDEVIG SØTOFT, dbt. 12. Febr. 1758 i Gamtofte, hun boede i 1845 i Store Kirkestræde Nr. 362 i Assens og anføres i Folketællingslisten fejlagtigt som værende født der i Byen, † 1. Nov. 1846 i Assens; g. 5. April 1780 (i Huset) smst. m. NIELS JØRGENSEN BIRCH, dbt. 22. Okt. 1738 i Slagelse (St. Peder), løste 13. Juli 1769 Borgerskab som Kobbbersmed i Assens, Brandinspektør, † 16. Marts 1793 smst. (Søn af Jørgen Tømmermand paa Bredegade i Slagelse) (g. 1° 15. Sept. 1768 i Middelfart m. ANNA KIRSTINE PALME, dbt. 24. Nov. 1752 smst., begr. 11. Juni 1777 i Assens). Deres Datter Karen Birch (f. 1781, † 1855) blev i sit Ægteskab med Urtekræmmer Carl Christian Jerichau (f. 1767, † 1821) Moder til Billedhuggeren Jens Adolf Jerichau.

Tredie Slægtled.

Bager NIELS JENSEN SØTOFT's Børn med CHRISTIANE KATHRINE BIERFREUND:

1. JENS SØTOFT, f. 21. Nov. 1778 i Assens, 27. Nov. 1801 Kopist ved Raadstuekontoret i København, 20. April og 1. Maj 1802 exam. jur., bekvem, temmelig vel, 9. Aug. 1805 1. Kopist ved det 2. Sekretariatskontor smst., 17. Sept. 1807 Protokol-, Korrespondance- og Regnskabsfører for Kommissionen til at drage Omsorg for de brandlidte, som mangle Husly og Midler til at erhverve Livets Ophold, der nedsattes i Anledning af Københavns Bombardement, 8. April 1808 ophævedes Kommissionen, 13. Nov. 1810 2. Fuldmægtig ved Københavns Raadstues 1. Sekretariat, siden tillige Sekretær i Direktionen for Københavns Borger- og Almueskolevæsen; i Anledning af Translatør Wolfgang Sigismund Resch's „Baggesen og hans Gienganger“, Kbh. 1807, skrev han s. A. i „Kjøbenhavns Skilderi“ Nr. 84-86 „Translatør Reschs Fremfærd mod Baggesen“; † 6. Sept. 1815 i København. Ugift.
2. HENRIK KJERUMGAARD SØTOFT, f. 7. Febr. 1781 i Assens, Bagermester, Forligskommissær og Borgerkaptajn i Vordingborg, fik 20. Nov 1825 bevilget Rang med Premierløjtnanter af Køben-

- havns Borgervæbning og Tilladelse til at bære Arméens Felttegn, † 19. April 1845 i Vordingborg; g. 13. Juli 1803 smst. m. MARIE ELISABETH JANSEN, f. ca. 1755, † 22. Nov. 1826 i Vordingborg (g. 1° ca. 1778 m. Bagermester HANS CHRISTIAN RANTZAU, † 1788; 2° m. Bager, Vognmand HENRICH AUGUST RAMLAU, f. ca. 1756, † 1802). Han var Stedfader til Sognepræst til Sønderup og Suldrup Johan Joachim Rantzau (f. 1782, † 1823) og Oberst Frederik Ferdinand Ramlau (f. 1798, † 1878) og til Broderen Nicolai Bierfreund Søtoft's Hustru. Ingen Børn.
3. JENS OSTENFELDT SØTOFT, f. 18. Juni 1783 i Assens (Tvilling), Provisor paa Nyborg Apotek, løste 1. Juli 1811 Borgerskab som Købmand, Kornhandler og Brændevinsbrænder i Nyborg, op-sagde 26. Nov. 1832 Borgerskabet, 1828 Forpagter af Gæstgiveriet i Snoghøj, 1830 Lysestøber i Svendborg, † 11. Jan. 1852 paa Slagelse Hospital (St. Peder); g. 30. Juni 1811 i Nyborg m. ANNA CHRISTINE AARSLEFF, dbt. 28. Aug. 1776 smst., † 8. Dec. 1832 i Svendborg (St. Nic.) (Datter af Skipper JOHAN PEDERSEN AARSLEFF og GUNILD DORTHEA RYE) (g. 1° 15. Aug. 1806 i Nyborg m. Købmand og Brændevinsbrænder PETER SVITZER, f. 1774, † 25. Jan. 1811 i Nyborg). *Børn: Fjerde Slægtled.*
  4. JACOB BIERFREUND SØTOFT, f. 18. Juni 1783 i Assens (Tvilling), † 9. Marts 1791 smst.
  5. NIELS HENRIKSEN SØTOFT, f. 22. Marts 1787 i Assens, 12. Okt. 1805 exam. jur., bekvem, vel, skrev 1807 og 1808 enkelte Digte i „Nye danske Tilskuer“ samt i „Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn“, udgav „Lyna, en Nytaarsgave for 1810“, drog s. A. til Wien, blev senere Løjtnant i preussisk Tjeneste, † 30. Juli 1815 som Etapekommandant i Bonn¹.
  6. NICOLAI BIERFREUND SØTOFT, f. 31. Marts 1790 i Assens, Student 1811 fra Nykøbing F., 10. Juli 1816 cand. theol., 1., 30. Juli 1817 residerende Kapellan for Købelev og Vindeby, 26. Febr. 1823 Sognepræst til Præstø og Skibbinge, 9. Juni 1835 til Øster Egesborg; en i Datiden bekendt Digter, om hans Produktion se Erslews Forfatter-Lexicon og Dansk biografisk Leksikon; † 5. Juni 1844 i Øster Egesborg, begr. i Præstø; g. 25. Nov. 1817 i Vordingborg m. DORTHEA ELISABETH RAMLAU, f. 18. Jan. 1795 smst., † 24. April 1867 paa Frederiksberg (Datter af Bager, Vognmand HENRICH

¹ If. haandskrevne Noter af Højesteretsassessor H. J. Koefoed († 1870) i Frederiksberg Kommunebibliotekers Exemplar af Steffens' Was ich erlebte er han identisk med den af St. med Bogstavet S omtalte VII 89 f., VIII, 135 ff. (L. B.).

AUGUST RAMLAU og MARIE ELISABETH JANSEN, der senere ægtede ovennævnte Henrik Kjerumgaard Søtoft). Ingen Børn.

Fjerde Slægtled.

Købmand JENS OSTENFELDT SØTOFT's Børn med ANNA CHRISTINE AARSLEFF:

1. PETREA FREDERIKKE SØTOFT, f. 4. Febr. 1813 i Nyborg, siden 1857 Bestyrerinde af en Haandgerningsskole i Karleby, blev ved Resol. af 16. Jan. 1874 optaget paa Hospitalet i Nykøbing F., hvor hun døde 11. Okt. 1897.
2. CHRISTIAN SØTOFT, f. 27. Febr. 1814 i Nyborg, Student 1832 fra Nyborg, 8. Maj 1838 cand. theol., h., 25. Febr. 1841 personel Kapellan for Lumby, ord. 28. April, 31. Jan. 1845 Sognepræst til Norup, † 30. April 1854 smst.; g. 26. Juli 1845 i Karleby m. VILHELMINE MARIE LÜTKEN, f. 4. Juli 1824 i Norup, † 18. Marts 1892 i Nykøbing F. (Datter af Sognepræst til Karleby, Horreby og Nr. Ørslev OTTO DIDRIK LÜTKEN og CECILIE MARIE LEUNING).
Børn: Femte Slægtled.
3. JOHANNE THEODORA NICOLETTE SØTOFT, f. 31. Maj 1815 i Nyborg (Tvilling), kom 1835 til Christiansfeld, blev 1839 optaget i Brødre-menigheden og blev Syerske paa Søstrehuset og gav Undervisning i Haandarbejde, her døde hun 23. Maj 1900.
4. BOLETTE JENSINE HENRIETTE SØTOFT, f. 31. Maj 1815 i Nyborg (Tvilling), kom sammen med sin ovennævnte Søster til Christiansfeld, hvor hun døde i Søstrehuset 11. Maj 1851.
5. KONSTANCE EMILIA SØTOFT, f. 8. Juni 1817 i Nyborg, Lærerinde ved Haandgerningsskolen i Idestrup Sogn, blev ved Resol. af 16. Sept. 1878 optaget paa Hospitalet i Nykøbing F., hvor hun døde 8. Jan. 1892.
6. ANDREA FREDERIKKE SØTOFT, f. 8. Sept. 1819 i Nyborg, † 19. April 1889 i København; g. 24. Maj 1839 i Øster Egesborg m. RASMUS PETER FRITZ BENZEN, f. 21. Aug. 1805 i København, Urtekræmmer smst., † 3. Dec. 1893 smst.

Femte Slægtled.

Sognepræst CHRISTIAN SØTOFT's Børn m. VILHELMINE MARIE LÜTKEN:

1. CECILIA MARIE SØTOFT, f. 23. Aug. 1846 i Norup, † 2. Febr. 1865 i Karleby.

2. NICOLAI SØTOFT, f. 9. Maj 1848 i Norup, 26. Juli 1872 exam. jur., ej ubekvem, Amtstuefuldmægtig i Rønne, † 5. April 1878 smst., begr. i Karleby. Ugift.
3. ANNA CHRISTINE SØTOFT, f. 15. Juni 1850 i Norup, † 5. Okt. 1876 i Nyborg; g. 2. Nov. 1873 i Nykøbing F. m. HANS LEON WLADIMIR HARALD BIERING, f. 26. Juni 1846 i Langaa, Student 1865 fra Odense, 24. Jan. 1872 cand. theol., 29. Juli s. A. Lærer ved Nyborg Borgerskole, 24. Sept. 1877 Sognepræst til Tyregod og Vester, 16. Nov. ord., 19. Juli 1880 Sognepræst til Bogø, † 13. Dec. 1923 i Odense (Søn af Sognepræst til Svindinge FREDERIK FERDINAND BIERING og ANE SERINE BERTINE BECH) (g. 2° 1878 m. FREDERIKKE LUCIE THOMASINE LAURENTZE KOCH, f. 1844, † 1881; 3° 1883 m. META MARGRETHE FREDERIKKE JENNY BOAS, f. 1862).
4. OTTO WILHELM SØTOFT, f. 24. Nov. 1852 i Norup; 1868–69 til Søs, 1870–72 Elev paa Søofficersskolen, 1873–89 i udenrigsk Skibsfart, 1889–1905 Ekspeditør for Det forenede Dampskibs-Selskab i Nykøbing F., 1900–12 Direktør for Fabrikken Falster, 1902–25 merkantil Direktør ved Sukkerfabrikken Nykøbing, 1899–1929 Sørentsmedlem for Maribo Amtsraadskreds, 1900–12 Repræsentant for Falster for Kgl. dansk Yachtklub, 1908 Medlem af Bestyrelsen for Arbejdsgiverforeningen for Nykøbing F. og Omegn, 1915–21 Formand for Nykøbing Afd. af Det frivillige Banebevogtningskorps, 1916–20 Formand for Foreningen Det Røde Kors, Nykøbing F. Afd., 1925 Æresmedlem af samme, 1917–21 Medlem af Hovedbestyrelsen for Dansk Røde Kors, Dansk Røde Kors' Hæderstegn; † 24. Febr. 1944 i Nykøbing F. som den sidste af Slægten; g. 15. Maj 1883 smst. m. HANSINE BENZON, f. 3. Aug. 1861 smst., † 14. April 1947 smst. (Datter af Skibsbygmester EGGERT CHRISTOFFER BENZON og MAREN JENSMINE HOLST). Ingen Børn.

DET KONG CHRISTIERN II SOM RIDDER AF DEN GYLDNE VLISS TILSKREVNE VAABEN

AF

POUL BREDO GRANDJEAN

Paa Udstillingen „Kunstskatte fra Wien“ havde man Anledning til at se Statutterne for Den Gyldne Vliess' Orden (Katalog Nr. 517, Nationalbibliothek, Wien, Cod. 2606); de tilhørte oprindelig Maria af Burgund's Arvegods, og kom i 1783 fra Skatkammeret til Hofbibliotheket. – At et saa bemærkelsesværdigt Haandskrift har været Genstand for Undersøgelser, er meget forstaaeligt. Her skal først og fremmest nævnes THEODOR FRIMMEL's og JOSEPH KLEMME's indgaaende og kritiske Behandling¹. En maskinskreven Registraturseddel indhæftet forrest, anfører foruden disse to Forfatters Arbejde, der ikke fremtræder som en egentlig Udgave, yderligere flere andre²; det falder udenfor nærværende Artikels Ramme at meddele noget nærmere om den rige Litteratur, som omhandler Ordenen i Almindelighed.

Statut-Bogen, indbunden i Pergament, med paasmurt grøn Lakfarve, maaler for Sidernes Vedkommende 214 × 285 mm; den tæller 122 Blade, folierede i ny Tid. Efter to Papirsblade følger Haandskriftets oprindelige Del, paa Pergament. Det indeholder bl. a. Sta-

---

¹ Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlung des Allerhöchsten Kaiserhauses, V, Wien 1887, S. 263–338. Dette Pragtværk findes paa Det Kgl. Bibliotek.

² G. F. WAAGEN: Die vornehmsten Kunstdenkmäler in Wien, II, Wien 1867, Side 96 f.; SZILÁGYI: Törtémete, IV, S. 313, 439, V, S. 16; Les chefs d'oeuvre d'art ancien à l'Exposition de la Toison d'or à Bruges en 1907, Bruxelles 1907; H. KERVYN DE LETTENHOVE: La Toison d'or, Bruxelles 1907; GIULIO COGGIOLA: Das Breviarium Grimani in der St. Markus Bibliothek in Venedig, Leiden-Leipzig 1908, S. 177, 186, 195 ff.; DORNHÖFFER: Seelengärtlein, Erläuterungen, Frankfurt 1911, S. 74. – Museumsdirektør, Dr. ERICH V. STROHMER har venligst gjort opmærksom paa, at Ordenens Historie nylig er behandlet af PAYER VON THURN.

tutterne, affattede i det franske Sprog, flere Sider med ornamentale Bordurer, og viser en Række skønne, af brede Borter – med Dyr- og Blomstermotiver – rigt indfattede Helsidesminiaturer¹, bl. a. Portrætter forestillende Ordenens Stifter, Hertug Philip den Gode af Burgund, og Kong Christiern's Svoger, Kong Carl I. af Spanien, den senere Kejser (V.), hvortil – fra fol. 56 – endelig kommer et stort Antal fuldstændige Vaabener (o: Skjolde med Hjelme), omgivne af Ordenskæden med Ordenstegnet. De paagældende Vaabener, rimeligvis malede af en fransk Kunstner, er udførte paa en elegant og yderst smagfuld Maade, selv om det ikke kan fragaas, at Heraldikens Love langtfra altid er overholdte. To Vaabener staar jævnsides, fire eller to paa hver Side; i enkelte Tilfælde findes kun et Vaaben paa Siden. Over hvert Vaaben er vedkommende Bærers Navn og Titel anført. Skriften viser kraftige, sengothiske Minuskler af anseelig Størrelse. Efter Haandskriftets første Parti (fol. 101 incl.), hvis to sidste Blade ses ubeskrevne, er indsat nogle Papirblade (fol. 102–07) med forskellige Tilføjelser, hvorefter Fortsættelsen atter staar paa Pergament. Med fol. 108 ændres Udseendet i væsentlig Grad. Skriften er mere letflydende, noget mindre og viser talrige Abbreviationer.

¹ Gengives af FRIMMEL og KLEMME i nogle for den Tid ganske udmærkede Reproduktioner (naturlig Størrelse).

Vaabenerne kan ikke skyldes samme Kunstners Haand; de kommer ikke paa Højde med de tidligere i rent kunstnerisk Henseende. Til Gengæld synes det, at deres Ophavsmand holder sig strengere til heraldiske Momenter end sin Forgænger. Naar henses til Skriften kan denne Fortsættelse neppe være udført synderlig lang Tid efter Bogens første Parti. En yderligere Tilføjelse begyndes med fol. 117, nu helt forskellig i Udførelsen.

Paa fol. 98 b staar to Vaabener, angivne som Kong Sigismund af Polen's og som Kong Christiern II.s.

Det den sidstnævnte tildelte Vaaben – Skjold, kronet Hjelm med Hjelmtegn og Hjelmklæde – fremtræder paa blaa Baggrund, omgivet af en brun Ramme, profileret med Guld Lidser. Den hele kvadratiske Fremstilling maaler 65 mm (se Afb.). Skjoldet viser et af et rødrandet Sølv-Kors firdelt Hovedskjold, ligeledes firdelt Midterskjold og udelt Hjerteskjold. Korset dannes af rette Linier, ganske som Tilfældet er i mange andre danske Kongevaabener og -segl, helt ned i det 17. Aarhundrede, idet Kors, hvis Arme yderst er svagt udadbuede, nærmest som en Afslutning, jo iøvrigt allerede kendes under Kong Christiern I. I det her omtalte Skjold er Korsets røde Borter meget brede i Forhold til Sølv-Striben i dets Midte. Hovedskjoldets første Felt viser tre ukronede blaa Leopard¹ i Guld. Dyrenes „Bevæbning“ er rød, en Detailfarvelægning, som dog ikke er konsekvent overholdt. Hjerterne er udeladte. Det andet, blaa Felt indeholder Sverige's tre Guld-Kroner (2, 1), hver med fire, mindre tydeligt tegnede Palmetter; den nederste Krone er større end de to øverste, et Forhold, som, hvad andre Figurer (f. Eks. Løver) angaar, stadig træffes i dette Haandskrift, og som i Virkeligheden er fuldtud heraldisk korrekt. I lange Tider blev det ikke overholdt, men er nu om Dage atter genoptaget, f. Eks. i Sverige. Tredie, røde Felt viser Norge's kronede Guld-Løve, med alle sine fire Poter holdende et buet Guld-Økseskaft, med Sølv-Blad, der nu er stærkt anløbet, fjerde Felt endelig Vendernes (Slavernes) Guld-Lindorm paa den blaa Bund, som i hvert Fald under Christian III fik den røde, derefter stadig benyttede Farve². Dette Fabeldyr er fremstillet med to smaa Horn eller lange Øren; det er ikke kronet. I Midterskjoldets første Felt staar Slesvig's to blaa Leopard¹ paa Guld-Bund, i andet og tredie Holsten's fuldkommen ukendelige „Nældeblad“, Sølv i Rødt, og i fjerde Stormarn's Svane med samme Metal og paa samme Bund. Uden Forudviden

¹ Samme Forfattere taler fejlagtigt om Løver.

² GRANDJEAN: Det danske Rigsvaaben, S. 113 f.

vilde man være tilbøjelig til at opfatte det holsten'ske Mærke som en Stamme med tre Blade og Rødder; det er sikkert ikke opfattet af Kunstneren, hvis Fremstilling faktisk unddrager sig en nærmere saglig Beskrivelse. Mærkets Sølv er ligesom Stormarn's Svanes saa anløbet, at der forefindes en sort-graa Farve. Guld-Kronen om Svansens Hals fremtræder yderligere i ganske ukendelig Skikkelse; kun noget Guld kan ses. Hjerteskjoldets to røde Bjælker i Guld giver ikke Anledning til særlige Bemærkninger. – Paa Skjoldet hviler en *en face* stillet Guld-Hjelm med ti Traller, af hvilke de to yderste kun skimtes; den bærer en Guld-Krone, hvorfra opstaar syv blaa Faner¹ med Sølv-Kors, tre hældende udefter mod højre, fire mod venstre Side. De er rektangulære i parallelt Forhold til de sorttingerede Stænger. Hjelmklædets Retside er blaa, Vranken Guld; den blaa Farve falder ret nøje sammen med Baggrunden. Som for samtlige andre Vaabeners Vedkommende er Skjoldet altsaa omgivet af Ordenens berømte Kæde med vedhængende Klenodie. – Naar Vaabenerne i dette Haandskrift viser Hjelm med tilhørende Hjelmtegn, er det rimeligt, at Kunstneren ogsaa har ønsket en saadan Udsmykning, hvad den danske Konges Vaaben angik².

Den samme Inddeling af Skjoldet og samme Anbringelse af Mærkerne i de respektive Felter kendes fra Reversen af Kong Hans' Nobel fra 1496³, og genfindes paa Lucas Cranach's Portræt af Christiern II paa Frederiksborg, i hvilket sidste Tilfælde Skjoldet dog er drejet mod Venstre og altsaa spejlvendt⁴.

Selv ses Kongen ikke at have ført helt samme Vaaben; idet han firdeler Midterskjoldet saaledes, at Slesvig's Leopard staar i første og fjerde Felt, Holsten's Mærke i andet og Stormarn's i tredie⁵. – Hans katholske Majestæts Herold og „Vaabenkonge“ JEAN-BAPTISTE MAURICE har afbildet Vaabenet i denne sidste Skikkelse i det af ham forfattede Folioværk „Le Blason des Armoiries de tous les chevaliers de l'Ordre de la Toison d'or depuis la première institution jusques à present“. Anden, i Haag 1667 trykte Udgave – betegnet som sjælden⁶ – findes paa det Det Kgl. Bibliothek, forsynet med Geheimekonferensraad, Greve Gregers Christian Haxthausen's Ex libris og paa

¹ FRIMMEL og KLEMMER nævner fejlagtigt otte, se nedenfor.

² Det danske Rigsvaaben, Side 90–94.

³ Ssts. Side 173, se Tavle VII, 6 og Side 169.

⁴ Ssts., S. 176.

⁵ Ssts., S. 175.

⁶ Guigard: Bibliothèque héraldique de la France, Paris 1861, Nr. 4915.

Titelbladet bærende Paaskriften: Justus Høegh Neomagi (o: Nimwegen) d. 15. Juni 1678, to, om end ubetydelige Bidrag til det heraldiske Studiums Historie i Danmark. Gengivelsen i dette Værk viser heraldisk Skravering, for fjerde Hovedfelts Vedkommende angivende den røde Farve, der, som allerede nævnt ovenfor, afløste den oprindelige blaa, medens Skraveringen, hvad angaar Feltet med Stormarn's Svane, mærkeligt nok angiver Blaafarvet. „Nældebladet“ er helt misforstaaet. Fanerne paa den ved Prikker som Guld markerede Hjelm, nu otte¹, fire hældende til hver Side og af en anden Form end den alt nævnte, er ved Skravering angivne som blaa med Sølv-Kors, Stængerne som Guld, Hjelmklædet som blaafarvet og Guld. Vaabenbeskrivelse gives ikke. Det maa her bemærkes, at Vaabenet er omgivet af seksten Anevaabener, otte paa hver Side, et Forhold, der ikke spiller nogen Rolle i denne Forbindelse og for hvilket en Redegørelse vilde blive altfor vidtløftig. En ret fri Gengivelse – men uden Anevaabener – ses hos Siebmacher². Det bør straks anføres, at den, naar Hjelmklædet undtages, ikke viser nogen Skravering, hvorfor Totalindtrykket væsentlig forandres. „Nældebladet“ er her stærkt forbedret.

Det hos Maurice publicerede Vaaben slutter sig nøje til Beskrivelsen i et foregaaende Skrift om Ordenen, udgivet i Antwerpen 1632 som et meget smukt Plantin-Tryk i Kvartformat og forfattet af JEAN-JACQUES CHIFFLET, der benytter sig af baade latinsk og fransk – tospaltet – Tekst under Titlen: *Insignia gentilitia equitum ordinis Velleris auris fecialium*³ *verbis enuntiata*; den franske Titel er enslydende med den af Maurice senere benyttede. Allerede Chifflet angiver, at Vendernes Lindorm staar i rødt Felt, Stormarn's Svane i blaafarvet. Samme Forfatter taler ligeledes om otte Faner: *octo quadrata vexillula cærulea, cruce argentea picta*. I Modsætning til Wiener-Haandskriftets sorte Fanestænger nævner Chifflet, at Stængerne er Guld; Tinkturen er altsaa optaget af Maurice. Sidstnævnte har neppe tænkt nøjere over Fanedugens Form. SPENER nøjes af gode Grunde med at citere Chifflet⁴. Der er Grund til at fremhæve, at der i Feltet med de danske Leopardter baade hos Chifflet og i Maurice's Gengivelse forekommer Hjerter. Naar den første siger, at Feltet er „semé

¹ Se S. 93, Note 1.

² Grosses und allgemeines Wappenbuch, bearbeitet von GUST. A. SEYLER, I, 1. Abt., 2, Nürnberg 1909, Tavle 46, Nr. 4, Tekst S. 43.

³ *fecialis* (*fetialis*) = Herold.

⁴ *Historia insignium illustrium seu Operis heraldici pars specialis*, Frankfurt a. M. 1680, fol. 612 b.

de cœurs“, svarer denne heraldiske Terminus ikke ganske til Fremstillingen hos den sidste. Iøvrigt gør Chifflet sig skyldig i to Fejltagelser, idet han først betragter det Kors (Dannebrogskorset) der firdeler Hovedskjoldet som gældende „Aldenburg“ og dernæst Oldenburg's to Bjælker som Delmenhorst's Mærke. Begyndelsen af hans Beskrivelse af Vaabenet er ganske uklar, naar det siges: *portoit de gueulles, à la croix plaine d'argent – scutum coccineum cruce argentea planá impressum*, hvorefter der fortsættes: *la croix cantonnée de quatre quartiers – crux quaternis quadrantibus angulata*, en selvsagt overflødig Tilføjelse. Vidste man ikke bedre, maatte denne Beskrivelse opfattes som gældende et Sølv-Kors i rødt Felt (Skjold), idet der følgelig blev Tale om fire røde „Kvarterer“. Det vil jo imidlertid ses, at første Kvarter er Guld, og at Sverige's Kroner staar i Blaafarvel, en Tinktur, som i Wiener-Haandskriftets Fremstilling yderligere gælder Feltet med Vendernes Lindorm. Bemeldte Autor havde fulgt heraldisk Sprogbrug, om han havde udtrykt sig saaledes: *écartelé d'une croix d'argent, bordée de gueules*. – Da det tør antages, at Kendskabet til det 16. og 17. Aarhundredes, ofte unægtelig noget „hjemmelavede“ latinske Vaabenbeskrivelser ikke er stort, kan det, hvad det lige omtalte Forhold angaar, være passende at citere JOHAN DAVID KOELER's 5. Udgave af IMHOF¹, hvori i det givne Tilfælde udtales: *Scutum, quo Rex Daniæ nunc utitur, quadrifariam secatur, sectione instituta per crucem Danebrogicam argenteam, limbo rubeo ornatam*. – Det holstenske „Nældeblad“ beskrives paa en saa ejendommelig Maade hos Chifflet, at der – nærmest som et Kuriosum – kan være Grund til at citere Ordlyden: *de gueulles, à trois oeillets et trois feuilles d'orties d'argent mis en triangle au cœur de l'escu qui est chargé d'un petit escusson d'argent – coccineo, tres ocelli² flores totidem'que urticae folia argentea, triangulariter coëuntia, in corde laterculi³ scutulo argenteo impresso*. Man kan næsten kun antage,

¹ Notitia Sacri Romani Germanici Imperii procerum Imhofianæ instaurata, Tübingen 1732, fol., Side 355.

² Ligesom *oeillet* har samme Rod som *oeil*, er *ocellus* Diminutiv af *oculus*.

³ *laterculus*, Teglsten, betegner Felterne i det delte eller ved et Kors firdelte Skjold; bortset fra Skjoldets Afrunding forneden kan disse Felter have Teglstenens Form. Se EMANUEL WEBER: *Examen artis heraldicæ*, 6. Udgave ved Koeler, Göttingen 1753, hvor der tales om Felterne, *quadrantes et laterculi* (S. 34, jvfr. S. 65), idet *laterculus* eller *later* ogsaa angives som Betegnelse for de rektangulære Figurer, der – flere forekommende samtidig – i franske Vaabenbeskrivelser kaldes *billets*, i tyske *Schindeln* (S. 93 f.), jvfr. M. GRITZNER: *Handbuch der heraldischen Terminologie*, Nürnberg 1890 (Siebmacher, Einleitungsband, Abt. B).

at Chifflet har opfattet Mærkets tre Nagler som „Nelliker“, hvor utroligt dette end kan synes. I den Koeler-Imhof'ske Beskrivelse, hvor det holsten'ske Mærke angives som staaende i højre Halvdel af Midterskjoldets Skjoldhoved, et Forhold, som her ikke skal belyses nærmere¹ siges: *Caput divisum, in dextro laterculo coccineo sistis scutulum sectum, superiore parte argentea, inferiore rubea, tribus foliis urticae argenteae totidemque clavis interjectis argenteis circumdatum.* – Det skal lige nævnes, at v brugt for u i de ovenstaaende latinske og franske Citater her er angivet ved det sidste Bogstav.

Kong Christiern blev optagen i Ordenen i dennes 19. Kapitel, holdt i Barcelona 1518 efter gammel, 1519 efter ny Stil, hvilken Aarsangivelse viser, at Mødet maa have fundet Sted i Begyndelsen af Januar 1519. Den danske Konge blev Ordenens et hundrede og tresindstyvende Ridder. Foruden ham og Kong Sigismund af Polen optoges kun to andre Riddere ved denne Lejlighed: Messire Jacques de Luxembourg, Comte de Gaure, Seigneur de Fiennes, og Messire Adrian de Croy, Seigneur de Beaurain. I Wiener-Haandskriftet betegnes Kong Christiern saaledes²: *Treshault tresexcellent et trespuissant prince xpianus par la grace de dieu Roy de dannemarc.*

Ordenens Insignier blev overrakt vor Konge af Kejserens Udsending under den højtidelige Kroningsceremoni i Stockholm 4. Nov. 1520³. Det foregaaende, 18. Kapitel var afholdt i Bruxelles 1516, hvor paa én Gang hele 35 Riddere blev udnævnte, efter at Antallet var forøget til 50⁴. Tyve af de nye Riddere supplerede Antallet op til det nu stipulerede. Som de første blandt disse staar Kong Emanuel af Portugal og Kong Ludvig af Ungarn, begge – og navnlig den førstnævnte – nært knyttede til den daværende Kong Carl I af Spanien⁵. Den danske Konge blev altsaa først optaget nogle Aar senere og, hvad der maa bemærkes, efter Dyveke's Død. – Det skal blot lige nævnes, at det næste, 20. Kapitel blev afholdt i Tournai 1531, hvor 24 Riddere fandt Optagelse.

Der kan ikke være Tvivl om, at Frimmel og Klemme gør sig

¹ Det danske Rigsvaaben, Tavle XI, 6, S. 203.

² Ved en beklagelig Misforstaaelse har Fotografen ikke medtaget hele Overskriften over Vaabenet. De to Vaabener er gengivne i formindsket Størrelse.

³ Se ALLEN: *De tre nordiske Rigers Historie 1497–1536*, III, 1, S. 312, jvfr. S. 100.

⁴ Chifflet S. 76 og 84.

⁵ Se JOH. HÜBNER: *Genealogische Tabellen I*, Leipzig 1737, Tab. 42 og 45.

skyldige i en Fejl. De nævner i Indledningen til deres Redegørelse¹, at de nævnte 35 Riddere blev optagne i 1519 paa Kapitlet i Barcelona, hvorimod samme Riddere i samme Forfatteres fuldstændige Fortegnelse, som rigtigt er, opføres som optagne i 1516. Hertil kommer den Omstændighed, at Angivelsen af Aar for Afholdelsen af Kapitlet og dettes Nummer i Rækken, stadig sat i Parenthes, slet ikke findes foran Ridderne af 1519; i Afhandlingen angives kun det 18. og det 20. Kapitel. Et Par Linier maa være glemte.

Den svenske Riksheraldiker, Friherre HARALD FLEETWOOD, som var gjort bekendt med Udarbejdelsen af denne lille Afhandling, meddelte mig at være i Besiddelse af Fotografier af en Række Vaabener for Riddere af denne Orden, hvilke Vaabener var ophængt i Saint-Bavon Kirken i Gand, hvor flere Kapitler var afholdte. Et af disse Fotografier, der velvilligst stilledes til min Raadighed, viser Kong Christiern II.s Skjold, inddelt som vist hos Maurice og altsaa i Overensstemmelse med Kongens egen Sædvane. Der er ikke stillet nogen Hjelm over Skjoldet; Ordenskæden løber op i Snører, der danner elegante Sløjfer, over hvilke en aaben Krone er anbragt. Saaledes blev de afdøde Ridders Vaabener udstyrede; Indskriften angiver yderligere Kongen som „trespassé“. – Fuldmægtig i Ministeriet for offentlige Arbejder, cand. juris PAUL WARMING har under et Besøg i Gand for kort Tid siden haft Lejlighed til at tage dette Vaaben i Øjesyn og derefter meddelt, at baade Holsten's „Nældeblad“ og Stormarn's Svane staar i blaa Felter, samt at Vaabenet er malet paa en sort Tavle, idet Indskrift og Snører staar med Guld. Det hænger over Udgangsdøren midt paa Kirkens Sydvæg. Hr. Warming har yderligere været saa elskværdig at eftersøge to Bøger med haandmalede Vaabener over Gyldne Vliess-Riddere. Disse Haandskrifter findes i Bibliothèque Royale i Bruxelles (Cabinet des Manuscrits, Inv. II, Nr. 6287 og Inv., Nr. 9080, Katalog XII, Nr. 7493 og 7495). Begge Steder ses Vaabeninddeling og Farver som i Wiener-Haandskriftet, idet dog Holsten's og Stormarn's Mærker – ligesom i Kirke-Skjoldet – er anbragte paa blaa Bund. Det maa yderligere bemærkes, at begge Kilder viser tydelige Løver i Hovedskjoldet, ikke Leopard. Jeg er de to Herrer meget taknemmelig for Meddelelse af det lige nævnte.

¹ Anførte Skrift, S. 272.

ADELIGE UND STANDESPERSONEN DER NORDISCHEN REICHE, INSBESONDERE DES DÄNISCHEN GESAMTSTAATES IN HAMBURGER KIRCHENBÜCHERN

VON

HILDEGARD V. MARCHTALER

Die grossen politischen Interessenkreise der nordischen Politik im 17. und 18. Jahrhundert, die einerseits durch die dänische Königsmacht und andererseits durch den Herzog von Holstein-Gottorp und seine Anhänger in Russland und Schweden verkörpert wurden, berührten sich häufig auf neutralem Boden in der Freien Reichsstadt Hamburg. Hier lebten die am niedersächsischen Kreise attachierten Ministerresidenten, hier hielten sich vorübergehend Fürstlichkeiten und hochgestellte Persönlichkeiten auf und zu ihnen gesellten sich eine grössere Anzahl Offiziere, Diplomaten, Beamte, Kammerherren und nicht zuletzt auch Abenteurer, die alle durchweg adligen Kreisen entstammten. Ein Teil dieser Adelspersonen hat sich in Hamburg verehelicht, hat hier seine Kinder taufen lassen und seine Töchter verheiratet, oder gar hier seine letzte Ruhestätte gefunden.

Daher enthalten die Hamburgischen Kirchenbücher und andere gleichwertige Archivalien aus dem 17., 18. und ersten Anfang des 19. Jahrhunderts eine beachtliche Menge von Zufallsfunden zur nordischen Personengeschichte, die wertvolle Ergänzungen zu vielen in Danmarks Adels Aarbog veröffentlichten Stammtafeln und anderen genealogischen Werken bilden. Eine alphabetische Zusammenstellung dieser Funde wird hier erstmalig veröffentlicht.

Soweit es nicht besonders angemerkt ist, entstammen diese Funde den Hamburger Kirchenbüchern, bei Heiraten auch den sogenannten „Hochzeitenbücher der Wedde“. Die Wedde, eine Vorläuferin der späteren Polizeibehörde registrierte in früheren Zeiten alle Heiraten, um je nach Grösse der Hochzeit eine Abgabe zu erheben.

Alle Heiraten sind unter dem Namen des Mannes aufgeführt, auch wenn dieser bürgerlicher Herkunft ist. Für die fünf Hauptkirchen werden folgende Abkürzungen benutzt:

P. = St. Petri, N. = St. Nicolai, C. = St. Catharinen, J = St. Jacobi, M. = St. Michaelis.

weitere Abkürzungen sind:

* oder geb.	= geboren
get.	= getauft
†	= gestorben
begr.	= begraben
oo	= verheiratet
procl.	= proklamiert, aufgeboten
kgl.	= königlich
S. d.	= Sohn des
T. d.	= Tochter des
Hbg.	= Hamburg
Ltn.	= Leutnant
Geh. Rat	= Geheimer Rat.

von *Adeler*, Johannes, kgl. dän. Kammerjunker, Premierleutnant, (wohnt in Fünen, seit 3 Monaten in Hamburg). S. d. kgl. dän. Kammerherrn Theodor v. A. u. d. Friederike Ferdinande geb. von Benzon, oo Hbg. P. 27.11.1805, Baronesse Friederike Sophia *Stieglitz Brockdorff*, geb. Baronie Schelenborg auf Fünen, T. d. Baron Friedrich Wilhelm St. Br. u. d. Charlotte Amalie geb. Brockdorff.

von *Adlerfeld*, Baron Carl Maximilian, Kammerjunker d. Herzogs v. Gottorp dessen Kind: *Elisabeth* get. Hbg. P. 6.11.1742.

von *Ahlefeldt*, Adelheid Benedicte siehe von *Gollwin*.

— Anna Emerentia siehe von *Brockdorff*.

— Bendix, kgl. dän. Konferenzrat, zu Jersbeck und Stegen, Probst zu Uetersen, oo Hamburg 1.5.1734 Christina, geb. *Rantzau*. Witwe des Konferenzrats Cay Wilhelm von Blome.

— Bendix, Amtmann, dessen Tochter begr. Hbg. Dom zwischen 10.–16.10. 1713 (Diarium Hamburgense).

— Benedict, oo Hbg. J. 12.11.1680 Maria Elisabeth, T. d. Levin Claus von *Moltke*, Erbherr auf Warberg u. d. Adelheid geb. von Buchwald, Stieftochter d. Aegidius Wittorf.

— Catharina Margaretha siehe von *Vieregg*.

— Cajus aus Kiel, begr. Hbg. 8.3.1652.

— Christiana Sophia siehe von *Kielmannsegg*.

— Graf Ferdinand aus Kopenhagen und Dorothea Christiana Schwabach deren Kind (spurius) *Friedrich Ferdinand* get. Hbg. P. 7.8.1791.

— Friedrich Christian und Catharina Carlotta Anna Margaretha geb. von Bötticher, deren Kind: *Margaretha* get. Hbg. P. 13.7.1737.

- Hedwig Margaretha, Schwester des Landrats Bendix v. A. auf Haseldorf, † Hbg. 4.7.1713, nach dem Gute geführt.
- Frau Ida, in Hamburg vorbeigeführt und am 22.12.1679 in Hbg. P. beläutet.
- Joachim Christoph, S. d. Franz Ernst v. A. u. d. Catharina Maria geb. Bohn in Gadebusch oo Hbg. J. 1.6.1794. Catharina Maria T. d. Jacob *Hochmann* u. d. Magdalena Elisabeth geb. Grefe in Siebenbäumen.
- Johann Albert, kgl. dän. Leutnant, oo Hbg. M. 29.8.1758 Margaretha Christina, T. d. Capt. *Surland*.
- Metta Henriette siehe *von Oberg*.
- von Aspern*, Jacob Wilhelm, kgl. dän. Kanzleirat, oo Hbg. M. 17.5.1754 Hedwig Eleonora geb. *Wolff*, seel. Leutnant Hoppe Witwe.
- von Ahrenschilt*, Margaretha geb. Dreyer, T. d. Johann D. u. d. Mettke geb. Kohten, geb. in Neuhaus, † Groden 17.10.1804 alt 64 Jahr.
- von Arentschilt*, Adolf Ludwig, Capitaine, dessen Kinder: *Christoph Johann* get. Hbg. P. 15.4.1743 und *Daniel Joachim Ferdinand* get. Hbg. J. 25.5.1746.
- von Altenbourg*, Gräfin Louise Charlotta siehe *von Dernath*.
- von Bärenclau*, Claus, Capt. in oesterreichischen Diensten, dessen Tochter: *Dorothea Benedicte* get. Hbg. 17.8.1746, † Bovenau 26.8.1768 alt 22 Jahr, (als sie sich bei ihrer Tante der Geh. Rätin Reventlau in Osterrade aufhielt).
- von Bahrt*, Johann Gustavius von Neuenburg oo Hbg. Eppendorf 9.2.1675 Fr. Maria *von Brockes*.
- Bandau*, Johann Gottlieb, oo Hbg. (?) 18.9.1729 Johanna Elisabeth, T. d. holst. gottorp. Leutnants Johann Friedrich *de Fritz*. (Hochzeitgedicht, Staatsbibliothek).
- von Barnewitz*, Dorothea Albertine Ernestine siehe *von Wrangel*.
- von Bassewitz*, Friedrich Henning, dessen Kind: *Joachim Adolph Otto* get. Hbg. P. 6.3.1717.
- Oligard siehe *von Reichel*.
- von Bawyr*, Friedrich, kgl. dän. Generalwachtmeister oo Hbg. 16.8.1642 Martha Magdalene *Buschkowski* geb. *Woskewizin* auf Aulewitz (Danmarks Adels Aarbog 1940, 130).
- Bechstein*, Capitaine in russischen Diensten, dessen Ehefrau begr. Hbg. Joh. 28.4.1766.
- von Beclémischoff*, Kammerjunker bei Prinz Gagarin, oo Hbg. (getraut von Pastor Wiese) 18.7.1714 Fr. *Krest*.
- Benicke*, Leonhard Christian, Kanzleirat, Erbherr auf Harzhoff, oo Hbg. 10.7.1749 Eleonora Amalia *von Rachel*.
- von Benzon*, Jacob, kgl. dän. Kammerjunker, gebürtig aus Odense, dessen Kind: *Jacob*, * Hbg. 1.8. get. M. 16.8.1792.
- von Bergen*, Elisabeth siehe *Grahmer*.
- von Berkenthin*, Louisa siehe *von Bredow*.

- von *Bernstorff*, Carl Wilhelm, Leutnant aus Schweden oo Hbg. Eppendorf 21.7.1674 Margaretha *Kösters* aus Bremen.
- Bielke*, Christopher, Oberst, dessen Kind: *Anthon Heinrich* get. Hbg. J. 16.8.1694.
- von *Bielke*, Friedrich oo Hbg. P. 30.11.1729 Johanna Dorothea geb. Baronessin von *Grotthusen*.
- Louise Charlotte siehe von *Dernath*.
- Bildt*, Knudt Reinhold aus Almark, ein Rittergut in der Provinz Bohus, kgl. schwed. Envoyé bei der Reichsversammlung in Regensburg, S. d. Daniel Hinrich B. u. d. Johanna Catharina geb. v. Wienholtz oo Hbg. P. 23.8.1796 Apollonia Gabriele Friederica *Müller*, Witwe des Bernhard Samuel Matoley aus dem Haag, T. d. Jambert Gabriel M. u. d. Charlotta Christiana geb. Marschall.
- von *Böttiger*, Anna Catharina siehe von *Eisenberg*.
- Bojen*, Margaretha Christiana siehe von *Eldern*.
- von *Brandes*, Margaretha Dorothea siehe *Stradtman*.
- Braun*, Hinrich, schwedischer Capitaine aus dem Stift Paderborn oo Hbg. Eppendorf 10.3.1663 Ilse von *Meschede* aus dem Lande Keding Hamelvörden.
- von *Bredahl*, Anna Christina, begr. Hbg. Dom 30.12.1782.
- Peter, Oberjägermeister, dessen Kind: Hedewig Maria Margaretha get. Hbg. P. 25.7.1757, er selbst † 28.8.1776 alt 63 Jahr.
- von *Bredow*, Gebhard Ludewich Friedrich, kgl. preuss. Kammerherr, oo Hbg. J. 21.5.1723 Louisa, T. d. Claus Hartwich von *Berkenthin* (Perkenthin) Ritter des Danebrog, Landdrost zu Pinneberg.
- von *Brockdorff*, Detlev, oo Hbg. N. 2.10.1733 Anna Emerentia T. d. Benedict Wilhelm von *Ahlefeld*.
- Dorothea Oelgard siehe *Karpfanger*.
- Magdalena Sophia siehe von *Witting*.
- von *Brockes*, Maria siehe von *Bahrt*.
- von *Brömsen*, Friedrich August, grossfürstl. Kammerherr und Domherr zu Lübeck procl. Hbg. N. und deutsch reform. Caroline T. d. Johann *Bielfeld*.
- von *Brömsen*, Hans Hinrich oo Hbg. C. 21.9.1714 Agatha Margaretha T. d. Hans von *Qualen*.
- von *Brummer*, hochfürstl. lübeck. Kammerjunker, † Hbg. 13.4.1774 alt 62 Jahr (Hübbe).
- de Brun*, Thoria siehe von *Kampferbek*.
- von *Buchwald*, Benedicte Magdalene siehe von *Düring*.
- Hans Adolf, Amtmann zu Gottorf, begr. Hbg. P. 5.12.1679.
- Ida Dorothea, siehe von *Jossofonitz*.
- N. N. siehe von *Ahlefeldt*.
- N. N. siehe von *Pflug*.
- von *Kampferbek*, Friedrich, Rittmeister, oo Hbg. C. 24.8.1710 Thoria *de Brun*, Witwe des † Capt. Daniel *de Brun*.

- von *Kampferstein*, Karl aus Hamburg dessen Kind: Maria Elisabeth get. Hbg Eppendorf 7.7.1704.
- Karpfanger*, Joachim Lambert, oo Hbg. 3.12.1708 Dorothea Oelgart, T. d. Paul von *Brockdorff*.
- von *Castell-Remlingen*, Charlotte siehe von *Stolberg*.
- von *Castell*, Friederike Louise Amöne siehe von *Rantzau*.
- von *Cederström*, Baron Andreas aus Stockholm oo Hbg. C. 11.4.1758 Marianne *Frese*, sie † Hbg. 11.9.1761 begr. franz. reform.
- von *Kielmannseck*, Johann Adolf, Canonicus am Dom zu Lübeck, begr. Hbg. Dom zw. 7.-13.2.1712. (Diarium Hamburgense).
- Frhr. Johann Gottfried oo Hamburg Eppendorf 13.7.1684 Christiana Sophia von *Ahlefeldt* aus Nordsee gebürtig aus Preetz.
- Kistenbrügger*, Casten, oo Hbg. 2.4.1715 Charlotta Amalia von *Leuenschild*.
- von *Clausenheim*, Anna Christina siehe von *Bredal*.
- (vorher Clausen) Bernhard procl. Hbg. P. Dom. 22 p. Tr. 1673 Anna Maria *Beckmann*, deren Kinder:
 Ursula Elisabeth get. Hbg. P. 8.12.1674,
 Anna Margaretha get. Hbg. P. 13.11.1676,
 Johann Matthias get. Hbg. P. 5.2.1682,
 Anna Maria get. Hbg. P. 4.6.1683.
- (Bernhard) Domherr seine Liebste begr. Hbg. Dom 9.8.1699.
- Matthias, Kammerherr und holst. gott. Landrentmeister, dessen Kinder:
 Anna Christina get. Hbg. P. 16.9.1715,
 Maria Elisabeth get. Hbg. P. 21.8.1716,
 Carl Friedrich get. Hbg. P. 5.8.1719,
 Matthias get. Hbg. P. 25.7.1722,
 Margaretha Lucia get. Hbg. P. 8.5.1724.
- Frau Baronesse begr. Hbg. Dom 22.1.1760.
- von *Knuth*, Gräfin Christiana Sophie Friederica siehe von *Mühlmann*.
- von *König*, Catharina Lucia siehe von *Heinsohn*.
- Johann Friedrich, schwedischer Minister am niedersächsischen Kreise, † Hamburg 16.2.1759 alt 68 Jahr. (Hübbe).
- Frau Residentin begr. Hbg. N. 8.3.1762.
- Köster*, Johann Gerhard, Bürger und Kaufmann, S. d. Heinrich Jürgen K. und der Sara Christina geb. Hudtwalcker, procl. Hbg. (oo Altona 7.6.) 1808 Margaretha Carolina von *Nitsch*, geb. in Preetz, T. d. Franz Carl v. N. u. d. Margaretha Elisabeth geb. Marckwort.
- von *Kopplöh* (Koppelow?) Oberst begr. Hbg. 24.12.1800.
- Krabbehöft*, Johann Joachim, Dragoner unter Capt. Wendel oo Hbg. M. 8.10.1713 Euphrosine, T. d. kgl. dän. Capt. N. von *Gribestein*.
- von *Krakwitz*, Abraham Ernst herzogl. schlesw. holst. Hauptmann oo Hbg. getraut von Pastor Wolff 28.6.1725 Baronesse Eleonora T. d. Generalleutnants Baron *Müller von der Lunen*.
- von *Criwitt*, Cuno Hinrich, mecklbg. schwerinscher Kammerjunker oo Hbg.

- aufgeb. bei der Wedde 23.11.1709 Margaretha Friederika T. d. Admirals Matthias von Paulsen.
- von *Crivitz*, Paul procl. Hbg. C. 25. Tr. 1688 Denna *de Randerode von d'Aa*.
- von *Krock*, Paul, kaiserl. russ. Assessor, geb. in St. Petersburg, S. d. Johan v. K. u. d. Anna geb. von Dietz, begr. Hbg. M. 1.10.1795.
- von *Krohne*, Bernhard, kgl. dän. Obristleutnant, † 1734 (Hübbe).
- de la Croisette*, Louis, Generaladjutant, Leutnant, oo Hbg. P. 4.8.1708 Margaretha Dorothea von *Schmiedebach*.
- von *Kronhelm* (Cronhielm) Amalie Ernestine geb. Postels Witwe, oo in II. Ehe Jacob Brunckhorst, † 1835 (Nächstgezeugnisse Hamburg).
- Ernst Philipp aus Bartelshagen bei Stralsund, kgl. schwed. Major oo Hbg. P. 19.9.1775 Helena Elisabeth T. d. Johann Georg *Bausch*. Dessen Kinder Angelica Margaretha Philippina Helena und Ernst Georg August erhalten nach seinem Tode ihre Grossmutter Angela Emerentia geb. Fricke, Witwe des Georg Bausch am 28.8.1789 als Vormund. (Liber Tutorum).
- Friedrich Detlev oo Hbg. M. 15.5.1744 Charlotte Christina T. d. Obrist von *Lützu*.
- von *Krüger*, russischer Etatsrat, † Hbg. 10.1.1770. (Hübbe).
- von *Kuntzsch*, Joseph, braunschw. Kammerherr, Erbherr zu Langen Lauben, oo Hbg. P. 20.5.1773 Albertina Friederica von *Düring*.
- von *Daldorph*, Anna Sophia siehe von *Rhode*.
- Danneskiold-Samsoe*, Gräfin Conradine Christiana siehe von *Wedel*.
- von *Dante*, Dieterich, schwed. Rittmeister, † Hbg. 14.12.1754 alt 77 Jahr. (Hübbe).
- von *der Decken*, Hans Heinrich, kgl. schwed. Capitaine oo Hbg. (getraut von Pastor Wiese) 22.10.1716 Elisabeth, T. d. Christian Heinrich *Goele von Tettenborn*.
- von *Deden*, Nicolaus Georg, kgl. dän. Rittmeister, oo Hbg. M. 6.7.1751 Ilsabe Gertrud, T. d. Johann *Behrmann*. dessen Kind: Johann Adolph get. Hbg. M. 3.5.1752.
- von *Deging*, Elert Joachim, oo Hbg. C. 11. Tr. 1708 Anna *Lütkens* dessen Tochter begr. Hbg. C. 16.1.1717 „in seiner Frauen Vater Matthias Lütgens Begräbnis“, dessen Kind begr. Hbg. C. 7.12.1717, dessen Sohn alt 4 Jahr begr. Hbg. C. 20.4.1718.
- Jgf. begr. Hbg. N. 8.1.1762.
- Catharina Sophie begr. Hbg. N. 8.1.1762.
- von *Dernath*, Graf Gerhard, Generalleutnant und Geh.Rat oo Hbg. 2.1.1722 Louise Charlotte, geb. Gräfin Altenbourg verw. von Bielke.
- von *Destinon*, Johann, Geh.Rat, Resident am niedersächs. Kreise oo Margaretha Susanna *Brugier* deren Kinder:
 Marianne * Hbg. frz. ref. 29.5.1731,
 Friedrich Wilhelm, * Hbg. frz. ref. 7.7.1732,
 Alexandre Jacob, * Hbg. frz. ref. 13.3.1734,
 Pierre Jean, * Hbg. frz. ref. 28.2.1735.

- von *Dethard*, Caroline s. v. *Heldt*.
- Dresen*, Frau Feldzeugmeister, begr. Hbg. J. 18.3.1764.
- D'Orville*, Leutnant, oo Hbg. Eppendorf 11.8.1685 Frau Anna Elisabeth, seel. Capt. *Frosten* aus Glückstadt Witwe.
- von *Düring*, Albertina Friederica siehe von *Kuntzsch*.
- Adolf Friedrich, Hofmeister bei der Herzogin, oo Hbg. 22.7.1746 Benedicta Magdalena T. d. Otto Friedrich von *Buchwald*. (Haustrauung ohne Aufgebot).
- Adolf Friedrich, hochfürstl. bischöfl. Hofmeister † Hbg. 6.12.1676. (Hübbe).
- Adolf Friedrich, hochf-bischöfl. Hofmeister dessen Tochter: Albertina Friederica get. Hbg. M. 20.10.1747.
- Cecilia Barbara siehe von *Preuss*.
- Johann Adolph, dessen Kinder:
 Anna Margaretha get. Hbg. M. 9.3.1682,
 David Ulrich get. Hbg. M. 6.8.1684,
 Paul Peter get. Hbg. M. 9.6.1687.
- von *Eberherz*, Anna Margaretha siehe von *Suckow*.
- Maria, siehe von *der Pforten*.
- von *Eckhardt*, Johann Hinrich, Küchenschreiber bei der Herzogin von Eutin oo Hbg. M. 19.10.1749 Sara, T. d. † Paul *Groote*.
- von *Eickstedt*, Dubslav, procl. Hbg. P. Dom. 26. p. Tr. 1684 Frau Elisabeth von *der Fechte*. sie begr. N. 27.9.1719.
- Dän. Generalmajor, † Nov. 1728 (Hübbe).
- von *Eisenberg*, Carl Joseph, kaiserl. russ. Oberst oo Hbg. P. 28.8.1713 Anna Catharina T. d. Johann Friedr. von *Böttiger*, kaiserl. russ. Residenten. dessen Kind: Constanze Catharina Josepha get. Hbg. N. 10.3.1715.
- von *Eldern*, Woldemar oo Hbg. 7.8.1709 Margaretha Christiana T. d. Obristleutnant *Bojen* aus Glückstadt.
- Eschen*, Johann Heinrich aus Eutin oo zwischen 1660–70 Anna Elisabeth von *Exter*.
- von *Ettner*, Aemilia Sophia siehe *Krück*.
- von *Exter*, Anna Elisabeth siehe *Eschen*.
- von *Eyben*, Friedrich August, Hofmeister am Eutinschen Hofe, dessen Kind:
 Friedrich Ludwig get. Hbg. P. 19.3.1738.
 Friedericus, kaiserl. Kammergerichts Assessor, oo Hbg. M. 14.2.1741
 Baronesse Georgine Dorothea Henriette von *Goertz*.
- Huldericus, kaiserl. Minister, † Hbg. 25.7.1699 alt 69½ Jahr. (Hübbe).
- von *Faxell*, Bengt, kgl. schwed. Re. Rat., † Hbg. 3.9.1787. (Hübbe).
- Ferber*, Carl Gottlieb, kgl. dän. Kanzleirat oo Hbg. N. 30.9.1708 Jf. Anna Maria von *Lenthen*.
- von *Fersen*, Wilhelmine Caroline Dorothea siehe von *Rumohr*.
- von *Finecke*, Günther Diedrich, kgl. dän. Obristleutnant der Kavallerie oo Hbg. P. 19.5.1715 Clara T. d. † kgl. dän. Generalmajors von *Levetzau*.

- von *Freyberg*, Jeanette siehe von *Plessen*.
- Frese*, Catharina Magdalena, geb. von *Dangerfeld*, * Hbg. † Hbg. 2.8. begr. N. 6.8.1831 alt 80 Jahr. oo I. Joh. Georg Reinhard, oo II. Joachim Frese † 1816.
- von *Friccius*, Friedrich Carl, Domprobst, kgl. dän. Landkanzler, Etatsrat oo Hbg. 30.6.1743 Anna Henriette T. d. Hinrich Andreas von *Schilden*.
- Friedrich Christian J. U. D. Sekretär in mecklenburg. Diensten (später bischöfl. Justizrat, Amtsschreiber in Schwartau) dessen Kinder: Franciscus get. Hbg. P. 3.1.1727, Maria Elisabeth get. Hbg. P. 21.4.1732, Lucas Balthasar Christian, get. Hbg. P. 10.1.1734, Friedrich Christian get. Hbg. P. 17.5.1735.
- von *Fridach*, Graf Burchard Philipp verlässt am Termin Visitationis Mariae 1707 als Erbe des Barons Haro Burchard von *Goeden* eine Rente an Baron Maximilian Hinrich von *Kuntzsch*. (Rentebuch St. Mich. Bd. 28 f. 23).
- de *Fritz*, Johanna Elisabeth siehe *Bandau*.
- von *Fürstenberg*, Baron, † Hbg. 12.8.1751 an den Blattern (Hübbe).
- von *Gerhardi*, Johann Friedrich, Kanzleirat, dessen Kind: Friedrich Anthon Ludwig get. Hbg. N. 15.5.1718.
- Gerbrecht*, Michael Gottfried, oo Hbg. N. 14.7.1707 Anna Christina von *Jessen*.
- Glümer*, Conrad Nicolaus, kgl. dän. Cornet, oo Hbg. (getraut durch M. Rolfsen, Pastor am Krankenhaus) 24.11.1726 Christina Margaretha, T. d. Justus von *Hechten*, Acciseeinnehmers zu Zwickau, deren Kinder: Wilhelmine Christiane get. Hbg. N. 19.9.1731, Johann Friedrich get. Hbg. N. 22.9.1733.
- von *Goeden*, Baron Friedrich Wilhelm oo Hbg. M. 6.5.1720 Dorothea, T. d. hbg. Obrist von *Woldenberg*.
- Baron Haro Burchard siehe von *Fridach*.
- Goele von Tettenborn*, Elisabeth, siehe von *der Decken*.
- von *Goertz*, Friederike Hedwig Albertine siehe von *Göldencrone*.
- Georgine Dorothea Henriette siehe von *Eyben*.
- Juliane Philippine Eustachia siehe von *Laffert*.
- von *Gohren*, Friedrich Bernhard, kgl. dän. Kommissar, dessen Kind: Friedrich Bernhard get. Hbg. St. Pauli 12.2.1682.
- von *Gollowin*, Peter Gustav, Obristleutnant, oo Hbg. St. Pauli 9.8.1764 Adelheid Benedicte von *Ahlefeldt*, T. d. Balthasar Bendix v. A. hochfürstl. holst. Landrats.
- von *Gottschalck*, Carsten, kgl. dän. Leutnant u. Sprachmeister, dessen Kind: Johann Christian Leberecht get. Hbg. P. 13.6.1773.
- Grahmer*, Johann Christoffer, Kammersekretär bei Exc. Danneskiold Laurwig, oo Hbg. M. 11.11.1715 Elisabeth, Witwe d. schwed. Capt. Friedrich von *Bergen*.
- von *Grand*, Ulrich Daniel, kgl. schwed. Obristleutnant, oo Hbg. 22.2.1722 Catharina Dorothea T. d. Johann *Sievers*.
- von *Graventhal*, Ulrica Beata Sophia begr. Hbg. St. Maria Magdalenen 5.5.1751.

- von *Gribestein*, Ephrosine siehe *Krabbehöft*.
- von *Grimmenstein*, Cajus, kgl. dän. Kanzleirat, procl. Hbg. 11.10.1714 Maria Amalia T. d. kgl. dän. Etatsrat Nicolaus Heinrich von der *Maase*.
- Grote*, Carl Andreas, Theekrämer alt 33 Jahr, * Eschenburg im Amt Hagen, S. d. Johann Georg G. u. d. Sophia Amalia Wilhelmina geb. Rumann procl. Hbg. J. 18.8.1816 (oo auswärts) Elisabeth Friederica von *Nitsch*, alt 26 Jahr, * Kiel, T. d. Franz Carl Friedrich v. N. u. d. Margaretha Catharina Elisabeth geb. Markhart.
- von *Grotthusen*, Baronesse Johanna Dorothea siehe von *Bielke*.
- von *Gruttschreiber*, Friedrich, kgl. dän. Rittmeister * Schleswig oo Augusta von Schaumburg dessen Kinder: Antoinetta Christina Sophie * Hbg. 18.1.1786, † Hbg. M. 12.12.1786, Ernst Friedrich Adam * Hbg. 29.1.1787.
- Göldencrone*, Baronesse Friederica Hedwig Albertina geb. Baronesse von *Goertz*, † Hambg. 23.12.1779 begr. zu Malling neben ihren Eltern.
- von *Halle*, Maria, Witwe des Johann von Halle, oldenburg. Kanzlers und Mutter des Franz von Halle verlässt in Hamburg am Termin Misericordia Domini 1596 eine Rente an Lütke Eding zu Nutzen des oldenburg. Kanzlers Hermann *Nigri* im Erbe ihres Sohnes Franz von *Halle* auf dem Pferdemarkt. (Rentebuch J. Bd. 4 f. 59).
- von *Hamerstralen*, Wilhelm Friedrich, Major oo Carolina Wilhelmine von Schilden, dessen Kind: Wilhelmine Elisabeth get. Hbg. N. 6.9.1760.
- von *Hane*, Paschen Friedrich, Makler oo Johanna Carolina Kröger, dessen Kind: Emma Susanna Caroline get. Hbg. St. Georg 20.5.1829.
- von *Harbau* (Harbou?) Christian Carl, Rittmeister, dessen Kinder (Zwillinge) spurii Carl Friedrich und Christian August get. Hbg. J. 21.4.1740.
- de *Hartboggen* (Harbou?) Etatsrätin begr. Hbg. 12.2.1729.
- Harten*, Peter Jacob, alt 33 Jahr, * Hbg., S. d. Joachim H. u. d. Catharina Elisabeth geb. Meyer, oo Hbg. 22.11.1817 Margaretha Carolina geb. von *Nitsch*, Witwe d. Joh. Gerhard *Köster*, T. d. Franz Carl Friedrich v. N. u. d. Margaretha Catharina Elisabeth geb. Markhart.
- von *Hartmannsdorf*, Tugendreich, begr. Hbg. St. Mar. Magdal. 15.8.1735.
— Frau Tugendreich siehe *Salpius*.
- von *Hatten*, Carl Christian oo Hbg. 11.8.1723 Anna Catharina, T. d. fürstl. schlesw. holst. Hofrats Balthasar *Heldt*.
- von *Hechten*, Christina Margaretha siehe *Glümer*.
- von *Hecklau*, Friedrich, oo Hbg. St. Georg 25. Trin. 1712 Dorothea *Bambanius*.
— Capt. begr. Hbg. P. zwischen 25.11.–1.12.1714 (Diarium Hamburgense).
— (Hecklauer) Hans Christian, dessen Kinder: Johann Matthias get. Hbg. P. 31.3.1682, Friedrich Heinrich get. Hbg. P. 4.5.1683.
— Witwe d. Johann Friedrich siehe *Schmidt*.
- von *Hedemann*, Christian Christoph, dessen Kind: Christian Christoph get. Hbg. M. 29.5.1760.
- von *Heespen*, Geheimrätin, begr. Hbg. N. 28.9. 1755.
- von *Heinso(h)n*, Albrecht Christian, herz. braunschw. Legationsrat, oo Hbg.

- P. 29.10.1734 Catharina Magdalena T. d. Petrus Musäus *von Steineck*, Syndicus d. Universität Kiel.
- Johann Diedrich, kaiserl. russ. Resident am Niedersächs. Kreise, oo Hbg. P. 17.1.1746 Catharina Lucia, T. d. Johann Friedrich *von König*, schwed. Agenten, er † 9.1.1770, dessen Kind: Elisabeth Cecilia get. Hbg. P. 30.3.1747.
- von Heinson*, Frau Resident begr. Hbg. 10.4.1747 Residents Tochter begr. Hbg. 24.3.1748.
- Frau Johanna Catharina begr. Hbg. C. 29.4.1785.
- Wilhelm Georg Dietrich, begr. Hbg. Dom 7.8.1767.
- von Heldt*, Anna Catharina siehe *von Hatten*.
- Friedrich aus Riga, oo Hbg. Dom nach dem 29.5.1769 Frll. Caroline *von Dethardt* aus Grabow. (Protokoll des Domkapitels).
- von Helmbourg*, Gabriel Johann, schwed. Reg. Rat im Herzogtum Zweibrücken, dessen Kind: Sigrid Maria get. Hbg. N. 3.1.1718.
- von Herold*, Johann Christoph, schwed. Capitaine, dessen Kind: Johann Christopher Hermann get. Hbg. N. 7.11.1701.
- de Hertoghe*, Cornelius, oo Hbg. Eppendorf 26.2.1681 Maria Christina *von Minsicht*.
- Cornelius, oo Hbg. C. Sexag. 1711 Margaretha, T. d. Anton *von Dangerfeld*, kgl. poln. Residenten am Niedersächsischen Kreise.
- Hockenber*, Friedrich, fürstl. Land- und Hofgerichtsadvokat oo Hbg. P. 2. Trin. 1694 Jgf. Anna Catharina *von Sant*.
- von Hohenmühlen*, Johann Christian, kgl. dän. Etatsrat u. Resident am Niedersächsischen Kreise, † Hbg. Nov. 1730 (Hübbe).
- von Holmer*, Magnus Friedrich, hochfürstl. holst. Geh.Rat. oo Hbg. P. 9.9.1739 Caroline Friederica T. d. kgl. brit. Envoyé Cyrill *von Wich* auf Tangstedt.
- de Holst*, Marcus, schwed. Capitaine, dessen Kind: Anna Maria Margaretha get. Hbg. N. 8.1.1720.
- von Holstein*, Graf Andreas Gustav, kgl. dän. Hofjägermeister, geb. zu Waterneverstorf in Holstein, verheiratet seit 1.7.1827 zu Alsa in Ungarn mit Barbara Agneta Baronin von Pronay geb. zu Neusohl, dessen Kind: Inis Rosalie Wilhelmine Alexandrine * Hbg. 15.7.1828, get. M. 28.8.
- Christina Oelgard siehe *von Rantzau*.
- von Horn*, Baron Carl Gustav, schwedischer Dragonerleutnant † Hamburg 27.2.1775 (Hübbe).
- von Hylten*, Samuel, kgl. schwed. Assessor, dessen Kind: Helena Maria get. Hbg. N. 19.2.1716.
- von Jessen*, Anna Christina siehe *Gerbrecht*.
- von John*, Christian August, kgl. dän. Kämmerer, S. d. Christian Albrecht v. J. u. d. Anna Christina geb. v. Scheel oo Hbg. deutsch reform. 11.10.1769 Friederike Louise T. d. Pierre *de Marteville*, Envoyé der Generalstaaten in Schweden und der Louise d'Ammon.
- Christian Friedrich Adolph Marteville Felix, * Bremen, vormals Leutn.

- i. preuss. Diensten oo Florentine Charlotte Sophie *von Gotsch* * Croppenstedt bei Halberstadt, deren Kind: Friedrich Ludwig Carl Bernhard get. Hbg. Billwärder 23.11.1794.
- von Josofonitz*, Paul, * Warschau oo Ida Dorothea *von Buchwald* aus Jütland, deren Kind: Paul Jobst Friedrich * Hamburg-Billwärder 6.5.1803. (Pate: Hr. Friedrich von Buchwald, Kammerherr).
- von Jügert*, Maria Elisabeth siehe *Schröder*.
- von Justrick*, schwed. Hofrat oo Hbg. N. 10.8.1757 Regina Christina T. d. d. Johann Hinrich *Paulsen*, Witwe d. Wichman *Lastrop*, sie † Nienstedten 7.12.1770 alt 55 Jahr.
- von Laffert*, Wigand, Geh. Rat oo Hbg. 3.2.1741 Juliana Philippina Eustachia Baronesse *von Goertz*, T. d. Geh.Rats Georg Heinrich v. G.
- von Langermann*, Wilhelmine Sophie, T. d. Christian August Heinrich v. L. kgl. dän. Ltn., begr. Hbg. St. Georg 30.3.1797 alt 2 Tage.
- von Lauprecht*, Gustav Adolph, dessen Kind: Johann Julius August Adolph get. Hbg. M. 29.5.1740.
- Lawaetz*, Johann Daniel, kgl. dän. Hofagent oo Hbg. P. 19.2.1777 Catharina Maria T. d. Hans Friedrich *Langhoff*.
- von Lenthe*, Anna Maria siehe *Ferber*.
- von Lerche*, Frau Reichsgräfin Amalia Christina Caroline begr. Hbg. M. 14.7.1800 alt 87 Jahr.
- von Leska*, Alexandrine aus Flottbeck, T. d. Stanislaus v. L. in Herding in Holstein u. d. Catharina geb. Neumann, † Hbg. 28.2.1848 alt 2 Monat, begr. kathol.
- von Leuenburg*, Friedrich Detlev Alexander, dessen Kind: Carl Gustav Georg get. Hbg. M. 14.5.1763.
- von Leuenschild*, Charlotte Amalie siehe *Kistenbrügger*.
- von Leuenfeldt*, Fredrik Conrad, kgl. dän. Rittmeister † Hamburg 15.3.1836.
- von Liliencron*, Andreas Paul oo Hbg. J. 21.7.1680 Elisabeth T. d. Franz Ludwig *von der Wiele*, Witwe d. Christien de *Gauquier*.
- Julius, S. d. Andreas v. L. u. Friederike geb. Gries, begr. Hbg. J. 12.12.1807.
- Baron Paul Albert, oo Hbg. 17.2.1719 Anna Emerentia *von Rumohr*.
- von Lindemann*, August Adolph, begr. Hbg. 14.4.1746.
- Gustav Adolph, Capt. begr. Hbg. N. 27.5.1727, procl. Hbg. C. Rogate 1704 Maria *Seelhoff*.
- von Lobedanz*, Johnny, S. d. Carl v. L., Polizeioffizianten u. d. Mathilde Maria geb. Viers, * Hbg. † Hbg. 11.8.1852 alt 3 Jahre, begr. kathol.
- von Lövendal*, Frhr. Woldemar, kgl. poln. Obrist, oo Hbg. C. 10.1.1723 Theodore Eugenie T. d. Generalleutn. *von Schmettau*.
- von Löwenstern*, Jean Eduard, * Rom, begr. Hbg. St. Georg 25.7.1811, verh. Anna Ida Hedwig geb. Sager. (dieser Löwenstern hat auch Roode gehiessen, diesen Namen soll er aus gewissen Gründen angenommen haben, er ist auf dem Stadtdeich auf der Sägemühle wohnhaft gewesen).
- von Lützow*, Charlotte Christina siehe *von Cronhelm*.

- von *Lubonsky*, nobilis Lithaus olim Dominicanus Sacerdos et praedicator generalis, nunc conversus, dessen Kind: Lukas Helwig get. Hbg. N. 16. 11.1707.
- Lurwy* Graf, † Hbg. 19.5.1712, nach Kopenhagen geführt.
- von *der Maase*, Charlotte Louise siehe *Schröder*.
- Maria Amalia siehe von *Grimmenstein*.
- von *Manteuffel*, Baron Joachim Ernst, Major in holst. Diensten oo Hbg. franz. reform. 4.2.1749 Sophie T. d. Jacob *Bielfeldt*.
- de Marteville*, Friederike Louise siehe von *John*.
- von *Melberg* (*Melling*) Christoph Woldemar, Capt., dessen Kinder: Detlev Johannes get. Hbg. J. 22.8.1715, N. N. (Name fehlt) get. Hbg. N. 9.9.1717.
- von *Merckeln*, Josepha siehe *Bechstein*.
- von *Meschede*, Ilse siehe von *Braun*.
- von *Meurer*, Heinrich, Erbherr auf Krummendiek, dessen Kinder: Maria Wilhelmina get. Hbg. M. 2.9.1744, Carl, get. Hbg. M. 29.12.1745, Agatha Maria get. Hbg. M. 21.1.1747, Anna Sophia Henriette get. Hbg. P. 27.12.1749.
- Maria Wilhelmine siehe von *der Vechte*.
- Frau Witwe begr. Hbg. N. 8.11.1752.
- von *Meyer*, Heinrich Conrad, kgl. dän. Leutnant, oo Hbg. C. 3.9.1760 Susanna Catharina *Westphalen*.
- von *Mierop* (*Cruyck* von *Mierop*) Baron Peter Wilhelm, Tanzmeister, dessen Kind: Louisa Regina Hedewig get. Hbg. J. 18.4.1712.
- von *Minsicht*, Maria Christina siehe de *Hertoghe*.
- von *Mohren*, Anna Christina siehe von *Nierodt*.
- von *Molié*, Johann Georg, schwed. Leutnant, dessen Kind: Johanna Margaretha Catharina Wilhelmina get. Hbg. P. 29.2.1740.
- Moltke*, Graf Friedrich, S. d. Kammerherrin von Plessen, geb. von Buchwaldt, Enkel des Grafen Adam Gottlob Moltke, begr. Hbg. St. Joh. 25.1.1785, nach Plön gebracht 23.6.1785.
- Graf Friedrich Ludwig, * Kopenhagen, oo Sophie Agnes Gräfin Luckner, † Altona 22.1.1824, begr. Hbg. P. 27.1.1824 alt 79 Jahr.
- Maria Elisabeth siehe von *Ahlefeldt*.
- von *Mühlmann*, Gräfin Christina Sophie Friederica, geb. Gräfin Knuth, Witwe d. Oberforstmeisters v. M., begr. Hbg. N. 19.8.1790.
- Müller*, Charlotte Amalie siehe von *Blieda*.
- Johann Samuel, Rektor des Johanneums, oo Hbg. M. 26.10.1745 Dorothea, T. d. Christ. Adolph von *Rachel*.
- Musäus* von *Steineck*, Catharina Magdalena siehe *Heinsohn*.
- Muschin-Puskin*, Maria Sophia, geb. Gräfin Wachtmeister verh. an Johan Alexei M.-P., wird Hbg. M. 13.4.1763 u. 27.12.1764 als Patin erwähnt.
- von *Nierodt*, Magnus Wilhelm, Oberst oo Hbg. St. Pauli 11.6.1693 Frau Anna Christina von *Mohren*.
- von *Niessen*, Christian Siegfried, Capt. im jüt. geworb. Regim. oo Hbg. J.

- 10.7.1733 Cecilia Catharina T. d. † kgl. dän. Justizrats Hermann Caspar *Moldinit*.
- von *Nitsch*, Elisabeth Friederica siehe *Grote*.
- Margaretha Carolina siehe *Harten* u. *Köster*.
- von *Oberg*, Georg Ludwig oo Hbg. P. 25.7.1733 Metta Henriette T. d. kgl. dän. Confer. Rats Benedict von *Ahlefeldt* zu Jersbeck und Stegen.
deren Kinder: Adolph Ludwig get. Hbg. P. 16.3. 1736 Anna Metta get. Hbg. 26.4.1737, Benedict Wilhelm Georg get. Hbg. P. 27.3.1748.
- von *Offeln*, Otto, Kaufmann aus Petersburg oo Hbg. J. 23.8.1726 Anna Elisabeth T. d. Jacob *Langloh*.
- von *der Pahlen*, Hans, oo Hbg. P. 5.8.1721 Margaretha Christina *Sühlen*.
- Frau, begr. Hbg. P. 6.1.1747.
- Herr, begr. Hbg. P. 5.8.1757.
- Pauli* (von Rosenschild) Jacob Heinrich, kgl. dän. Rat oo Elisabeth Apollonia Reders, dessen Kind: Anna Johanna * Hbg. 19. get. C. 23.9.1683.
- von *Paulsen*, Margaretha Friederika siehe von *Crivitt*.
- von *Pechlin*, Detlev Philipp oo Baronesse von Mörner, dessen Kind: Friedrich Johann get. Hbg. M. 18.12.1751.
- Johann Adolf, grossfürst. holst. Obrist, oo Hbg. St. Pauli 20.3.1760 Ulrica Maria T. d. Residenten von *Ranchstedt*, deren Kinder:
Henriette Juliane get. Hbg. N. 23.11.1761,
Johann Detlef Alexander get. Hbg. N. 21.2.1763.
- von *Pentz*, Sibylla Dorothea oo I. von Schack siehe *Westphal*.
- von *Perckenthin* siehe von *Berkenthin*.
- von *Pfannen*, Maria Dominica siehe *Sottmann*.
- von *Pfennig*, Johann Georg, grossfürstl. russ. Justizrat Reg. Rat, oo Hbg. P. 15.11.1757 Elisabeth T. d. Kanzleirats Hermann von *Somm*.
- Pflug*, Assessor, oo Hbg. 28.2.1710 T. d. Kay von *Buchwaldt* zu Travenort.
- von *der Pforten*, Ulrich Wilhelm, kgl. dän. Major bei der Artillerie oo Hbg. P. 9.2.1724 Maria T. d. kgl. dän. Obrist Friedrich von *Eberherz*.
- du Plese*, Jacob oo Hbg. franz. reform. 28.5.1733 Emerentia Eleonora T. d. Paul *Vermehren* in Lübeck u. d. Gertrud geb. Schockmann.
- von *Plessen*, Carl Adolph, kgl. dän. Kammerherr, Ritter d. Danebrog, begr. Hbg. St. Joh. 15.5.1810 alt 62 Jahr.
- Charlotte Amalie siehe von *Scholten*.
- Charlotte Louise siehe von *Scheel*.
- Schack Marquard, herzogl. Forstmeister in Plau in Meckl. * Lübeck, S. d. Diedrich Joachim v. P. u. d. Sophia geb. v. Buchwaldt, oo Hbg. M. 14.9.1796 Jeanette von *Freyberg*, * Passow in Meckl., T. d. Hartwig v. F. u. d. Charlotte geb. Löw von Steinfurt.
- Ployart*, Johann Martin m. seine Frau begr. Hbg. Dom 18.12.1695.
- von *Ployart*, Nicolaus Theodor, kgl. dän. General Adjutant, procl. Hbg. M. 31.8.1775 Anna Barbara T. d. Dr. *Lastrop*.

- Pogwisch*, Bendix, Capt. dessen Kinder: Justinus Otto get. Hbg. M. 9.5.1693, Gustav Adolph get. Hbg. M. 20.11.1694.
- von *Pretorius*, Werner Christian, kgl. dän. Prem. Ltn. aus Holstein, begr. Hbg. St. Maria Magdal. 5.5.1783.
- von *Preuss*, Franz Hinrich, Leutn. wohnt in Eimsbüttel, oo I. Eppendorf 21.4.1696 Caecilia Barbara von *Düringen* oo II. Eppendorf 1698 Elisabeth *Lombeck* aus Hamburg.
- von *Proney*, Baronesse Barbara Auguste siehe von *Holstein*.
- von *Qualen*, Agatha Margaretha siehe von *Brömsen*.
- Henning, kgl. dän. Rittmeister, * Wulffshagen, S. d. Bernhard v. Q. u. d. Elisabeth geb. v. Rumohr, oo Augusta Gräfin von Wedel, † Hamburg 4.1.1825, begr. St. Georg 7.1. alt 40 Jahr.
- Ulrica Wilhelmina, * Eutin, T. d. Henning Benedict von Rumohr, kaiserl. russ. Geh. Rat, Capitular des Hochstifts zu Lübeck u. d. Adelheid geb. Blome, oo Josias von Qualen, begr. Hbg. P. 15.1.1802 alt 50 J.
- von *Rachel*, Dorothea siehe *Müller*.
- Eleonora Amalia siehe *Benike*.
- von *Rambshausen*, Johann Friedrich, gew. kgl. dän. Cornet oo Hbg. N. 28.10.1715 Brigitta T. d. Heinrich *Ueberwasser*, Ratsherr in Tondern.
- von *Rammin*, Carl Andreas, i. geworb. schlesw. Inf. Reg. oo Hbg. M. 13.11.1736 getraut durch Pastor Wagner Barbara Augusta T. d. kgl. dän. Generalmajors Jost von *Vogt*.
- von *Ranchstedt*, Baronin Ulrica Maria siehe von *Pechlin*.
- von *Ranck*, Anna Metta siehe von *Schwertzel*.
- Frhr. Conrad kgl. schwed. Generaleutn. † Hbg. 6.9.1739, alt 74 Jahr.
- Conrad, kgl. schwed. Resident, dessen Kind: Anna Metta get. Hbg. P. 26.11.1720.
- von *Randerode d'Aa*, Denna siehe von *Crivitz*.
- von *Rantzau*, Albertina Louise Charlotte siehe *La Roche*.
- Anna Sophia siehe *Schack*.
- Cai auf Kollmar oo Hbg. P. 25.4.1745 Margaretha Hedwig von *Reitzen*.
- Junker Christoph Friedrich sein Vater und Bruder begr. Hbg. P. 29.6.1665.
- Daniel, begr. Hbg. 25.5.1658.
- Detlev, dän. Geh. Rat und Probst am Dom, † 20.3.1639. (Hübbe).
- Baron Erich in Utrecht † 5.12.1796, wohnte in Zeygst, angezeigt im Hamburger Correspondent, alt 78 Jahr.
- Graf Friedrich oo Hbg. M. 23.12.1761 Comtesse Friederike Louise Amöne von *Castell*.
- Edelmann begr. Bergedorf 13.6.1713, dessen Frau begr. Bergedorf 5.6.1715.
- Gertrud Catharina Magdalena siehe *Schrötteringk*.
- Hans Bertram, Obrist der holl. Generalstaaten, oo Hbg. C. 23.6.1715 Christiana Oelgart T. d. kgl. dän. Geh. Rats Johann Georg von *Holstein*.
- Junker Hinrich, dessen Kind: Benedictus get. Hbg. J. 25.8.1616.

- von *Rantzan*, Johann Jacob aus Lauenburg, dessen Kind Johann Jacob get. Hbg. M. 7.2.1730.
- Margaretha, begr. Hbg. P. 7.4.1693.
- von *Rauch*, Christian Barthold, kgl. dän. Major und General Adjutant oo Hbg. P. 17.9.1714 Margaretha Sophia T. d. Gottschalck Anton von *Wiecke* aus Meckl.
- von *Reichel*, Carl Breide, holst. Generalmajor, oo Hbg. P. 2.2.1724 Oligard T. d. Henning Friedrich von *Bassewitz*.
- von *Reichwein*, Ulrich Friedrich, kgl. dän. Leutn. oo Hbg. P. 29.8.1780 Maria Louise t. d. Johann Joachim *Harder*. (ziehen nach Rendsburg).
- von *Reinstjerna*, Graf Axel, dessen Kinder: Magdalena Sophia get. Hbg. P. 3.9.1720, Margaretha Wilhelmina get. Hbg. 5.8.1726.
- von *Reitzen*, Margaretha Hedwig siehe von *Rantzau*.
- von *Rentorffen*, Gustav, dessen Kind: N. N. get. Hbg. M. 4.11.1715.
- von *Revenfeld*, Detlef, kgl. dän. Obrist im Kürassier Reg. oo Hbg. M. 5.12.1718 Anna Catharina T. d. hamburg. Obristen v. *Woldenberg*.
- kgl. dän. Kammerrat seine Mutter begr. Hbg. St. Mar. Magdal. 5.11.1751.
- von *Rhode*, Hinrich, Canonicus zu Magdeburg, oo Hbg. M. 18.6.1718 Anna Sophia T. d. Generalmajors von *Daldorph*.
- la *Roche*, Albertine Louise Charlotte, geb. von Rantzau aus Rostock, T. d. N. N. v. R. u. d. N. N. v. Ahlefeldt, oo Wilhelm Carl la Roche, begr. Bergedorf 16.11.1791, deren totgeb. Kind. begr. Bergedorf 11.11.1791.
- von *Roepstorff*, Johann Adolf, dessen Sohn: Johann Adolf get. Hbg. P. 14.5.1725.
- Christian Detlev oo Hbg. C. 13.4.1780 Anna Catharina T. d. Hinrich *Meyer*, deren Kinder: Charlotte Johanna Christiana get. Hbg. M. 24.10.1780, Anna Maria Christine get. Hbg. M. 20.4.1782.
- von *Rothlieb*, Heinrich Gabriel, kgl. schwed. Resident am Niedersächsischen Kreise † Hbg. 21.6.1719.
- von *Rumohr*, Asmus (oo Anna Maria Lemm, Witwe des Jodocus von Overbeck), dessen Kinder: Detlev get. Hbg. N. 14.3.1725, Margaretha Lucia get. Hbg. N. 7.7.1726.
- Baron v. R. aus der Stadt geführt 23.11.1793.
- Henning, holst. Edelmann, oo Wilhelmina Carolina Dorothea Johanna von Fersen, dessen Kinder: Antoinette Charlotta Henningia get. Hbg. P. 8.3.1776, Henning Hinrich get. Hbg. P. 14.3.1778, Christina Catharina Ernestina get. Hbg. P. 30.1.1780, Amalia Carolina Philippina get. Hbg. P. 21.4.1782.
- Madame R. begr. Hbg. 10.4.1735.
- Ulrica Friederica Wilhelmina siehe von *Qualen*.
- von *Sachsen-Gotha*, Herzog Wilhelm oo Hbg. 8.11.1742 Prinzessin Anna Herzogin von *Schleswig-Holstein*.
- Salpius*, Johann Martin Gotthelf oo Hbg. M. 28.7.1744 Tugendreich Witwe d. Gottlieb von *Hartmannsdorf*.
- von *Sant*, Anna Catharina siehe *Hockenberg*.

2 Række.	Bind II (1887).	
	Hefte 1	39 Eksp.
	- 2	47 -
	- 3	42 -
	- 4	43 -
	Bind III-V (1888-1890)	udsolgt.
	Bind VI (1891)	
	Hefte 1	17 Eksp.
	- 2	18 -
	- 3	16 -
	- 4	14 -
Række 3.	Bind I-VI (1892-97).	udsolgt.
Række 4.	Bind I-VI (1898-1903).	udsolgt.
Række 5.	Bind I (1904)	udsolgt.
	Bind II (1905)	
	Hefte 1	133 Eksp.
	- 2-3	udsolgt.
	Bind III (1906)	
	Hefte 1	udsolgt.
	- 2	4 Eksp.
	- 3	12 -
	Bind IV (1907)	
	Hefte 1	9 Eksp.
	- 2	udsolgt.
	- 3	6 Eksp.
	Bind V (1908)	
	Hefte 1	udsolgt.
	- 2	9 Eksp.
	- 3	19 -
	Bind VI (1909)	
	Hefte 1	udsolgt.
	Hefte 2	17 Eksp.
	- 3	19 -

Række 6.	Bind I (1910)	
	Hefte 1	udsolgt.
	- 2	11 Eksp.
	- 3	7 -
	Bind II (1911)	
	Hefte 1	7 Eksp.
	- 2-3	udsolgt.
	Bind III-VI (1912-15).	udsolgt.
Række 7.	Bind I (1916).	
	Hefte 1	1 Eksp.
	- 2	udsolgt.
	- 3	-
	- 4	-
	Bind II-VI (1917-21).	udsolgt.
Række 8.	Bind I-II (1922-1923).	udsolgt.
	Bind III (1924)	
	Hefte 1-2	6 Eksp.
	- 3-4	udsolgt.
	Bind IV (1925).	
	Hefte 1	11 Eksp.
	- 2	16 -
	- 3	19 -
	- 4	17 -
	Bind V (1926).	
	Hefte 1	7 Eksp.
	- 2	13 -
	- 3	14 -
	- 4	11 -
	Bind VI (1927).	
	Hefte 1	33 Eksp.
	- 2	udsolgt.
	- 3-4	-
Række 9.	Bind I (1928).	
	Hefte 1	23 Eksp.
	- 2	17 -
	- 3	21 -
	- 4	34 -
	Bind II-III (1929-30).	udsolgt.

Af de endnu paa lager værende årgange kan medlemmer erhverve enkelte årgange før 1931 for en pris af 2 kr. pr. årgang; enkelte hæfter sælges for 50 øre pr. stk. Ved køb af et enkelt sæt af de på lager værende årgange leveres disse for en pris af 15 kr. — For ikke-medlemmer er prisen hhv. 3 kr. og 20 kr. — årgangene fra 1931 (af årgang 1938 er 3.-4. hefte udsolgt) koster 15 kr. pr. årgang. Enkelte hæfter sælges ikke. — Bestillinger indsendes til samfundets sekretær, bibliotekar, dr. phil. *Albert Fabritius*, Cort Adellersgade 3, København K.

Indholdsfortegnelse til de første 50 årgange er udsolgt, hvorimod indholdsfortegnelse for 1930-1945 kan fås for 2 kr.

Abonnement på Personalhistorisk Tidsskrift kan kun erholdes, når medlemsrettigheder i samfundet erhverves. Henvendelse herom sker direkte til samfundets sekretær, bibliotekar, dr. phil. *Albert Fabritius*, Cort Adellersgade 3, København K. Foreninger og biblioteker har adgang til at blive medlemmer af samfundet.

DR. K. CARØE:

DEN DANSKE LÆGESTAND I—V.

- I. Doktorer og Licentiat 1479—1788.
- II. Kirurger 1738—1785.
- III. Den danske Lægestand 1786—1838.
- IV. Den danske Lægestand.

Supplementsbind til 7. udg. (læger, der har taget eksamen efter 30. januar 1838 og er døde inden 1. januar 1901). Udsolgt.

- V. Supplementsbind til I—V.

Pr. bind kr. 2,—.

HENRY BRUUN:

DANMARKS AMTSFORVALTERE 1660—1848

Kr. 3,25.

FRITZ JÜRGENSEN WEST:

DE KONGELIGE AMTMÆND I HERTUGDØMMET

SLESVIG 1660—1864

Udsolgt.

INDHOLDSFORTEGNELSE

TIL PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

FØRSTE 50 BIND

Udsolgt.

INDHOLDSFORTEGNELSE

TIL PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT 1930—1945.

9. RÆKKE III, 11. RÆKKE VI

Udarbejdet af ALBERT FABRITIUS.

Kr. 2,—.

FORTEGNELSE OVER

LITTERÆRE ARBEJDER AF LOUIS BOBÉ

Udarbejdet af ØJVIND ANDREASEN, cand. mag.

Udsolgt.

Henvendelse sker til Samfundets sekretær, bibliotekar, dr. phil. Albert Fabritius,
Cort Adellersgade 3, København K.